

RIITTÄMÄTÖN LIIKUNTA YHTEISKUNNALLISENA ONGELMANA

Eduskunnan liikuntapoliittiset täysistuntokeskustelut toimikaudella 2011–2015

Pasi Öytenmaa
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2015

TIIVISTELMÄ

RIITTÄMÄTÖN LIIKUNTA YHTEISKUNNALLISENA ONGELMANA – Eduskunnan liikuntapoliittiset täysistuntopöytäkirjat toimikaudella 2011–2015

Pasi Öytenmaa

Pro gradu -tutkielma, yhteiskuntapolitiikka

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Teppo Kröger, Mia Tammelin

Syyskuu 2015

Sivumäärä: 99

Tässä pro gradu -tutkielmassa analysoidaan eduskunnan täysistuntojen liikuntapoliittisia keskusteluja keskittyen niiden keskeisimpään kysymykseen, terveyden ja työkyvyn kannalta riittämättömään liikuntaan. Lisäksi tutkielmassa pohditaan riittämätöntä liikuntaa yhteiskuntapoliittisena ongelmana sekä tarkastellaan liikuntapolitiikkaa osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia.

Tutkielma on kvalitatiivinen ja se perustuu empiiriseen aineistoon, joka koostuu liikuntapoliittisista keskusteluista sisältäneistä eduskunnan täysistuntopöytäkirjoista toimikaudella 2011–2015. Analyysin kohteena ovat ensisijaisesti ne keskustelut, joissa puhutaan terveyden ja työkyvyn kannalta riittämättömästä liikunnasta. Analyysin menetelmänä on käytetty aineistolähtöistä temaattista sisällönanalyysia. Analyysin avulla aineistosta on nostettu esiin tutkimuskysymyksen kannalta keskeisin sisältö.

Tutkimustulosten mukaan riittämätön liikunta nähdään parlamentaarisisessa keskustelussa kansanterveyttä, -taloutta sekä hyvinvointivaltiota uhkaavana ongelmana. Parlamentaarisisessa keskustelussa syynä suomalaisten riittämättömään liikuntaan pidetään väistämätöntä yhteiskunnan kehitystä, mikä ei tue liikuntaa riittävästi. Ongelmaa pidetään yhteiskunnallisesti merkittävänä ja sillä nähdään olevan laaja-alaisia sekä kauaskantoisia vaikutuksia. Suomalaisten liikunnan lisäämiseksi perätään poikkihallinnollista yhteistyötä sekä vastuuta kaikilta yhteiskunnan sektoreilta ja yksilöiltä itseltään. Valtion liikuntapoliittisista ohjausta haluttiin lisättävän, pois lukien liikuntajärjestöt, joille haluttiin enemmän toimintavapauksia etenkin talkootöiden verottamisen osalta.

Keskustelu riittämättömästä liikunnasta sisältää Foucault'n biovaltatieteen piirteitä. Lisäksi riittämätön liikunta yhteiskuntapoliittisena ongelmana käy keskusteluun Ulrich Beckin riskiyhteiskunta -teorian kanssa. Liikuntapoliittinen keskustelu kertoo osaltaan myös medikalisoituneesta yhteiskunnasta, jossa terveystiedolla sekä asiantuntijavallalla on suuri merkitys hallintaprosesseissa.

Avainsanat: liikuntapolitiikka, riittämätön liikunta, liikkumattomuus, kvalitatiivinen tutkimus, sisällönanalyysi

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
2. SUOMEN LIIKUNTAPOLIITTISEN HISTORIAN KESKEISIMMÄT KYSYMYKSET.....	5
2.1. Liikunta osana kuuliaiden ja terveiden kansalaisten kasvattamista.....	5
2.2. Liikunta yhteiskuntapolitiikan välineeksi.....	7
2.3. Terveysliikunnan esiinmarssi	9
2.4. Kohti hyvinvoinnin edistämistä.....	10
2.5. Suomalaisen liikuntapolitiikan lähihistoria ja nykytilanne	12
3. LIIKUNTA OSANA YHTEISKUNNALLISTA KESKUSTELUA	14
3.1. Liikuntapoliittisen keskustelun keskeiset käsitteet.....	14
3.2. Riskiyhteiskunta ja biovalta.....	17
3.3. Riittämätön liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä	19
3.4. Liikuntapolitiikan ominaispiirteitä	21
3.4.1. Valtion liikuntapoliittiset intressit	23
3.5. Hallinnon uudistaminen suomalaisessa liikuntapolitiikassa.....	25
3.6. Liikuntapoliittisen toimijakentän määrittelyä.....	28
3.7. Suomen liikuntapoliittiset toimijat sekä säädösperusta	30
3.7.1. Valtion liikuntahallinto.....	31
3.7.2. Järjestösektori	32
3.7.3. Kuntien liikuntatoimi sekä yksityiset liikuntapalvelut	33
3.7.4. Rahoituspohja sekä lainsäädäntö	34
3.7.5. Eduskunta sekä hallitusohjelma.....	35
4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT.....	38
4.1. Aineiston analyysi	39
4.1.1. Kvalitatiivinen tutkimus	39
4.1.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	40
4.1.3. Aineiston kvantifiointi ja retoriikka	42
4.2. Teemoittelun vaiheet	43
4.2.1. Pelkistetyt ilmaukset ja alaluokat	43
4.2.2. Yläluokat ja pääluokat	46
5. TULOKSET I, RIITTÄMÄTÖN LIIKUNTA YHTEISKUNNALLISENA ONGELMANA	49
5.1. Riittämätön liikunta uutena aiheena poliittisessa keskustelussa	49
5.2. Haaste Suomen tulevaisuudelle	51
5.2.1. Merkittävä vaikutus kansanterveydelle sekä -taloudelle	51
5.2.2. Uhka maanpuolustuskyvylle	53

5.2.3. Haaste hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudelle	53
5.3. Yhteiskunnan polarisaatio ja eriarvoisuus liikunnassa.....	54
5.4. Nyky-yhteiskunnan riittämätön liikunnan tukeminen	55
5.4.1. Yhteiskunnan kehitys ja sen liikunnan kannalta haasteellinen nykytila.....	55
5.4.2. Ongelmat liikunnan mahdollistamisen rahoittamisessa	56
5.5. Yhteenveto tulososiosta I.....	58
6. TULOKSET II, KUINKA SUOMALAISET SAADAAN LIIKKUMAAN RIITTÄVÄSTI?	60
6.1. Poikkihallinnollisen yhteistyö	60
6.1.1. Ministeriöiden välinen yhteistyö	61
6.1.2. Sosiaali- ja terveydenhuoltosektori	61
6.2. Valtion roolin tarkentaminen.....	62
6.2.1. Valtion ohjauksen vähentäminen.....	62
6.2.2. Liikuntapoliittisen ohjauksen lisääminen	63
6.2.3. Julkisen sektorin läpinäkyvyys, arviointi ja seuranta	64
6.2.4. Aluepolitiikka	64
6.3. Kenen vastuu?	65
6.3.1. Liikunta osana kunnallisia peruspalveluita	65
6.3.2. Valtion merkitys liikunnan rahoittajana	66
6.3.3. Työnantajat mukaan talkoisiin.....	67
6.3.4. Järjestösektoriin kohdistuvat odotukset.....	68
6.3.5. Poliitikot vastuunkantajina	69
6.3.6. Koti ja vanhemmat	70
6.3.7. Arkiliikunnan merkitys sekä yksilön vastuu	71
6.3.8. Huippu-urheilu innostavana esimerkkinä.....	72
6.4. Liikunnan lisääminen elämän eri vaiheissa	73
6.4.1. Lapset ja nuoret	73
6.4.2. Koulumaailma	75
6.4.3. Työelämän merkitys	76
6.4.4. Seniori- ja erityisliikunta	77
6.4.5. Kaikki elämänvaiheet	78
6.5. Perinne- ja harrasteliikunta.....	78
6.5.1. Perinteiset liikuntamuodot.....	78
6.5.2. Harrasteliikunta	79
6.6. Yhteenveto tulososiosta II	81
7. YHTEENVETO JA POHDINTA.....	82
LÄHDELUETTELO	90

1. JOHDANTO

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on analysoida suomalaisen liikuntapolitiikan merkittävintä keskustelua, joka koskee terveyden ja työkyvyn ylläpitämisen kannalta riittämätöntä liikuntaa. Tutkimusaineistona ovat eduskunnan liikuntapoliittiset täysistuntokeskustelut toimikaudella 2011–2015. Analyysillä pyritään selvittämään aiheesta käydyn parlamentaarisen keskustelun keskeisin sisältö ja se, millaisena yhteiskunnallisena ongelmana riittämätön liikunta nähdään poliittisessa päätöksenteossa.

Riittämättömästä liikunnasta käytetään yleisesti sekä mediassa, että asiantuntijoiden piirissä käsitettä liikkumattomuus, joka on kuitenkin melko jyrkkä kuvaus aiheesta. Liikkumattomuuden tarkoittaessa kieliopillisesti liikkumisen vastakohtaa, se voidaan ymmärtää minkä tahansa asian liikkumisena tai liikkeenä paikasta toiseen. Käytän tässä tutkielmassa ensisijaisesti käsitettä riittämätön liikunta, joka on tutkielman yhteiskuntapoliittisen tarkoituksen kannalta käsitteellisesti selkeimmin ymmärrettävissä. Käytän liikkumattomuus -käsitettä kuitenkin tarvittaessa, sillä sekä tutkimusaineistossa että suomalaisessa taustakirjallisuudessa tuota käsitettä käytetään yleisimmin ilmiön kuvaamiseksi.

Maailmanlaajuisena ilmiönä riittämätön liikunta on yhteiskunnallisesti yhä suurempi ongelma ja World Health Organisation (WHO 2015) onkin todennut sen olevan maailman neljänneksi suurin kuolemanaiheuttaja. WHO arvioi riittämättömän liikunnan aiheuttavan maailmanlaajuisesti yli kolmen miljoonan ihmisen kuoleman vuosittain ja tutkimuksien mukaan jopa kolmasosa kaikista maailman ihmisistä ei liiku suositusten mukaisesti. Ilmiö ei koske nykyään enää pelkästään teollistuneita länsimaita, vaan riittämätön liikunta on yhä suurempi ongelma myös vauhdikkaasti urbanisoituvissa Latinalaisen Amerikan ja Aasian maissa. (Kohl ym. 2012, 294–295.)

Riittämättömän liikunnan ilmiöön liitetään Suomessa, muiden länsimaiden tapaan, erittäin synkkiä uhkakuvia. Sillä nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia niin yksilön terveyteen ja työkykyyn kuin kansantalouteenkin. Riittämätön liikunta on vasta viimeaikoina yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi määritelty ilmiö ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta

aiheesta on toistaiseksi tehty vähän. Tämän tutkielman tarkoituksena onkin tuottaa lisää tietoa riittämättömästä liikunnasta yhteiskuntapoliittisena ongelmana.

Tutkimusten mukaan vain puolet suomalaisista harrastaa kestävyysliikuntaa¹ terveyden kannalta riittävän määrän, eli vähintään kaksi ja puoli tuntia viikossa. Tämän lisäksi tulisi liikuntasuosituksen mukaisesti harrastaa lihaskuntoa kohentavaa harjoittelua vähintään kaksi kertaa viikossa. Kuitenkin vain 17 % suomalaisista pääsee tähän tavoitteeseen ja työikäisistä vain joka kymmenes. Liikunnan harrastamisen lisäksi ongelmana on vähäinen arjen fyysinen aktiivisuus sekä liiallinen istuminen. Puolet suomalaisista viettää vähintään kuusi tuntia päivästä istuen, joka aiheuttaa muun muassa selkä- ja niskavaivoja, nopeuttaa lihaskatoa sekä heikentää luustoa. (Kolu ym. 885–886, 2014; UKK -instituutti 2015.)

Yhteiskunnalliseksi ongelmaksi riittämätön liikunta muodostuu viimeistään sen aiheuttamien kustannusten muodossa sekä suoraan, että vielä merkittävämmiin välillisesti. Suorat kustannukset muodostuvat esimerkiksi terveydenhuollossa käynneistä, toimenpiteistä sekä lääkkeitä. Välillisiä kustannuksia ovat muun muassa sairauspoissaolot, taloudellisen tuottavuuden heikkeneminen ja ennenaikaiset kuolemat. Tarkkoja laskelmia riittämättömän liikunnan kokonaisvaikutuksista on vasta tekeillä, mutta varovaistenkin arvioiden mukaan siitä aiheutuu Suomen kansantaloudelle 1–2 miljardin euron vuosittaiset kustannukset. (Vasankari 2014.)

Aihe on noussut vilkkaaseen keskusteluun myös mediassa ja siihen ovat ottaneet kantaa useat asiantuntijat sekä poliitikot ministereitä myöten. Yleisradio nosti jo pari vuotta sitten esille kysymyksen liikkumattomuudesta kansallisena hätätilana (Yleisradion Aamu-tv 10.10.2013). UKK -instituutin² johtaja Tommi Vasankari puolestaan on puolestaan ollut äänessä usein (Helsingin Sanomat 28.9.2014; Vasankari 2014) liikkumattomuuden tuomista merkittävistä haitoista ja kustannuksista. Ilmiöön ovat ottaneet kantaa poliitikkojen lisäksi myös tunnetut urheilualan vaikuttajat. Esimerkiksi jääkiekkolegenda Juhani Tamminen kommentoi Yleisradion ajankohtaisohjelmassa (A-studio 20.2.2015) liikkumattomuuden olevan kansallinen katastrofi.

¹ Kestävyysliikunta on esimerkiksi reipasta kävelyä tai pyöräilyä (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2015)

² UKK -instituutti on Tampereella sijaitseva Urho Kekkosen Kuntoinstituuttisäätiön ylläpitämä terveysliikunnan tutkimus- ja asiantuntijakeskus (UKK -instituutti 2015).

Keskustelu riittämättömästä liikunnasta on vilkastunut myös politiikassa ja liikkuvan elämäntavan edistäminen kirjattiin hallituskauden 2011–2015 alussa pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan omana kohtanaan. Suomalaisten liikunnan edistämiseen on paneuduttu myös valtion hallinnossa ja pitkään kaivattua poikkihallinnollista yhteistyötä terveyttä edistävän liikunnan edistämiseksi on tehty sosiaali- ja terveys-ministeriön (2013) sekä opetus- ja kulttuuriministeriön välillä. Suomalaisten heikkenevästä terveydestä ja työkyvyn ylläpitämisestä onkin tullut keskeisin liikuntapoliittinen kysymys, tiukan taloustilanteen ja valtion budjetin alijäämäisyyden aiheuttaessa painetta työurien pidentämiselle.

Yhteiskuntapoliittisena ilmiönä riittämätön liikunta on mielenkiintoinen siksi, että se koskettaa isoa osaa suomalaisista kaikilta maantieteellisiltä alueilta, sekä sen on jossain määrin havaittu olevan yhteydessä sosioekonomiseen eriarvoisuuteen (Borodulin ym. 2007, 159–160). Rantalan mukaan (2014, 62–70) riittämätöntä liikuntaa ei ole yhteiskuntatieteissä tutkittu erillisenä ilmiönä juuri lainkaan, sillä se on ilmiönä koettu yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi vasta viime vuosina. Ilmiön sosiaalitieteellinen tutkimustraditio onkin ajankäyttö-tutkimuksissa (ks. esim. Heinilä 1959), joita on tehty 1950 -luvun lopulta lähtien ihmisten vapaa-ajan lisääntyessä merkittävästi.

Poliittista keskustelua aiheesta on aiemmin myös ollut vähän sillä, riittämättömästi liikkuvat eivät nosta itseään esille esimerkiksi työttömien tavoin. Vähän liikkuvat ihmiset eivät itse koe liikuntaa tärkeäksi tai riittämätöntä liikuntaa ongelmaksi. He jäävät usein myös järjestäytyneen liikuntatoiminnan ulkopuolelle, eivätkä perinteiset liikuntapoliittiset toimet tavoita heitä. (Rantala 2014, 70–77.)

Koska riittämätön liikunta on poliittisessa keskustelussa melko uusi aihe ja sosiaalitieteellistä tutkimusta siitä on tehty vähän, koen ilmiön yhteiskuntapoliittisen tarkastelun tarpeelliseksi. Johtuen aihepiirin niukasta yhteiskuntapoliittisesta tutkimuksesta on tämän tutkielman tarkoitus olla luonteeltaan ilmiötä kuvaileva. Näin ollen myös tutkielman taustoituksessa tarkastellaan laajempia kokonaisuuksia ja käsitteistöä, kuten Suomen liikuntapoliittista historiaa sekä yhteiskunnan medikalisaatiota. Aiheesta käytävän poliittisen keskustelun tutkiminen antaa mahdollisuuden ymmärtää ilmiötä paremmin ja voimme hahmottaa sen pohjalta ratkaisuja riittämättömän liikunnan tuomiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Yhteiskuntapoliitiikan keskeisimpänä tehtävänä voidaan pitää

hyvinvoinnin lisäämistä ja riittämätön liikunta näyttäisi tämän hetkisen poliittisen keskustelun mukaan uhkaavan jossain määrin tätä hyvinvointia.

Tämän pro gradu -tutkielman tehtävänä on selvittää millaista keskustelua suomalaisten riittämättömästä liikunnasta terveyden ja hyvinvoinnin kannalta käytiin eduskunnan täysistunnoissa toimikaudella 2011–2015. Tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisena yhteiskunnallisena ongelmana riittämätön liikunta nähdään poliittisessa keskustelussa?
- Millaisia ratkaisuehdotuksia esitetään ongelmaan liittyen?

2. SUOMEN LIIKUNTAPOLIITTISEN HISTORIAN KESKEISIMMÄT KYSYMYKSET

Riittämätön liikunta on yksi keskeisimmistä liikuntapoliittisista ongelmista ja siitä on tulossa myös yhä merkittävämpi yhteiskuntapoliittinen kysymys (Valtion liikuntaneuvosto 2014). Tutkielman taustoitusta alkaa suomalaisen liikuntapolitiikan ja -kulttuurin historiakatsauksella, jonka tarkoituksena on selvittää aiempia liikuntapoliittisia kysymyksiä, sekä selittää tämänhetkistä liikuntapolitiikan toimikenttää valaisemalla liikuntapoliittisten toimijoiden taustoja. Suomalainen liikuntapolitiikka nojautuu edelleen vahvasti historiaansa vasten ja tämä näkyy esimerkiksi urheilu- ja liikuntajärjestöjen vahvana roolina, sekä liikuntapoliittisten toimijoiden tiiviinä yhteistyönä yhteiskunnan eri sektoreiden välillä.

Historiaa voidaan perustella työkaluna tässä tutkielmassa samoin argumentein, kuin historian tutkijat perustelevat oman tieteenalansa merkitystä. Historiantutkijat (Autio-Sarasmo 2008) argumentoivat nykyisyyden ymmärtämisen olevan mahdotonta, jos ei ymmärrä menneisyyttä. Historiantutkimuksen ei ole tarkoitus olla kokoelma tarinoita, vaan se on menneisyyden kriittistä sekä analyyttistä tutkimusta sekä kunkin aikakauden ymmärtämistä sen omilla ehdoilla (Markkola 2007, 273). Menneisyydestä poimitaan ne asiat, joilla on ollut vaikutusta asioiden nykytilaan (Autio-Sarasmo 2008). Ennen kaikkea pyrin tässä tutkielmassa tuomaan esille ne asiat, jotka ovat olennaisia tutkimuskysymysteni kannalta. Perustelen historiakatsausta myös sillä, että yhteiskuntapolitiikan sektorilta aiempaa liikuntapoliittista tutkimusta on niukasti, joten liikuntapoliittisen historian käsittely syventää liikuntapoliittisten ongelmien ymmärtämistä.

2.1. Liikunta osana kuuliaiden ja terveiden kansalaisten kasvattamista

Tutkijoiden mukaan (Rantala 2014, 25–26; Vasara 2004, 11–12) Suomen poliittisessa historiassa liikuntapolitiikka sekä -kulttuuri ovat muuttuneet samansuuntaisesti muiden yhteiskunnallisten muutosten mukana. 1900-luvun alussa kaikki liikuntatoiminta oli vahvasti poliittisesti latautunutta, joten työväki kilpaili omissa Työväen urheiluliiton (TUL) järjestämissä kilpailuissaan, porvarillisen vastineen ollessa tuolloin Suomen

Voimistelu ja Urheilu Liitto SVUL³. Vuoden 1918 tapahtumien jälkeen myös urheilupiireissä elettiin sodan voittajien ”valkoisessa Suomessa” ja SVUL:n piirissä työväenurheilu nähtiin lähinnä valtakunnan kehitystä ja järjestystä uhkaavana tekijänä.

1900-luvun alkupuolella pyrkimys terveyteen ja hyvinvointiin fyysisen harjoittelun kautta kuului ”kuuliaisen” kansalaisen velvollisuuksiin ja se oli osana isänmaallista asennetta. Vuosisadan alun keskeisin liikuntapoliittinen kysymys olikin kuuliaisten ja hyvinvoivien kansalaisten kasvattaminen, jotta työvelvollisuuksien sekä tarvittaessa maanpuolustustehtävien hoitaminen sujuisi kunnollisesti. Kilpaurheilu toimi myös merkittävässä roolissa jo tuolloin ja varsinkin itsenäistymisen jälkeen se oli paitsi kahtiajakautuneen kansan eheyttäjää, mutta myös osa kansainvälisiä integraatiopyrkimyksiä muihin Pohjoismaihin ja Eurooppaan. (Juppi & Aunesluoma 1995, 24–25.)

Liikuntatoiminnalla nähtiin jo tuolloin olevan kasvatuksellisia sekä terveydellisiä vaikutuksia. Myös liikunnan sosiaalinen vaikutus nähtiin, mistä kertoo vahva liikuntakasvatuksen rooli. Myös kilpaurheilun merkittävä rooli on kulkenut liikuntapolitiikassa mukana sen varhaisista vaiheista näihin päiviin asti. Käsitteellisesti 1900-luvun ensimmäisellä puolikkaalla ei puhuttu vielä liikunnasta tai kuntoilusta, vaan kaikesta liikuntatoiminnasta puhuttiin urheiluna. Järjestäytyneen urheilutoiminnan ulkopuolella tapahtuvasta liikunnasta käytettiin käsitteitä massa- tai joukkourheilu sekä työpaikkaliikunnan edeltäjää puulaakiurheilua. (Kokkonen 2013, 11–13; Vasara 2004, 12.)

1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä liikuntapolitiikka oli hyvin kansalaisjärjestövetoista ja valtion urheiluhallinnon organisointi alkoi vuonna 1919, jolloin hyväksyttiin esitykset urheilujärjestöjen valtionavuista. Niiden jakamista pohtimaan perustettiin Valtion urheilulautakunta⁴. Valtiovallan jonkin asteinen kiinnostus, tai oikeammin, velvoitus laajempaan urheilu- ja liikuntapoliittiseen toimintaan virisi vasta kansainvälisen urheilumenestyksen myötä. Esimerkiksi liikuntapaikkojen rakentamisen ei katsottu kuuluvan lainkaan valtion velvollisuuksiin. Toisaalta sellaiseen ei valtion budjetissa ollut varaakaan. (Ojajärvi, Valtonen & Pyykkönen 2013, 23.)

³ Vuodesta 1906 vuoteen 1994 toiminut järjestö oli vuoteen 1961 asti Suomen Voimistelu ja Urheilu Liitto, jonka jälkeen lyhenteen merkitys muutettiin muotoon: Suomen Valtakunnan Urheilu Liitto. SVUL:n seuraaja Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) perustettiin vuonna 1993. Vuonna 2013 SLU:n korvasi Valo ry.

⁴ Valtion urheilulautakunta on nykyisin Valtion liikuntaneuvosto.

Vaikka laajeneva urheiluliike alkoi saada valtiovallan tunnustusta, se joutui samalla valtion lisääntyvien ohjauspyrkimysten kohteeksi. Tästä osoituksena urheiluopistokomitea sekä maanpuolustuspoliittinen liikuntakasvatuskomitea, jotka perustettiin miettimään urheilupolitiikan suuntaviivoja. (Juppi & Aunesluoma 1995, 10–18.) Liikuntapolitiikka säilyi kuitenkin järjestövetoisena aina 60-luvulle asti, sillä Valtion urheilulautakunta muodostui merkittävässä määrin urheilujärjestöjen johtohenkilöistä (Ojajärvi ym. 2013, 23; Salmikangas 2012, 123).

2.2. Liikunta yhteiskuntapolitiikan välineeksi

Toisen maailmansodan jälkeen suomalainen hyvinvointiyhteiskunta alkoi hiljalleen rakentua ja ajatus yhteiskunnan ongelmien ratkaisemisesta aktiivisella sosiaalipolitiikalla vahvistui. 1960 -luvulla kansalliselle sosiaalipolitiikalle tehtiin Pekka Kuusen (1961) toimesta suunnitelma, hyvinvointivaltio-ohjelma, jonka tarkoituksena oli Suomen nostaminen sosiaalipolitiikan takapajulasta muiden länsieurooppalaisten kansakuntien joukkoon. Kuusen tarkoituksena oli saada Suomeen universaali hyvinvointi- ja terveyspalvelu- sekä koulutusjärjestelmä, jotta suomalainen yhteiskunta saisi työelämään tuottavia kansalaisia. Tätä suunnitelmaa perusteltiin ennen kaikkea Keynesiläisellä talouspolitiikalla, jonka mukaan valtion yhteiskuntapoliittiset panostukset tasoittavat talouden suhdannevaihteluja kysyntää lisäten. (Kuusi 1961, 93–102; Tuomioja 2002, 308 - 320.)

Valtion tehtäväkentän laajenemisen ja hyvinvointivaltion rakentamisen myötä valtio alkoi kiinnittää huomiota ihmisten lisääntyneeseen vapaa-ajan käyttöön sekä työn muuttuneeseen, vähemmän fyysiseen luonteeseen. Liikuntapolitiikkaa alettiin hiljalleen pitää sosiaalipolitiikan tapaan yhteiskuntaa muokkaavana välineenä ja valtio sekä kunnat kiinnostuivat liikunnasta yhtenä yhteiskuntapolitiikan toteuttamisen muotona ja varsinkin työkyvyn ylläpitäjänä. Esimerkiksi liikuntapaikkarakentamiseen suunnattiin yhä enemmän julkisia varoja. Keskeisin liikuntapoliittinen kysymys oli liikunnan mukaan saaminen osaksi yhteiskuntapolitiikkaa ja kansalaisten hyvinvoinnin lisäämistä. (Juppi & Aunesluoma 1995 73–74; Kokkonen 2012, 12–17.) Liikunnan edistämistä tuki vahvasti myös urheilumiehenä tunnettu tasavallan presidentti Urho Kekkonen, joka esimerkiksi

julisti vuoden 1963 uudenvuodenpuheessaan kuntourheilumyönteisyyttään (Vasara 2004, 198–202).

Variksen mukaan (2004, 157–158) liikuntapoliittisista toimijoista järjestöjen vaikutus oli edelleen keskeisin aina 1960-luvun puoleen väliin asti. Liikuntahallintoa ohjaava tieto tuli pääosin suoraan järjestöiltä, eikä nykyistä liikuntapolitiikkaa ohjaava tieteelliseen tietoon perustuvaa ja valtion ohjaamaa järjestelmää ollut vielä käytössä. Poliittinen kahtiajako leimasi kuitenkin edelleen järjestökenttää ja TUL:n ja SVUL:n vastakkainasettelu näkyi liikuntapoliittisissa kaikkialla seminaareista julkilausumiin

1960-luvun liikuntapoliittisten panostusten myötä valtion liikuntahallinnon organisaatio alkoi lopulta kuitenkin hahmottua ja sen ote valtakunnan liikuntapolitiikasta tiukentua. Opetusministeriön liikuntahallinto uudistui, jolloin liikuntapolitiikan yhteys muuhun valtionhallintoon vahvistui ja sen huomio alkoi kohdistua huippu-urheilusta suurempien ihmismassojen liikuttamiseen. Julkishallinnon liikuntapoliittiseen otteen vahvistuttua järjestöjen liikuntapoliittinen hegemonia alkoi puolestaan hiipua. Järjestötoimijoiden hallitsema valtion urheilulautakunta lakkautettiin ja tilalle asetettiin valtion urheiluneuvosto, joka valjastettiin vuonna 1962 uuden johtosäännön perusteella opetusministeriön alaiseksi asiantuntijaelimeksi sekä valvomaan valtion jakamien avustusten käyttöä. (Varis 2004, 157–160.)

Liikuntapolitiikassa alettiin käyttää yhä enemmän muilta yhteiskuntapolitiikan sektoreilta tutuksi tullutta suunnitelmallisuutta ja liikuntatieteellinen tutkimustoiminta käynnistyi päätöksenteon tueksi. Valtion liikuntahallinto vahvisti myös yhteistyötä järjestöjen ja kuntien kanssa. Kuntien toimintaa tuettiin ja valvottiin varsinkin liikuntapaikkojen rakentamistoiminnan avustamisen avulla. Valtion hallinnon ohjausta kiristi myös läänien tasolla tapahtuvan liikuntapoliittisen toiminnan vilkastuminen sekä määrärahojen kasvu. (Juppi & Aunesluoma 1995, 82–94; Kokkonen 2012, 12–17 ja 20–27.)

Näin liikunnan merkitys kunnon ylläpitäjänä alkoi kehittyä ja liikuntapoliittinen linjaus vaihtui velvollisuudesta ja hyveestä oikeudeksi. Myös poliittiset puolueet alkoivat julkaista liikuntapoliittisia ohjelmia ja liikuntapolitiikka alkoi pikkuhiljaa vakiintua edunvalvontaa painottavassa yhteiskunnassa. Liikuntakulttuurin alkoi myös tulla uusia toimijoita sekä järjestö- että yrityssektorilta. (Ojajärvi ym. 2013, 22–23; Varis 2004, 135–138.)

2.3. Terveysliikunnan esiinmarssi

1980-luvulla Suomi eli vahvaa nousukautta ja se näkyi liikuntapolitiikassa yhä kiihtyvänä julkisten liikuntapaikkojen rakentamisena. Kulutusyhteiskunnan syntyminen teki liikuntapalveluista kulutushyödykkeen ja keskustelu yksilön vastuusta omasta terveydestään alkoi viritä kun tieteeseen perustuvat ruokasuositukset julkistettiin. Liikuntakulttuuri alkoi saada uusia muotoja, kuten erityisliikunta⁵ ja nuorisoliikunta. Myös naisten hyötyliikunta yleistyi ja naisurheilijat alettiin nähdä tasavertaisina miesurheilijoiden kanssa. Ajatus terveystoiminnasta alkoi nousta esille ja julkishallinnossa herättiin sen ennalta ehkäisevään ja säästöjä tuovaan vaikutukseen, mistä tulikin lopulta keskeisin liikuntapoliittinen kysymys. (Kokkonen 2012, 76–79; 91.)

Vahvojen, poliittisesti latautuneiden liikuntajärjestöjen aikakausi liikuntatoiminnan järjestäjänä oli ohi ja suomalaiset alkoivat liikkua enemmän omaehtoisesti. Liikuntakulttuuri ja harrastukset alkoivat eriytyä voimakkaasti muun muassa uusien lajien ja trendien myötä, jonka johdosta keskusteluun ajatus nousi siitä, että perinteisellä liikuntapolitiikalla ei enää saavuteta kansalaisia entiseen malliin. (Ojajarvi ym. 2013 24–25.)

Valtio kiristi ohjaustaan uudelleen muotoutuvasta liikuntapoliittisesta kentästä vuonna 1980 voimaan tulleella liikuntalalla (984/1979), joka muodosti selkeät juridiset raamit. Lain mukaan: ”*Yleisten edellytysten luominen liikuntatoiminnalle on ensisijaisesti valtion ja kuntien tehtävänä. Liikuntatoiminnan järjestämisestä vastaavat pääasiallisesti tässä laissa tarkoitetut liikuntajärjestöt*”. Järjestöt olivat kuitenkin vahvassa roolissa lakia valmisteltaessa ja se kertoo järjestöjen historiallisesti vahvasta asemasta ja lobbausvoimasta suomalaisessa liikuntapolitiikassa (Kokkonen 2012, 79.). Järjestöt toimivat kaventuneesta vallastaan huolimatta edelleen paitsi liikuntatoiminnan järjestäjinä niin myös liikuntapoliittisen sektorin asiantuntijoina, jotka otetaan vakavasti huomioon poliittisessa päätöksenteossa.

⁵ Erityisliikunta (Nykyisin myös soveltava liikunta) on sellaisten henkilöiden liikuntaa, joiden liikunta vaatii vamman, sairauden tai toimintakyvyn heikkouden vuoksi soveltamista tai erityisosaamista. Useimmiten näitä henkilöitä ovat pitkäaikaissairaat, vammaiset, vammautuneet tai iäkkäät henkilöt (Opetusministeriö 2010a, 7–8.)

Liikunta-alan keskusjärjestöjen rooli liikuntalain valmisteluprosessissa on yhdistettävissä tuon aikaiselle Suomelle ominaiseen konsensushakuiseen yhteiskuntapolitiikkaan, missä liikuntalaki teki keskusjärjestöt osaksi ”hyvinvointi-Suomen” koneistoa. (Aaltonen 2004, 17; Kokkonen 2012, 28–31.) Liikuntalain säätämisen yhteydessä kansallisen liikuntapolitiikan painopiste siirtyi lopullisesti pois kilpa- ja huippu-urheilusta kunto- ja kansanliikunnan edistämiseen (Juppi & Aunesluoma 1995, 111).

Kuntien rooli liikuntatoiminnan olosuhteiden luojina vakiintui 1980-luvulla ja liikuntapaikkarakentamisesta tuli yksi uusien hyvinvointipoliittisten linjausten konkreettisimmista ja näkyvimmistä muodoista. Kuntien liikuntapaikkarakentamista vauhditti ennen kaikkea lopulliseen liikuntalakiin johtanut opetusministeriön liikuntalakikomitean työskentelyn seurauksena tullut lakisääteinen valtiontuki. Liikunta alettiin tuolloin nähdä kunnallisena peruspalveluna vaikka kuntien välillä oli suuria eroja ja pienimmissä sekä syrjäisimmissä kunnissa liikuntapaikkarakentaminen saattoi jäädä vähäiseksi. (Kokkonen 2012 31–38; Salmikangas 2012, 125.)

2.4. Kohti hyvinvoinnin edistämistä

Edellisellä vuosikymmenellä alkanut liikuntakulttuurin hajanaistuminen ja liikunnan harrastamisen omaehtoisuus lisääntyi edelleen 1990-luvulla. Tiukentunut taloustilanne ja kritiikki laajentunutta julkista sektoria kohtaan toi oman vaikutuksensa suomalaisen liikuntapoliittisen toimikentän kehitykseen. Liikuntapoliittisessa keskustelussa alkoi nousta kritiikki myös liikunnan kaupallistumista, kilpailukeskeisyyttä ja liiallista kansainvälistymistä vastaan. Valtion liikuntahallinnon oli hankalampaa ohjata hajanaisen liikuntapoliittisen kentän kokonaisuutta ja sen ote liikunnan keskusjärjestöistä siirtyi yksittäisiin järjestöihin. (Kokkonen 2012, 112–118; 125–126; Vasara 2004, 328–329, 334.)

Lama-aika vaikutti liikunnan rahoituspolitiikkaan merkittävästi ja suomalaisen liikuntakulttuurin kehitys oli vaarassa pysähtyä kokonaan. Tiukasta taloustilanteesta johtuen liikunnan rahoitus vaati yhä vankempia perusteluita ja julkisten varojen käyttö joutui aiempaa tarkemman tarkastelun sekä kritiikin kohteeksi. Tuohon aikaan esimerkiksi Valtion liikuntaneuvosto sai lakisääteisen tehtävänsä toimia muiden tehtävien lisäksi valtion liikuntahallinnon tuloksellisuuden arvioijana. Valtion hallinnossa alettiin siirtyä

tulosohjaukseen, joka tarkoitti käytännössä valtion avustusten ohjaamista järjestöjen toiminnan tuloksiin pohjautuvaan jakomalliin. Tämä uudistus alkoi määrittellä suomalaista liikuntapolitiikkaa nykyisenlaiseksi. (Vasara 2004, 328–329; Juppi & Aunesluoma 1995, 123–124.)

Kansallisen liikuntapolitiikan tavoitteiksi määriteltiin yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistäminen liikunnallisen elämäntavan mahdollistavilla tekijöillä. Liikunnan terveysvaikutusten linjaus alkoi ohjata liikuntapolitiikkaa ja terveystieteiden sekä terveysliikunnan käsitteet alkoivat vakiintua. Tästä esimerkkinä sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön Kunnossa kaiken ikää -ohjelman käynnistäminen⁶ (KKI) vuonna 1995. Hanke kertoo myös siitä, että 90-luvulla alettiin voimistaa ministeriöiden yhteistyötä ja valtioneuvostoa tarkasteltiin enemmän yhtenä kokonaisuutena. Tavoitteena oli käynnistää valtioneuvoston piirissä ohjelmallisia hankkeita yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Kokkonen 2012, 122–124, Vasara 2004, 334; KKI 2015.)

Vasara (2004, 340–341) on todennut, että 1980-luvulla suomalaisen liikuntakulttuurin ominaispiirteeksi noussut keskus-hallintojärjestelmä alkoi purkautua. Läänien ja kuntien, sekä alueellisten liikuntalautakuntien ja keskusvirastojärjestelmän lakkauttamisen myötä valtion yhteys kuntien liikuntatoimiin heikentyi ja valtio joutui lieventämään kuntien ohjausta. Kuntatason liikuntahallinto koki muutenkin suuria muutoksia 90-luvulla liikuntalain mahdollistaessa kuntien järjestävän liikuntatoimintansa haluamallaan tavalla. Näin ollen liikuntatoimeja yhdistettiin useissa kunnissa osaksi laajempaa hallintoa esimerkiksi nuoriso- ja kulttuurielimiä kanssa.

Liikuntakulttuurin hajanaistuesssa kolmannen sektorin suurimmat toimijat järjestäytyivät uudelleen⁷ ja suomalaisessa liikuntapolitiikassa vaikuttanut korporatismi alkoi väistyä, muttei kadonnut kokonaan. Uudet järjestöt alkoivat voimistua siinä määrin, että

⁶ Kunnossa kaiken ikää on Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (LIKES) toteuttama ja poikkihallinnollisesti koordinoitu ohjelma. Ohjelman tavoitteena on lisätä työikäisten ja juuri eläkkeelle siirtyneiden terveyttä ja hyvinvointia liikunnan ja terveellisten ruokailutottumusten sekä arkiliikkumista suosivan ympäristön avulla. Ohjelma tukee näitä tavoitteita jakaen taloudellista tukea liikunnan paikallishankkeille, tapahtumia, koulutuksia ja kampanjoita järjestäen sekä materiaaleja julkaisten. (Kunnossa kaiken ikää – hanke.)

⁷ Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU) perustettiin suomalaisten liikuntajärjestöjen katto- ja palvelujärjestöksi vuonna 1993. Vuonna 2013 se liitettiin uuteen järjestöön, Valoon (Valo ry 2015a).

suomalaisen liikuntakulttuurin selkänäojana toiminut vapaaehtoisuus alkoi hiljalleen kadota ja liikuntajärjestöissä alkoi työskennellä yhä enemmän palkattuja työntekijöitä. Järjestöjen ammattimaistuminen loi osaltaan nykyisenlaisen kolmannen sektorin, johon lisättiin odotuksia työllisyyden ylläpitäjänä hyvinvointivaltion kriisiytyessä. (Kokkonen 2012, 136; Rantala 2012, 26–29.)

2.5. Suomalaisen liikuntapolitiikan lähihistoria ja nykytilanne

Tämänhetkinen liikuntapoliittinen kenttä on uusien haasteiden äärellä liikuntakulttuurin monimuotoistuesssa ja hajaantuessa edelleen. Liikunta ja hyvinvointipalvelut ovat useissa tapauksissa yhdistyneet osaksi samaa palvelukokonaisuutta niin julkisella, kuin yksityiselläkin sektorilla. Liikuntakulttuurissa näkyy myös erityisen vahvasti projektiyhteiskunta ja kulutuslähtöisyys. Valtion hallinto on pyrkinyt vastaamaan tähän haasteeseen muun muassa osaamista kehittämällä, määrärahoja⁸ lisäämällä sekä poikkihallinnollista yhteistyötä edistämällä, joten liikunta on noussut osaksi hyvinvointipoliittista kokonaisuutta. (Kokkonen 2012, 233; Opetusministeriö 2008, 10–11.). Valtion liikuntahallinnon toimista suurin ohjausvaikutus on tällä hetkellä hallitusohjelmilla. Liikunta onkin noussut esille hallitusohjelmissa yhä merkittävämmiin Lipposen II hallituksen ohjelmasta lähtien vuonna 1999 ja omana kohtanaan liikunta oli ensimmäistä kertaa Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelmassa vuonna 2003. (Kokkonen 2012, 186; Rantala 2012, 26–29.)

Hallitusohjelman lisäksi keskeisiä valtiovallan liikuntapoliittisia ohjauskeinoja ovat valtioneuvoston periaatepäätökset sekä ministeriöiden ohjelmatyöt, jotka aloitettiin siis 90-luvulla KKI-ohjelmalla. Valtioneuvoston periaatepäätös vuodelta 2008 terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista painottaa hallinnonalojen yhteistyötä ja järjestökentän laajaa tukea. (Kokkonen, 2012, 186.) Ministeriöiden ohjelmatöistä uusin on tällä hetkellä valtakunnan liikuntapoliittista suuntaa selventävä julkaisu: *Muutosta liikkeellä, valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020*, jossa liikuntaa korostetaan edelleen merkittävänä keinona

⁸ Valtio on vastannut uusiin haasteisiin kasvaneella liikuntabudjetilla, joka on ollut 2010-luvulla vuosittain noin 150 miljoonaa euroa. Vertailun vuoksi esimerkiksi kymmenen vuotta sitten vuonna 2005 tuo summa oli yli kolmanneksen pienempi 91 miljoonaa euroa, indeksikorjattuna 116 miljoonaa euroa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a, 9-16)

ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä kansanterveyttä ajatellen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013). Merkittävää tässä ohjelmatyössä on se, että ohjelmatyö on sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, joka kertoo tavoitellusta valtioneuvoston keskinäisen poikkihallinnollisuuden kehittamisestä hyvinvointipolitiikassa.

Liikuntapoliittinen kenttä on siis monimuotoistunut, laajentunut sekä osaltaan integroitunut osaksi muita yhteiskuntapolitiikan osa-alueita. Liikuntapoliittiset toimijat ovat osaltaan joutuneet reagoimaan tähän ja esimerkiksi valtion liikuntapoliittinen ote on moninaistunut merkittävästi. Toisaalta liikuntakenttä on viime vuosina hajautunut niin voimakkaasti että on alettu epäillä voidaanko yhteiskuntapolitiikalla enää ylipäätään ohjata liikuntakulttuuria lainkaan (Kokkonen 2012, 235).

Keskeisimmät liikuntapoliittiset kysymykset ovat tällä hetkellä kysymykset terveysliikunnasta sekä liikunnasta osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä työssä jaksamista (Kokkonen 2012, 188–192; 235). Liikunta on myös otettu osaksi meneillään olevaa laajaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutostyötä (Valo ry 2014).

Liikuntapoliittinen keskustelu on viimeaikoina liitetty myös osaksi syrjäytymiskeskustelua (Räty 2012). Tässä keskustelussa painotetaan liikuntakulttuurin polarisaatiota eli sitä, että koulutetut ja hyvätuloiset harrastavat todennäköisemmin liikuntaa, kuin pienituloiset ja muutenkin yhteiskunnasta syrjäytyneet. Tämän lisäksi liikuntapolitiikka on yhä vahvemmin osana vanhus- ja maahanmuuttopolitiikkaa. (UKK -instituutti 2012; Opetusministeriö 2010b; Zacheus, Koski, Rinne & Tähtinen 2012.).

3. LIIKUNTA OSANA YHTEISKUNNALLISTA KESKUSTELUA

Tämän luvun tarkoitus on selittää keskeisimmät liikuntapolitiikassa käytetyt käsitteet sekä selvittää liikuntapolitiikan teoreettista taustaa riskiyhteiskunta-, biovalta- sekä yhteiskunnan medikalisaatioteorian avulla. Tuon esille myös liikunnan osana yhteiskunnan rakenteita ja sen, millaisessa yhteiskunnallisessa viitekehyksessä liikuntapolitiikkaa Suomessa tehdään. Selvennän myös ketkä ovat suomalaisen liikuntapolitiikan päätoimijoita ja millaisen liikuntapoliittisen toimintaverkoston ne muodostavat. Taustoituksessa tukeudutaan paljon julkishallinnon asiakirjoihin sekä erilaisten asiantuntijaryhmien luomiin työryhmäraportteihin sekä julkaisuihin, sillä yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta aiempaa tutkimusta aiheesta on niukasti.

3.1. Liikuntapoliittisen keskustelun keskeiset käsitteet

Tiihonen (2014) on määritellyt liikunta-alan käsitteistöä ja hän toteaa (2014, 11–15) niiden muuttuneen yhteiskunnallisten muutosten mukana aivan kuten liikuntakulttuurikin. Käsitteitä liikuntakulttuuriin liittyy monenlaisia, kuten esimerkiksi kuntourheilu, kuntoliikunta, terveysliikunta, hyötyliikunta. Niitä käytetään sen mukaan, miten niiden käyttäjä kokee niitä tarvitsevänsä. Eroja käsitteiden käytössä löytyy myös hallinnonalojen ja yhteiskunnan eri sektoreiden väliltä. Liikunnan käsitteet ovat myös sukupolvisidonnaisia. Esimerkiksi vanhempi sukupolvi voi ymmärtää nuoremman sukupolven liikuntaharrastuksen yksinkertaisesti urheiluna.

Liikunta

Liikuntaa voidaan pitää liikunta-alan yläkäsitteenä ja liikuntakulttuurin kokoavana käsitteenä. Toisaalta liikunnalla voidaan tarkoittaa tarkoituksella tehtyä fyysistä aktiivisuutta, jonka tarkoituksena on kunnon kohottaminen, liikuntataitojen kartuttaminen tai liikunnan tuottama ilo ja terveysvaikutukset. Liikunta saa siis monia eri merkityksiä käyttötarkoituksensa mukaan. (Fogelholm, Paronen & Miettinen 2007, 21.)

Liikunta -käsite on myös Kokkosen mukaan (2012, 12–17) jakautunut useisiin osiin ja se on vaikuttanut sekä tutkimukseen, että poliittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Se on korvannut aiemmin koko liikunta- ja urheilupoliittista kenttää kuvannutta urheilu -käsitettä 1970-luvulta alkaen. Käsitteen ongelmana voidaan toisaalta pitää sen monimuotoisuutta sekä sitä, että se esiintyy vahvasti erilaisissa yhteyksissä jokapäiväisessä arkielämässä. Käsitteen käytön haasteellisuutta lisää se, että sille ei löydy vastinetta muista kielistä. Esimerkiksi englannin kielessä liikuntaa kuvaa asiayhteydestä riippuen muun muassa: *physical activity*, *sports*, *exercise* ja *physical education*. Liikunta- ja urheilukulttuuria muissa kielissä kuvataan yleensä suomeksi urheilua käännettävällä sanalla: Englanniksi *sport*, ruotsiksi *idrott*.

Liikuntalain uudistamisen myötä (HE 190/2014, 11–12) Liikunnan käsitettä on valtion hallinnon toimesta pyritty saamaan tarkoittamaan yhä enemmän kaikkea fyysistä aktiivisuutta. Ennen kaikkea tällä käsitteen uudelleenmäärittelyllä on haluttu kiinnittää huomiota terveytensä kannalta liian vähän liikkuviin. Urheilun käsitettä puolestaan on pyritty korostamaan erillisinä harrasteliikuntakulttuurista kuvaamalla sitä huippu-urheiluksi.

Fyysinen aktiivisuus, liikkumattomuus ja riittämätön liikunta

Fyysinen aktiivisuus sekoitetaan arkikielessä usein liikuntaan, mutta liikunta-alan tutkimuksessa sillä on kuitenkin eri merkitys. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan kaikkea ihmisen liikettä, jotka aiheuttavat energian kulutusta. Tämä sisältää esimerkiksi portaiden kävelyn ja siivoamisen mutta myös liikunnaksi luokiteltavat liikkumisen muodot, kuten esimerkiksi lenkkeilyn. Liikunta (engl. *exercise*) on puolestaan suunniteltua liikunnan harrastamista, jolla tavoitellaan taitojen kartuttamista tai fyysistä kehittymistä. (Caspersen, Powell & Christenson, 1985, 126–31.)

Mediassa ja terveystieteellisessä tutkimuksessa terveytensä ja työkykynsä kannalta riittämättömästi liikkuvat määritellään liikkumattomiksi ja koko ilmiötä kuvataan yleisesti käsitteellä liikkumattomuus. Liikkumattomuus on helposti ymmärrettävissä kokonaan liikunnan tai liikkeen vastakkaiseksi käsitteeksi, joten sen käyttö aiheuttaa käsitteellisiä ongelmia. Kokkosen mukaan (2012, 17) Keskustelu liikkumattomuudesta vaikuttaa myös

Liikunta -sanan tulkintaan, jolloin käsite liikkumattomuus voidaan tulkita liikunta- ja terveystieteellisesti virittyneeksi kannanotoksi.

Kauravaara (2013, 10–15) on pohtinut liikkumattomuus -käsitettä ja hän on käyttänyt tutkimuksessaan liikkumattomuuden sijasta käsitteitä vähäinen liikunta ja vähäinen liikkuminen. Hän perustelee näkemystään sillä, että käytännössä ihminen ei ole kokonaan liikkumaton, vaikka hän ei liikukaan terveytensä kannalta riittävästi. Vähän liikkuva ihminen voi päinvastoin olla yhteiskunnallisesti hyvinkin aktiivinen ihminen ja jo pelkästään päivittäisistä rutiineista selviytyäkseen hänen on liikuttava jonkin verran. Liikkumattomuus olisi näin ollen liian jyrkkä kuvaus.

Itse käytän tässä tutkielmassa pääasiallisesti käsitettä riittämätön liikunta. Perustelen tätä sillä, että riittämätön kuvaa liikunnan määrän olevan liian vähäistä sekä suosituksiin nähden että pitääkseen yllä yksilön terveyttä ja työkykyä. Käytän käsitteessä sanaa liikunta siksi, että se erottaa terveyden kannalta tapahtuvan fyysisen aktiivisuuden liikkeestä tai liikkumisesta. Liikkumisen voi nimittäin yhteiskuntapoliittisesti ymmärtää esimerkiksi muuttoliikkeeseen verrattavana käsitteenä. Liikunnan lisääminen kuulostaa myös loogisemmalta ja helpommin ymmärrettävältä, kuin liikkumattomuuden vähentäminen tai torjuminen.

Tutkimusaineistossa ilmiötä kuvataan lähes poikkeuksetta kuitenkin tällä jyrkimmällä kuvauksella eli liikkumattomuudella. Liikkumattomuus on käsitteenä eduskunnassa varmastikin suosituimpi siksi, että se on vaikuttavampi ja provosoivampi termi kuin vähäinen liikunta. Sama ajatus voi olla taustalla siinä, kuinka media kuvaa ilmiötä.

Terveysliikunta

Liikunnan ollessa koko liikuntakulttuurin kokoava yläkäsite, on tärkeää ymmärtää liikunnan muiden alakäsitteiden jakautumista ja merkityksiä. Aineistossa tulee usein esille käsite terveysliikunta, ja alan asiantuntijoiden (Opetusministeriö 2008, 12) mukaan sillä tarkoitetaan kaikkea sitä fyysistä aktiivisuutta, jolla on terveyttä edistäviä tai ylläpitäviä vaikutuksia. Urheilusta käsite erotetaan siten, että sillä ei ole liian intensiiviseen urheiluun liittyviä vaaroja. Terveysliikunta jakautuu edelleen arkiliikuntaa, kuntoliikuntaan ja hyötyliikuntaan. Arkiliikunta tarkoittaa liikuntaharrastusten ulkopuolisiin aktiviteetteihin

kuuluvaa fyysistä aktiivisuutta, kuten työmatkaliikunta tai pihatyöt. Kuntoliikunta eroaa arkiliikunnasta tavoitteellisuudellaan. Sitä harrastetaan tarkoituksenaan ylläpitää tai kehittää fyysistä kuntoa. Hyötyliikunnassa korostetaan aktiviteetin yleishyödyllistä merkitystä. Tällaista on esimerkiksi puiden pilkkominen, joka sekä tuottaa lisää polttopuita, että edistää terveyttä. Liikunnan lisäämisessä on tarkoitus edesauttaa kaikkia edellä mainittuja terveystoiminnan muotoja. (Opetusministeriö 2008, 12–13.)

Liikuntakulttuuri

Terveystoiminta sekä kilpa- ja huippu-urheilu muodostavat liikuntakulttuurin, johon osallistutaan omakohtaisen liikunnan, organisoidun liikunnan, vapaaehtoistoiminnan tai urheilun seuraamisen kautta (Opetusministeriö 2008, 12). Kokkonen (2012, 16) on puolestaan todennut tiivistetysti liikuntakulttuurin kattavan kaiken liikunnan huippu-urheilusta portaissa kävelyyn. Tiihonen määrittelee (2014, 17–20) liikuntakulttuurin olevan yhdistävä tekijä kaikkia liikuntaa ja urheilua harrastavien, niitä seuraavien ja niille merkityksiä antavien välillä. Liikuntakulttuurin voidaan käsitteenä todeta yhdistävän koko liikunnan ja urheilun kenttää, mutta samalla sen sisälle on syntynyt lukuisia alakulttuureita, jotka erkaantuvat toisistaan. Uusia lajeja, trendejä ja tuotteita syntyy jatkuvasti ja valtakunnan hallintotasolla tähän pyritään vastaamaan yhdistymisellä ja yhteistyöllä liikuntakulttuurin yläkäsitteen avulla.

3.2. Riskiyhteiskunta ja biovalta

Ulrich Beck (1990) on kuvannut tämänhetkistä yhteiskuntaa riskiyhteiskunnan teoriolla. Teorian mukaan yhteiskunnan kehityksen tuomat negatiiviset vaikutukset ovat lopulta suurempia, kuin kehityksen tuottama hyvinvointi. Esimerkiksi teknologiset edistysaskeleet tuovat yhteiskunnalle lopulta enemmän harmia kuin hyötyä. Riskiyhteiskunta muodostuu, kun erilaiset yksilölliset, sosiaaliset, taloudelliset sekä poliittiset riskit karkaavat perinteisten turvallisuutta tuottavien instituutioiden kontrollista. Teollinen yhteiskunta alkaa itse tuottaa sellaisia uhkia, jotka eivät pysy sen hallinnassa. (Jokinen 2008, 17–20; Heinonen 2008, 5-7.) Riskiyhteiskunnan käsite sopii edellä mainitun kuvauksen perusteella oivallisesti osaksi keskustelua riittämättömästä liikunnasta, sillä onhan vähäisen liikunnan syynä juuri teknologian kehitys ja aineellisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Riskiyhteiskunnassa maalailaan uhkakuvia, jonka johdosta ihmiset ovat jatkuvasti peloissaan ja kaikki ovat huolissaan työpaikastaan sekä hyvinvoinnistaan. Ihminen kestää tämän vain turtumalla siihen ja kun uhkakuvia maalailaan tarpeeksi, niin ihminen on valmis hyväksymään yhteiskunnan turvallistamisen. Riskiyhteiskunnan ominaispiirteenä voidaan pitää myös sitä, että kaikkia pidetään vastuussa riskeistä, joka johtaa siihen, että vastuuta ei kanna lopulta kukaan. (Jokinen 2008, 17–20; Heinonen 2008, 5-7.) Voikin olla, että vähäinen liikunta nähdään yhteiskunnassamme vain osana normaalia yhteiskunnallisten olosuhteiden aiheuttamaa elämäntapaa, eikä sitä pidetä vielä merkittävänä ongelmana.

Poliittista keskustelua riittämättömästä liikunnasta voi tarkastella myös biovallan käsitteen avulla. Tämä Foucault'n (1980) ajatus on tiivistetysti sellaisia vallankäytön tekniikoita, jossa vallan kohteena on ihmisen ruumis, ruumiillinen olemus sekä ruumiilliset prosessit. Biovalta määrittää, kategorisoi ja tekee suosituksia, millainen ihmisen kehon tulisi olla. Välineenä biovallassa käytetään asiantuntijavaltaa, tutkimustietoa, sekä mediaa, jotka oikeuttavat ”elämisen normaalimallin”, jota ihmiset alkavat toteuttaa. Perimmäisenä pyrkimyksenä biovallassa on hallittu ja kontrolloitu yhteiskuntajärjestys, jossa ihmiselle annetaan periaatteessa valinnanvapaus, mutta se on näennäistä. Biovallan ajatuksen mukaan ihminen alkaa lopulta itse omaa hallintaansa, minkä ajatuksen yhteiskunta on hänelle syöttänyt. (Lappalainen 2006; Vilkkumaa 2012.)

Foucault'n mukaan (1980, 39–40) ihmisen ruumis käsitetään usein vallankäytön ja hallintatoimien kohteena nimenomaan tuotantovoimana. Kun ruumis on saatu hallittavaksi osana alistamisjärjestelmää, tulee ruumista hyödyllinen voima yhteiskunnan hyväksi. Näin se on samalla sekä tuottava että alistettu vallan välikappale. Ruumis asetetaan suoraan poliittiselle kentälle, jolloin se muokataan kuhunkin tarkoitukseen sopivaksi biovallan keinoin (Aho 2009, 17–18).

Biovallan keskeisenä piirteenä oleva asiantuntijatiedolla hallinta liittyy vahvasti hyvinvointi-ideologia (welfarismi) -käsitteeseen. Hyvinvointi-ideologiassa hyvinvointivaltion järjestelmät takaavat työttömyyden, sairauden tai vanhuuden turvaksi tuntemattomien apua, johon kansalainen voi turvautua. Tällainen hyvinvointijärjestelmä on hallintarationaalisuutta, jolloin hyvinvointijärjestelmä kaipaa sosiaalivakuutuksen

vastineeksi kansalaiselta vastuullisuutta eli hyvinvointijärjestelmä pyrkii tekemään kansalaiset vastuullisiksi yhteiskuntaa kohtaan. (Miller & Rose 1997, 120–122.)

Keskustelu riittämättömästä liikunnasta voidaan liittää myös keskusteluun yhteiskunnan medikalisaatiosta. Medikalisaatio eli lääketieteellistyminen tarkoittaa sairauden ja terveyden leiman sekä lääketieteellisten määritelmien ja hoidon ulottumista arkipäivän ilmiöihin. Terveyskysymyksillä perusteleminen on lääketieteen alan pyrkimystä sosiaaliseen kontrolliin. Myös muut alat, kuten tässä tapauksessa liikunta-ala, voivat käyttää terveyskysymyksiä hyväkseen perustellessaan tavoitteitaan. Tätä voidaan kutsua medikaaliseksi biovallaksi. (Lahelma 2003, 1863–1865; Kauravaara 2013, 12–14.)

Medikalisaatio muistuttaa urbanisaation ja kaupungistumisen käsitteitä, jotka kuvaavat jotain tapahtumaisillaan olevaa yhteiskunnallista muutosprosessia. Medikalisoituneessa yhteiskunnassa asiantuntijoiden valta korostuu ja asiantuntijat kertovat passiiviselle kansalaiselle, kuinka heidän tulisi elää välttyäkseen sairauksilta. Meneillään olevan poliittisen keskustelun mukaan riittämättömästi liikkuva ihminen ei täytä medikalisoituneessa yhteiskunnassa hänelle asetettuja vaatimuksia ja velvollisuuksia, joita häneltä odotetaan. (Niiniluoto, 2003; Kauravaara 2013, 12–15.)

3.3. Riittämätön liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä

Riittämätön liikunta on määritelty yhteiskunnalliseksi haasteeksi, joka on kehittynyt nykyiselleen länsimaisen elämäntavan ja yhteiskunnan teknistymisen myötä. Ihmisten ei tarvitse enää liikkua tai tehdä fyysistä työtä entiseen tapaan saadakseen elantonsa ja tyydyttääkseen perustarpeensa. Yhteiskunnan toiminnot eivät myöskään kannusta fyysiseen aktiivisuuteen, sillä kulkuvälineet helpottavat merkittävästi liikkumista ja koneet fyysisten töiden suorittamista. (Kauravaara 2013, 10–15.) Tieteellinen tieto riittämättömän liikunnan aiheuttamista haitoista terveyden kannalta on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina ja liikunnan puutteen on esimerkiksi todettu lisäävän merkittävästi ennenaikaisia kuolemia sekä heikentävän elämänlaatua (Eheman ym. 2012, 2338–2340; McKercher ym. 2013, 366–374.)

Urbanisoituminen nähdään yhtenä merkittävimpänä riittämättömän liikunnan aiheuttajana maailmanlaajuisesti. Kaupunkiympäristössä liikunnan harrastamisen esteenä ovat usein huono ilmanlaatu sekä muut saasteet. Myös luonnollisista liikuntapaikoista ja kevyenliikenteen väylistä on usein pula. Yhä suuremmissa määrin turvattomuus ja varsinkin töiden jälkeen iltaisin ulkona liikkuminen aiheuttaa esteitä useissa maissa varsinkin ikääntyneille ihmisille ja naisille. (WHO 2015.) Suomessa ihmiset kokevat kotikaupunkinsa pääosin turvalliseksi ja saasteettomaksi paikaksi asua, mutta suomalaistenkin turvattomuuden tunne on lisääntynyt 2000-luvulla (Kauravaara 2013, 10). Suomi on tällä hetkellä erittäin nopeasti urbanisoituva maa väen pakkautuessa pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin Näin ollen riittämättömästä liikunnasta aiheutuvat haasteet eivät tällä perusteella tule ainakaan vähenemään, pikemminkin päinvastoin.

Keskeisin riittämättömän liikunnan aiheuttama yhteiskunnallinen ongelma on sen taloudelliset vaikutukset. Riittämättömän liikunnan aiheuttamista kokonaiskustannuksista ei ole laskettavissa tarkkaa tulosta ja paras arvio saadaankin laskemalla sen aiheuttamat sairauskohtaiset kustannukset yhteiskunnalle. Poliittisen päätöksenteon kannalta tärkeintä eivät ole kuitenkaan tarkat euromääräiset lukemat, vaan suurusluokat missä liikutaan. Sairauksien aiheuttamat kustannukset jaetaan suoriin eli välittömiin kustannuksiin ja epäsuoriin eli välillisiin kustannuksiin. Suorat kustannukset ovat välittömästi aiheutuvia terveydenhuollon kuluja ja epäsuorat kustannukset puolestaan sairastumisen tai ennenaikaisen kuoleman aiheuttamia tuotannonpanosmenetyksiä. (Kiiskinen ym. 2008, 40–41.)

Riittämättömän liikunnan yhteyttä talouteen pidetään yleisesti merkittävänä ja liikunnan edistämisen tuoma taloudellinen hyöty on asiantuntijoiden (Vasankari 2014) mukaan kiistaton. Esimerkiksi Yhdysvaltain terveydenhuoltokustannuksista yli kymmenen prosenttia (117 miljardia dollaria) liittyi liian vähäiseen liikunnan harrastamiseen. Suomessa riittämättömän liikunnan aiheuttama lasku kansanterveydelle on eri laskentatapojen mukaan yhdestä kahteen miljardia euroa. Työpoissaolot johtuen tuki- ja liikuntaelimestön sairauksista sekä sydän- ja verisuonisairauksista, aiheuttavat laskelmien mukaan Suomessa yli kolmen miljardin euron arvoisen työpanoksen menetyksen. Liikunnan lisäämisen on todettu parantavan myös työn tehoa useita prosentteja.

Borodulin ym. mukaan (2007, 159–160) liikunta-aktiivisuuden on myös havaittu olevan yhteydessä yhteiskunnan eriarvoisuuteen. Tarkempaa tutkimustietoa liikunnan ja eriarvoistumisen yhteydestä on niukalti tutkimusten suuntautuessa kokonaisterveyden ja eriarvoisuuden tarkasteluun. On kuitenkin havaittu paremman sosioekonomisen aseman olevan yhteydessä aktiivisempaan liikunnan harrastamiseen ja sitä myöten parempaan terveyteen. Tämä tieto on linjassa tutkimustulosten kanssa, joissa on havaittu yhteys ihmisen kokonaisterveyden, koulutustason sekä eriarvoistumisen välillä.

Urbanisaation ja työelämänmuutoksen aiheuttamat muutokset ihmisten liikuntatottumuksissa vaikuttavat ennen kaikkea matalammin koulutettuun väestöryhmään, joka on perinteisesti tehnyt ruumiillisesti rasittavaa ja sitä myöten energiaa kuluttavaa työtä. Lisääntynyt vapaa-ajalla tapahtuva liikunnan harrastaminen ei ole riittänyt korvaamaan fyysisen työn ja arkitoimintojen vähenemisen tuomaa tarvetta kalorien kulutukselle. Nuorten osalta tutkimustulokset ovat ristiriitaisempia, mutta kuitenkin on todettu, että opintonsa keskeyttäneet ja koulussa huonommin menestyvät harrastavat vähemmän liikuntaa kuin hyvin koulussa pärjäävät kansatoverinsa. On myös huomattu ammattikoululaisten liikkuvan vähemmän, kuin lukiolaisten. Myös eläkeläisten osalta on saatu samansuuntaisia tuloksia. Paremmin koulutetut ikäihmiset harrastavat enemmän liikuntaa kuin vähemmän koulutetut. (Borodulin ym. 2007, 160–164.)

Kokonaan työelämän ulkopuolella olevien ihmisten voidaan näin ollen olettaa liikkuvan kaikkein vähiten. Kuitenkin Fogelholm ym. (2007 62–70) ovat osoittaneet, että opiskelijat ja eläkeläiset harrastivat liikuntaa yhtä paljon, kuin ylemmät toimihenkilöt. Ilmiö selittyy sillä, että opiskelijoiden ja eläkeläisten ajankäyttö on joustavampaa ja heillä on enemmän vapaa-aikaa käytössään. Tosin tulokset eivät ole yhtä johdonmukaisia naisilla kuin miehillä.

3.4. Liikuntapolitiikan ominaispiirteitä

Politiikan on todettu tiivistetysti olevan yhteisten asioiden hoitamista ja se on jaettu perinteisesti sisä- ja ulkopoliikkaan. Liikuntapolitiikassa tämä jaottelu on tehty siten, että liikunnan sisäpolitiikka on järjestäytyneen liikuntakulttuurin sisällä olevien toimijoiden, ryhmittymien, järjestöjen ja organisaatioiden keskinäistä keskustelua. Liikunnan

ulkopolitiikka on puolestaan liikunta-alan toimijoiden pyrkimystä vaikuttaa liikuntakeskustelulla muihin yhteiskunnallisiin asioihin. Liikunnan ulkopoliitikassa liikuntapoliittiset toimijat haluavat vaikuttaa muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin liikunnan ja liikuntakulttuurin edistämiseksi. (Rantala 2014, 3.)

Liikuntapoliittisen päätöksenteon ominaispiirteenä voidaan pitää tiiviitä kontakteja valtionhallinnon, poliittisen johdon sekä muiden alan toimijoiden ja asiantuntijoiden kesken. Tutkitun tiedon vaikutus päätöksenteossa on suuri, mutta se ei ole ainoa tekijä, sillä päätöksenteko liikuntapoliitikassa on aina perustunut havaintoihin ja kokemuksiin. Päätöksenteossa sekoittuvat usein poliitikkojen ja muiden päätöksentekijöiden omat näkemykset ja arvomaailma sekä yleinen liikunta- ja yhteiskuntapoliittinen keskustelu. (Laine 2013, 66–69.)

Rantala on määritellyt (2014, 39–49) liikuntapoliittisten toimijoiden poliittiset perustelut liikunnan edistämiseksi viimeisen sadan vuoden ajalta. Argumentit ovat ajankuvaan kuuluvista vaihteluista huolimatta pysyneet hyvin samankaltaisista ja ne ovat jaoteltavissa seuraaviin teemoihin:

- Liikunnan terveyttä edistävä ja sairautta poistava vaikutus
- Numeroilla perustelu ja tilastot
- Liikunnan vaikutus työ- ja opiskelukykyyn
- Liikunnan merkitys kunnan kansalaisten kasvattajana
- Liikunta ja nationalismi

Tämän hetkisen liikuntapoliittisen retoriikan onkin todettu kumpuavan yhä viime vuosisadan puolenvälin yhtenäiskulttuurista, urheilun hyvästä kertomuksesta, vaikka liikuntakulttuurin on tiedetty jo 1990 -luvulta lähtien polarisoituneen yhä vaikeammin hallittavaksi ja hahmotettavaksi. Liikunnan yhteiskunnallisen perustelun keskiössä on tällä hetkellä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja tämän perustelun tueksi haetaan menneisyydestä urheilupuhemaista tunnetta sekä nykyisyyttä kuvaavaa järkipuhetta resursseista sekä niiden tehokkaasti jakamisesta. Liikuntaan liittyvät usein myös suuret yhteiskuntapoliittiset odotukset ja liikuntapoliittista kulttuuria leimaa myös edelleen vahva yltiöoptimismi, jossa liikuntaväki pitää liikuntaa ratkaisuna laajempiin yhteiskuntapoliittisiin ongelmiin. (Ojajärvi ym. 2013 25–26; Rantala 2014, 50–61.)

Suomalaisessa politiikassa liikunta- ja urheilutoimijat muodostavat poikkeuksellisen toimijakentän siinä mielessä, että kolmanneksella kauden 2011–2015 kansanedustajista on

urheilutaustaa, joko urheilijana tai taustajoukoissa. Tähän joukkoon voidaan vielä lisätä jossain määrin ne edustajat, joiden lapset ovat mukana urheiluharrastuksissa. (Suomen kuvalehti 11/2013.)

Tätä joukkoa on kutsuttu eduskunnan liikuntaväeksi tai urheilupuolueeksi ja sillä voidaan odottaa olevan vaikutusta liikuntapoliittisiin täysistuntokeskusteluihin. Merkittävää tässä on myös se, että urheilun lobbausväki, jotka koostuvat merkittävimmistä suomalaisista urheilujärjestöistä, ovat yleensä tuttuja useiden eduskuntapoliitikkojen kanssa. Useilla kymmenillä kansanedustajilla on kokemusta tai he ovat parhaillaan suurimpien lajiliittojen, urheiluhallien tai liikuntajärjestöjen johtotehtävissä. Tunnetun poliitikon mukana olo esimerkiksi lajiliiton johdossa tuo näkyvyyttä lajiliitolle. (Suomen kuvalehti 11/2013.)

Kauravaara (2013, 14–15) on puolestaan nimennyt nämä liikunnan puolestapuhujat liikunnanedistäjiksi. Tämä liikunnanedistäjien joukko pitää riittämätöntä liikuntaa ei-hyväksyttävänä toimintana ja yksilöllisenä uhkana. Riittämättömästi liikkuvia paasataan terveyden sekä yhteiskunnan edun nimissä ja liikunnanedistämistoimien uskotaan olevan oikeutettuja, sillä liikunnanedistäjät pitävät liikuntaa itsessään itseisarvona. Liikunnanedistäjät käyttävät argumentoinnissaan vahvoja ilmauksia, mutta ratkaisu riittämättömän liikunnan haasteeseen ei ole helppo, sillä se ei ole vielä ratkennut. Vähän liikkuvat eivät toimi, kuten heidän toivottaisiin toimivan.

3.4.1. Valtion liikuntapoliittiset intressit

Valtion osallisuus ja rooli kansallisessa liikuntapolitiikassa vaihtelee paljolti sen poliittisesta järjestelmästä, vauraudesta, perinteistä, koulutusjärjestelmästä sekä kansalaisyhteiskunnan roolista. Kuitenkin on havaittu mielenkiintoisia samankaltaisuuksia valtion intresseistä osallistua urheilupolitiikkaan ympäri maailman, maan järjestelmästä riippumatta. (Houlihan 2000, 2-5.)

Näitä valtion liikuntapoliittisen väliintulon intressejä on havaittu kolme kappaletta. Ensimmäinen syy kautta historian on ollut laittomien urheilumuotojen, kuten liian väkivaltaisten lajien kieltäminen. Laittomuuksien ehkäisyyn on liitettävissä myös valtion halu kitkeä laittomien piristeiden ja huumausaineiden käyttö urheilun kentällä. Toinen syy on suorituskykyisen armeijan ylläpitäminen. Varsinkin aktiivista ulkopolitiikkaa

harjoittavat suurvallat ja toisaalta hankalat geopoliittiset asemat omaavat pienemmät maat, kuten Suomi ja Israel tarvitsevat hyväkuntoisia nuoria armeijan palvelukseen. Kolmas seikka on valtioiden uskomus urheilun tuottamaan sosiaalisen integraation voimaan. Urheilulla uskotaan olevan merkittävä vaikutus yhteisöllisyyden, ja sosiaalisen integraation saralla yleisesti. (Houlihan 2000, 14–29; Ojala 2012, 55–56.) Suomessakin on viimevuosina otettu liikunnan sosiaalinen integraatio huomioon liikuntapolitiikassa. Esimerkiksi maahanmuuttajien kotouttavasta liikunnasta on tehty akateemisia julkaisuja sekä valtion liikuntahallinnon teettämiä selvityksiä. (Zacheus ym. 2011; Fagerlund 2012.)

Valtion liikuntapoliittisten panostusten ominaispiirteenä voidaan pitää myös sitä, että siinä tavoitellaan verrattain näkyviä tuloksia pienellä panostuksella. Vaikutuksia odotetaan olevan nähtävillä myös varsin laajalti aina nationalismin vankistamisesta sosiaali- ja terveyspolitiikkaan. Liikuntasektori onkin nykypäivänä melko mukautuvainen sektori ja se sopeutuu samankaltaisena monenlaisiin poliittisiin järjestelmiin sekä yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Toisaalta myös maailmanlaajuisesti liikuntapoliittisten perustelujen ongelmana nähdään liikunnan itseisarvon korostaminen ilman perusteluja. (Houlihan, Bloyce & Smith, 2009 5-6.) Suurimpana riittämättömän liikunnan aiheuttamista ongelmista pidetään juuri sen vaikutusta ihmisten työkykyyn ja kansantalouteen. Kautta historian valtion liikuntaan investoinnin lähtökohtana onkin ollut sen terveyttä ja yhteiskunnallista toimintakykyä edistävät vaikutukset (Alanen 2006, 18–21).

Liikunnan vaikutusta kansantalouteen arvioidaan sekä suorien, että epäsuorien vaikutusten kautta. Ensimmäinen epäsuora ulottuvuus on liikunnan valtaosin positiiviset vaikutukset työterveyteen ja työkykyyn. Toinen merkittävä epäsuora vaikutus on liikunnan rooli ihmisen ja yhteisöjen sosiaalisen pääoman kasvattamisessa, joka muodostuu liikunta-aktiiviteettien kautta tulevissa sosiaalisissa verkostoissa. Liikunnan suorat vaikutukset kansantalouteen ovat liikuntatapahtumien tuottava toiminta sekä liikunta-alan tuotteiden myynti. Näistä tuotteista liikuntapalveluiden osuus toimialan kokonaistuotosta on selvästi suurin. Tämän jälkeen tulevat liikuntavälineiden kauppa ja liikunta-alan tuotteiden valmistuksesta muodostuva teollisuus. (Alanen 2006, 18–21 .)

Suomalaisen liikuntatoiminnan rahoitus tulee suurimmaksi osaksi julkiselta sektorilta, joten julkinen rahoitus merkitsee liikuntatoimijoille paitsi tulonlähdettä niin myös liikunta-alan riippuvuussuhdetta liikuntapolitiikkaan julkisen sektorin muutosten mukaisesti. Näin

ollen julkisella rahoituksella on liikuntapolitiikassa kaksinaisrooli. Toisaalta liikuntaväki kaipaa lisää rahoitusta ja investointeja kasvattaakseen toimintaansa, mutta toisaalta kauhistellaan liikuntatoiminnan kaupallistumista ja aatteellisen vapaaehtoistoiminnan katoamista. (Valtonen ym. 1993, 14–19.)

Valtonen ym. (1993 32–35) ovat todenneet liikkumisen ja kansantalouden kasvamisen yhteyden olevan hankalasti määriteltävissä. Heidän mukaansa liikunnan harrastajien ei tarvitsisi olla huolissaan kansantaloudesta sen enempää, kuin taiteen tai muunkaan toiminnan harrastajat. Liikuntaan käytetty aika on resurssi, jonka lisääminen ei välttämättä suoranaisesti vaikuta bruttokansantuotteeseen niin paljon kuin liikunnanedistäjät uskovat. Liikuntatoimintaan käytetty inhimillinen pääoma on kuitenkin aina pois jostain muusta suorittavasta toiminnasta. Keskeisinä kysymyksiä kansantalouden näkökulmasta onkin se, millaista liikuntaa halutaan tukea ja keiden liikkumista yhteiskunta haluaa edistää? Tärkeintä on selvittää liikuntaan suunnattujen resurssien käytön eri vaihtoehtojen selvittäminen.

3.5. Hallinnon uudistaminen suomalaisessa liikuntapolitiikassa

Kuten historiaosuudessa todettiin, suomalainen liikuntahallinto on joutunut reagoimaan liikuntakulttuurin hajanaistumiseen uudistamalla ja mukautumalla, jotta se voi vastata uusiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Suomalaisen julkishallinnon muutokset eivät koske pelkästään liikunta-alaa, sillä meneillään on esimerkiksi koko valtioneuvostoa koskeva keskushallinnon uudistushanke (Valtiovarainministeriö 2015), jonka tavoitteena on niin ikään vastata nyky-yhteiskunnan uusiin haasteisiin.

Vaikka tutkielma keskittyy riittämättömästi liikunnasta käytävään parlamentaariseen keskusteluun, on syytä avata julkishallinnon muutoksen käsitteitä, sillä liikuntapolitiikan kenttä muodostaa Suomessa moneen muuhun alaan verrattuna tiiviin ja yhtenäisen toimintakentän, joissa eri toimijat toimivat tiiviissä yhteistyössä. Tutkimusaineistossa selvästi perätään esimerkiksi poikkihallinnollisuutta ja muita uuden julkishallinnan ajatuksia.

Hakari (2013, 33–28) on määritellyt hallinnon uudistamisen olevan johonkin tiettyyn hallintojärjestelmään, organisaatioon tai niiden prosesseihin kohdistuva muutos, jonka tarkoituksena on kehittää sen toimintaa tai poistaa niiden ongelmia. Pohjimmiltaan hallinnonuudistuksissa on kyse tarpeesta mukauttaa hallinto vastaamaan muuttuneita yhteiskunnallisia olosuhteita. Uudistuksille voidaan asettaa erilaisia tavoitteita. Näitä voivat olla sisäisen toimintakyvyn parantaminen siten että hallinto pystyy toteuttamaan poliittisia päämääriä ja tavoitteita. Toinen tavoite voi olla ulkoisen tai sisäisen toimintakyvyn vahvistaminen suhteessa asetettuihin vaatimuksiin tai ratkaista käytännöntason ongelmia. Uusia hallintatapoja on määritelty eri tutkimuksissa eri tavalla ja usein esille tulevat käsitteet uusi hallinta (*New Governance*) ja uusi julkisjohtaminen (*New Public management*).

Rantalan (2014, 29–38) mukaan uuden hallinnan ja uuden julkisjohtamisen ajatukset ovat viime vuosina myös liikuntapolitiikassa. Uuden julkisjohtamisen mukaan julkisen hallinnon byrokratia nähdään lähtökohtaisesti jäykkänä ja tehottomana, jolloin käytössä olevat resurssit ohjataan heikosti. Ajatusmallin tavoitteena on saada julkisen sektorin määrärahat tehokkaampaan käyttöön. Tämä käsitys on vahvistunut suomalaisessa liikuntapolitiikassa yhä enemmän ja uudet liikuntapoliittisen sektorin tehokkuusvaatimukset näkyvät esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohjauksen merkityksen korostumisessa sekä ministeriön suuntaamien avustusten selkeämmistä perusteluista.

Uuden hallinnan käsite puolestaan kuvaa vielä tarkemmin ajatusta yhteiskunnassa tapahtuvien toimintojen vastuun jakautumisesta yksilöille, yrityksille ja muille verkostoille. Valtio on vain yksi toimija tässä verkostossa. Tämä on johtanut siihen, että valtion ote suomalaisesta liikuntahallinnasta on vähentynyt, koska se on vain osa useiden toimijoiden muodostamaa liikuntapoliittista verkostoa. Uusi hallinta siis pikemminkin täydentää perinteistä hallintoa ja julkisjohtamista, eikä korvaa sitä kokonaan. Se keskittyy enemmän organisaatioiden välisiin suhteisiin, prosesseihin sekä palvelujärjestelmään. (Hakari 2013, 32; Rantala 2014, 29–38.)

Hakarin (2013, 31–32) mukaan valtion hallinto ei voi enää hallita monimutkaisia asioita yksinkertaisilla ratkaisuilla. Suoran käskytyksen ja rahallisen ohjauksen sijaan hallinto joutuu käyttämään muita ohjauksen keinoja. Tämä selittää aiemmin esille tullutta viittausta

siihen, että valtion tämän hetkiset liikuntapoliittiset ohjaukset painottuvat hallitusohjelmiin, sekä poikkihallinnollisiin ohjelmatöihin.

Toisaalta Rantala (2014, 29-38) on todennut valtion jakaneen eri toimijoille vastuuta tarkoituksellisesti, jotta liikunta- ja hyvinvointipoliittisiin haasteisiin pystytään vastaamaan. Kuitenkin valtion liikuntahallinto pyrkii pitämään liikuntapolitiikan ohjat käsissään huolehtien kokonaisuudesta. Liikuntapoliittisen kentän hajautuminen on johtanut syy-seuraussuhteen katoamiseen ja rahalliset panostukset eivät välttämättä suoraan ratkaise ongelmia. Hyvinvointivaltion rahoituksen vähentyessä ja liikuntapoliittisen kentän hajanaistuessa on tultu siihen pisteeseen, että liikunta-alan toimijat peräävät yhä enemmän yksilön vastuuta valtion kantaman vastuun sijaan.

Rantala (2014, 29–38) on myös todennut, että viimeisen kymmenen vuoden ajan liikuntapoliittisessa keskustelussa on tullut yhä vahvemmin esille käsitys vastuusta. Liikunta ja terveelliset elämäntavat on nähty paitsi yksilön vastuuna itsestään ja läheisistään, niin myös julkisen hallinnon vastuuna kansalaisista. Tähän perustuen eduskunnan liikuntakeskusteluissakin on odotettavissa puheenvuoroja vastuusta ja sen jakamisesta.

Valtion liikuntaneuvoston rooli on uuden hallintomallin arviointiprosessissa keskeinen, sillä sen lakisääteisenä tehtävä on arvioida valtion hallinnon toimenpiteiden vaikutusta liikunnan alueella hyvin laaja-alaisesti. Liikuntaneuvosto antaa lausunnon valtion talousarvioon otettavista liikunnan määrärahoista, sekä liikuntajärjestöille, liikuntapaikkojen rakentamiseen, liikunta- ja liikuntalääketieteelliseen tieteelliseen tutkimukseen sekä tiedonvälitykseen myönnettävistä valtion avustuksista. (Valtion liikuntaneuvosto 2015b.)

Uudet julkishallinnon ajattelumallit eivät sovi kuitenkaan ongelmitta suomalaiseen liikuntahallintoon. Liikuntasektorilla on siirrytty yhä enemmän uusien julkishallintomallien mukaisesti tiedolla johtamiseen, mikä näkyy siinä että, liikuntatieteellistä tutkimusrahoitusta on alettu kohdentaa yhä enemmän liikuntapoliittisia päätöksentekijöitä varten. Ongelmana tässä on ollut se, että tiedeyhteisön kriteerit täyttävään tutkimukseen menee vuosia, kun poliittiset päätöksentekijät ja virkamiehet tarvitsisivat tietoa nopeammin. Ongelmia on aiheuttanut myös se, että uusi valtion avustusten myöntämiskriteeristö ei ole

aina toiminut toivotulla tavalla. Avustuksia saavat järjestöt ovat luonteeltaan erilaisia, joten kaikkia on ollut haastavaa saada saman kriteeristön alle. (Rantala 2014, 29–38.)

3.6. Liikuntapoliittisen toimijakentän määrittelyä

Eurooppalaisten valtioiden liikunta- ja urheilupoliittisen kentän voi jakaa karkeasti kahteen malliin, interventionistiseen ja liberaaliin. Interventionistisessa mallissa valtio on kokonaisuudessaan vastuussa liikuntapolitiikan organisoinnista. Tällainen malli on Euroopassa käytössä esimerkiksi Ranskassa, Espanjassa ja Portugalissa. Liberaali malli on puolestaan käytössä Norjassa, Ruotsissa, Iso-Britanniassa ja Alankomaissa. Liberaali malli perustuu kolmannen sektorin muodostamiin organisaatioihin, jotka toimivat pääosin vapaaehtoisten voimin. Valtion rooli tässä mallissa on ennen kaikkea toimia systeemin rahoittajana. Valtio ei ole tässäkään mallissa kuitenkaan sivustakatsojana, sillä rahoitusta suuntaamalla ja sen painotusalueita säätelemällä sektorin se voi ohjata liikuntapolitiikkaa. (Enjolras & Waldahl 2007, 205–207.)

Suomen malli on Norjan ja Ruotsin tavoin edeltävän jaottelun perusteella liberaalin liikuntapoliittisen kentän malli. Suomessa on muiden Pohjoismaiden tavoin vahva valtiovetoinen hyvinvointipoliittinen periaate kaikilla politiikan sektoreilla, myös liikuntapolitiikassa. Kuitenkin urheilu- ja liikuntasektori on kehittynyt vahvasti kansalaisyhteisön pohjalta hyvinkin aatteellisesti ja liikuntajärjestöt ovat pysyneet valtion kasvaneista ohjauspyrkimyksistä huolimatta itsenäisinä toimijoina sekä vahvoina vaikuttajina. (Carlsson ym. 2011, 305–306.)

Liikuntapolitiikan tutkimiseen voidaan käyttää ainakin neljää erilaista näkökulmaa. (1) Uuskorporatismi (engl. *neo-corporatism*) on malli, jossa liikuntapolitiikassa on vain vähäinen määrä toimijoita ja valtiolla on siinä keskeinen ja jopa monopolistinen rooli. Valtio toimii liikuntapolitiikassa yhtenäisesti ja sen asema on laajasti tunnustettu muiden toimijoiden kesken. (2) ”Policy community” on verkostomaisempi ja se koostuu useista toimijoista, joilla on oma tavoitteensa ja strategiansa, mutta jotka ovat riippuvaisia toisistaan, jotta päästään haluttuun lopputulokseen. Toisin kuin uuskorporatismeissa, tämän teorian mukaan valtio ei ole hallitseva toimija vaan toimijuus on pirstaloitunut, jolloin kansalaisyhteiskunta on mukana poliittisella kentällä tasavertaisena mielipidevaikuttajana.

Valta ja informaatio ovat kaikkien käytettävissä ja kompromisseja haetaan. (3) ”Cliantela” on erityinen verkostomuoto, jossa keskeistä on suhde erityisten julkisten toimijoiden ja 3. sektorin välillä. (4) ”Competitive pluralism” on uusin liikuntapolitiikan kentälle rantautunut malli ja se on erilainen siten, että vanhastaan vallalla olleet liikuntapoliittiset toimijat eivät ole enää monopoliasemassa. Liikuntapoliittiselle kentälle on rantautunut uusia toimijoita, jotka ravisuttavat vanhoja valtarakenteita. (Enjolras & Waldahl 2007, 208–210.)

Vanhastaan eurooppalaisessa liikuntapolitiikassa vallalla ollut usukorporatistinen malli on ollut muuttumassa viimeaikoina kohti ”policy community” -mallia ja sen ominaispiirteisiin kuuluvaa verkostomaista toimintaa. Tämä on tapahtunut riippumatta valtion institutionaalista taustasta niin pohjoismaissa, kuin Iso-Britanniassakin. Verkostomaiseen toimintaan ohjaavat uudet liikuntapoliittiset haasteet sekä tavoitteet, kuten koko kansan liikunnan ja terveyden edistäminen. (Enjolras & Waldahl 2007, 201–206; Green 2009, 124–127.)

Liikuntapoliittisen kentän hajautuminen on nähtävissä Suomessakin selvästi. Ensinnäkin väestön keskittyminen maaseudulta ja haja-asutusalueilta kaupunkeihin on vaikuttanut maaseudulla perinteikkääseen urheiluseuratoimintaan yhä vähenevänä määränä osanottajia. Kaupunkeihin muuttaneet asukkaat ovat hakeutuneet yhä useammin yksityisen liikuntapalvelun piiriin, kuten esimerkiksi kuntokeskuksiin tai he järjestävät liikuntatoimintansa itse. Tämä ilmiö on vähentänyt sekä järjestöissä liikkujien määriä, että vapaaehtoistoimijoiden määriä varsinkin aikuisväestön osalta ja lisännyt yksityisen sektorin otetta liikunnan kentällä. (Valtion liikuntaneuvosto 2013.) Yksityisellä sektorilla liikuntapalveluiden kysyntä on kasvussa väestön ikääntymisen, uusien trendien ja nousevan hyvinvointitietoisuuden vuoksi. Lisäksi erilaiset organisaatiot haluavat pitää henkilökuntansa paremmin jaksavina ja työkykyisinä tarjoamalla liikuntapalveluita esimerkiksi liikuntapalveluseteleiden muodossa. (Kosonen & Tiikkaja 2008, 13.)

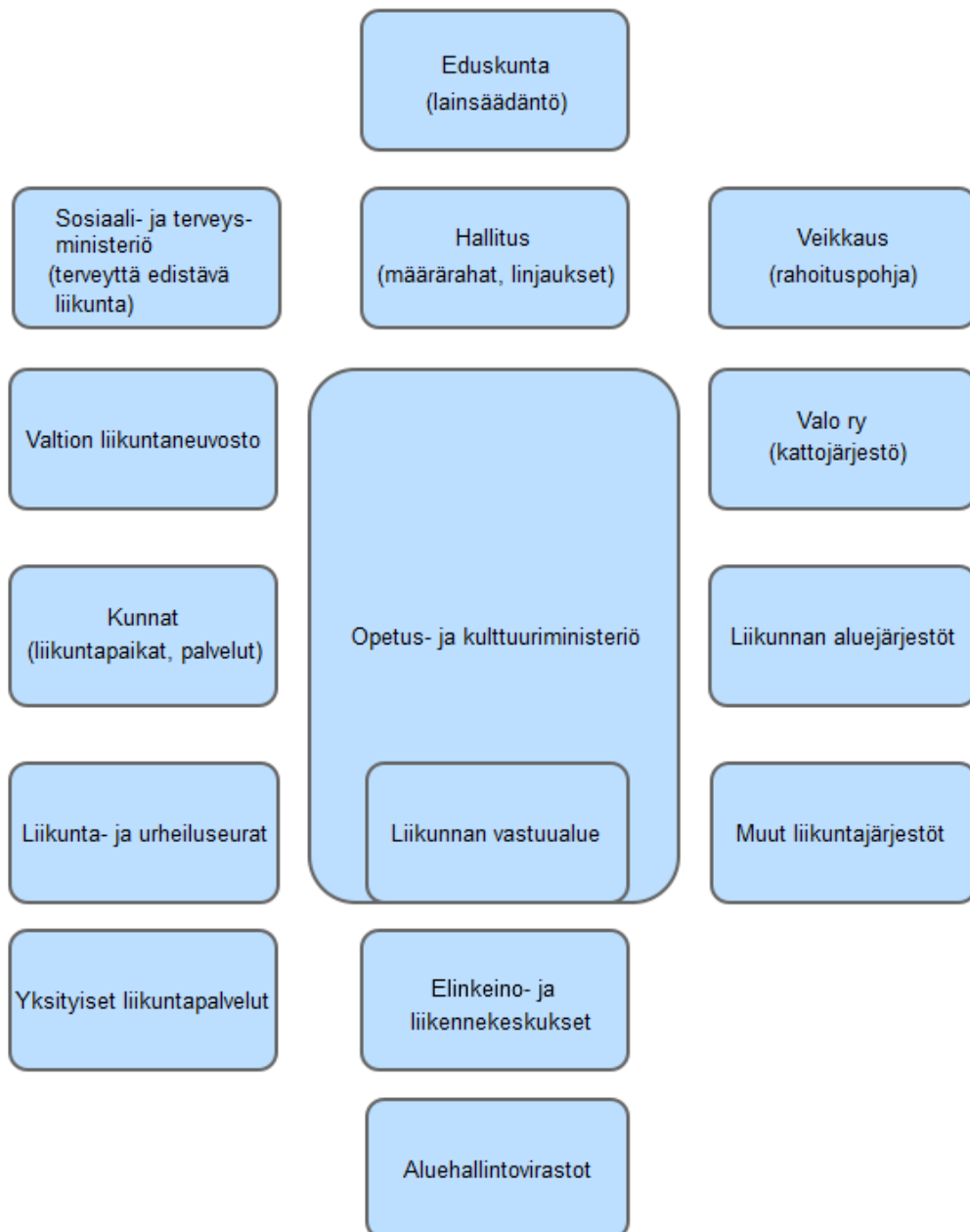
Toinen suomalaista liikuntapolitiikkaa ravisteleva ilmiö on ulkomaisten rahapeliyhtiöiden pyrkimys tulla Suomen markkinoille aloittamalla yhteistyö suomalaisten urheiluseurojen kanssa. Tämä sekoittaa suomalaisen urheilun ja liikunnan rahoituksen peruseriaatteita. Suomessa kansallinen rahapelijärjestelmä perustuu yksinoikeusjärjestelmään, jossa monopolijärjestelmä on annettu kolmelle yhtiölle: Raha-automaattiyhdistykselle (RAY),

Veikkaus Oy:lle ja Fintoto Oy:lle. Rahapeliä vuosittainen tuotto on noin 1,1 miljardia euroa ja se käytetään yleishyödyllisen toiminnan tukemiseen eli urheilun, liikuntakasvatukseen, tieteeseen, taiteeseen, nuorisotyön sekä terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 9.)

3.7. Suomen liikuntapoliittiset toimijat sekä säädösperusta

Tässä luvussa esitellään suomalaisen liikuntapolitiikan keskeisimmät toimijat (kaavio 1) sekä lainsäädäntö ja hallitusohjelma. Tarkoituksena on esitellä kunkin toimijan tarkoitus ja paikka suomalaisen liikuntapolitiikan kentällä.

KAAVIO 1. Suomen liikuntapoliittiset toimijat (Muokattu; Kokkonen 2013, 263)

3.7.1. Valtion liikuntahallinto

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa valtion liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä sekä liikunnan yhteistyössä valtionhallinnossa. Ministeriön nuoriso- ja liikuntapolitiikan osastoon kuuluva liikunnan vastuualue ohjaa hallitusohjelman sekä liikuntalain mukaisesti valtakunnan liikuntapolitiikkaa. Käytännössä tämä tarkoittaa liikuntapoliittisten linjausten, liikunnan edistämistä koskevan valtion talousarvion ja lainsäädännön valmistelua sekä toimeenpanoa. Tavoitteina liikunnan vastuualueella on edistää liikuntaa ja väestön fyysistä aktiivisuutta, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Tällä pyritään edistämään väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukemaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015c; Laine 2013, 66–69; Opetusministeriö 2008, 29.)

Valtion liikuntaneuvosto on liikuntalaissa (1998/1054) määritelty opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin ja sillä on keskeinen asema suomalaisessa liikuntapolitiikassa. Valtioneuvosto nimittää liikuntaneuvoston eduskunnan toimikaudeksi. Liikuntaneuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on käsitellä periaatteellisesti tärkeitä ja kauaskantoisia liikuntaan sekä liikuntapolitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Neuvosto seuraa valtakunnallisen liikuntakentän kehitystä ja tekee esityksiä sekä aloitteita liikunnan tukemiseksi. Lisäksi se arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella ja antaa lausuntoja toimialansa määrärahojen käytöstä. (Aaltonen 2004, 25–26; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a, 95.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) hallinnonalaan kuuluu terveyden edistäminen ja sen osana terveystoiminta ja sen rooli valtakunnallisen terveys- ja hyvinvointikehityksen koordinoijana ja kehittäjänä on keskeinen. Varsinaisesti liikuntapolitiikan ohjaaminen kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle (OKM), mutta STM:n rooli on erityisesti terveyttä edistävän liikunnan edistämässä, jossa STM ja OKM ovat tehneet poikkihallinnollista yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015; Opetusministeriö 2008, 30.)

Uusimpien terveystoimittisten linjausten mukaan liikunnan edistämisen tulee nousta sosiaali- ja terveyden huollossa merkitykseltään samalle tasolle tupakoinnin ja alkoholin vastaisen työn, ravitsemusneuvonnan sekä lääkehoidon kanssa. Tähän pyrittäessä liikunnan edistäminen otetaan huomioon yhä vahvemmin terveysneuvonnassa ja -tarkastuksissa, sekä

työterveyshuollossa. Huomiota kiinnitetään myös liikuntaresepteihin, liikunnalliseen kuntoutukseen sekä muihin liikuntasuosituksiin. Resurssiohjaus on myös hyvin tärkeässä roolissa ja tärkeää onkin, että valtion hallinnon määrärahoista terveyttä edistävään liikuntaan ohjattuja varoja käytetään suunnitelmallisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 36–38; 48–50.) Aluehallintoviranomaiset (Aluehallintovirastot sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset) toteuttavat ministeriöiden liikuntapoliittisia linjauksia alueellisella tasolla muun muassa valvomalla ja ohjaamalla kuntien liikuntapalveluiden järjestämistä sekä myöntämällä osaltaan opetus- ja kulttuuriministeriön asettamia valtion liikuntatoimen määrärahoja erityisesti liikuntapaikkarakentamisen osalta. (Aluehallintovirasto 2015; Liikunta-asetus 18.12.1998/1055.)

3.7.2. Järjestösektori

Suomalaisen urheilukulttuurin tekemisen pohjalla on vahva kansalaistoimintapainotteisuus. Urheilu- ja liikuntatoiminnasta innostuneet kansalaiset ovat perustaneet omat vahvasti itsenäiset liitot ja seurat, jotka ovat pysyneet suhteellisen itsenäisinä valtion ohjauspyrkimyksistä huolimatta. (Itkonen 2012, 12.) Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan viisitoista prosenttia suomalaisista 15–79-vuotiaista osallistuu liikunnan vapaaehtoistoimintaan. Kokonaisuudessaan suomalainen järjestösektori liikuttaa eri arvioiden mukaan yli miljoona ihmistä. Näin ollen liikunnan järjestötoimintaa voidaan pitää Suomen suurimpana kansanliikkeenä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015d, 47–48.)

Liikunta- ja urheiluseurat ovat merkittävässä määrin vastuussa suomalaisten liikuttamisesta ja ne muodostavat suomalaisten liikuntakulttuurin selkärangan. Liikuntaseurojen määrä vaihtelee liikuntaseuran määrittelyn mukaan, mutta tämän hetkisen käsityksen mukaan yhdistysten nimien perusteella laskettuna Suomessa toimii kaikkiaan 20 000 liikunta-alan yhdistystä. (Lehtonen & Hakonen 2013, 20–21.) Liikunnan kansalaistoiminnan kattojärjestönä toimii Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo ry, joka perustettiin vuoden 2013 alussa Suomen Liikunnan ja Urheilun, Nuoren Suomen ja Suomen kuntoliikuntaliiton toimesta. Valo ry pyrkii vaikuttamaan kannanotoillaan Suomen lainsäädäntöön ja liikunnan yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun. (Suomen kuntoliikuntaliitto 2010; Valo ry 2015b.)

Huippu-urheiluun tähtäävän kansalaistoiminnan päätoimija on Suomen Olympiakomitea. Vaikka Olympiakomitean toiminta keskittyy menestykseen tähtäävän huippu-urheilun kehittämiseen, tarvitsee se etenkin liikuntaa harrastavia nuoria, joista mahdollisesti kehittyy myöhemmin huippu-urheilijoita. Ilman laajaa harrastajapohjaa huippujen jalostuminen on hankalaa. (Olympiakomitea 2014; Valo ry 2015b.) Lisäksi järjestökentällä toimii maakuntien alueilla toimivia alueellisia koordinoijia (liikunnan aluejärjestöt) sekä muita valtakunnallisia liikuntajärjestöjä (esimerkiksi Suomen Latu ry), jotka järjestävät omalla toimialallaan koulutus- valmennus ja kilpailu sekä harrastetoimintaa. (Haukilahti 2013; Etelä-Suomen liikunta- ja urheilu 2015.)

3.7.3. Kuntien liikuntatoimi sekä yksityiset liikuntapalvelut

Kunnilla on merkittävä rooli liikunnan rahoittajana sekä liikuntamahdollisuuksien tarjoajana. Tätä painottavat valtionhallinto liikuntapoliittisissa linjauksissaan, sekä perustuslaki. Kuntien tulee liikuntalain (20.11.2009/902) mukaan luoda edellytyksiä liikunnalle tukemalla yhteistyötä, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntatoimintaa erityisryhmät huomioon ottaen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a, 21–22.)

Liikunta on kunnallinen peruspalvelu ja perustuslain mukaan liikunta luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Kysymys on julkisen vallan velvoitteesta luoda olosuhteet ja edellytykset liikunnalle, jossa kunnat toimivat tämän mahdollistajina. Valtio⁹ myöntää kunnille valtion osuutta toimintaan sekä avustuksia liikuntapaikkarakentamiseen, sekä erilaisiin kehityshankkeisiin. (Sosiaali- ja terveys-ministeriö 2010, 7–10.)

Yksityiset liikuntapalvelut ovat tulleet hiljalleen mukaan järjestöjen hallitsemalle toimintakentälle suomalaisten liikuttajina. Yksityiset palveluntarjoajat rakentavat myös uusia liikunta-paikkoja, eli luovat olosuhteita liikunnalle. Liikunta-alan yritykset luokitellaankin elämys- ja liikuntapalveluita tarjoaviksi yrityksiksi. Kyseiset palvelut ovat liikevaihdoltaan nopeimmin kasvavia luovia aloja 2000 -luvulla. Liikunta-alan yritykset ovat vastanneet omalta osaltaan eläm्यshakuiseen yhteiskuntaan ja yritykset tarjoavat

⁹ Vuonna 2013 valtio myönsi kuntien liikuntatoimintaan toiminta-avustuksina yhteensä 19,1 miljoonaa euroa ja liikuntapaikkarakentamiseen 26,7 miljoonaa euroa. Kunnat käyttävät liikuntatoimeen omia verovarojaan yhteensä useita satoja miljoonia vuosittain. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a, 15.)

liikuntasuorituksen lisäksi siis elämyksen sekä asiantuntijapalveluita. (Kosonen 2010, 4–7.)

3.7.4. Rahoituspohja sekä lainsäädäntö

Suomalainen kulttuuri saa merkittävän osan rahoituksestaan veikkausvoittovaroista. Tämä koskee myös liikuntaa ja valtion liikuntabudjetin vuosittainen 150 miljoonan euron määräraha katetaankin lähes kokonaan veikkausvoittovaroista, budjettivarojen osuuden ollessa vuosittain parin prosentin luokkaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a, 9–10.) Suomalainen liikunnan ja urheilun julkinen rahoitusmalli on vastaavanlainen kuin Ruotsissa ja Norjassa (Mäkinen ym. 2009, 3–13).

Suomen valtion kokonaan omistaman Veikkaus Oy:n tuotonjaosta päättää eduskunta opetus- ja kulttuuriministeriön toteutuksella. Toiminnan valvojana toimii sisäministeriö. Veikkaus omaa oikeudellisen monopolin toimeenpanna raha-arpajaisia sekä veikkaus- ja vedonlyöntitoimintaa Suomessa. (Hossain ym. 2013, 19.)

Perustuslain (11.6.1999/731) mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään opetuksen ja kulttuurin lisäksi myös liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin saralla. Lisäksi perustuslaki velvoittaa julkisen vallan edistämään väestön terveyttä. Terveystieteiden lain (1326/2010) mukaan kuntien täytyy seurata asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Liikunta-aktiivisuuden seuranta on osana tätä kokonaisuutta. (HE 190/2014.) Kuntalaki velvoittaa kunnat järjestämään liikuntapalvelut osana kunnallisia peruspalveluja. Kuntia velvoittaa liikunnan osalta myös nuorisolaki (27.1.2006/72), jonka mukaan kuntien tulee toteuttaa nuorten liikuntakasvatusta muiden harrastusmahdollisuuksien ohella osana kunnan lakisääteisiä tehtäviä.

Liikuntalaki (1998/1054) tuli ensimmäisen kerran voimaan vuoden 1980 alussa ja sitä on uudistettu kaksi kertaa vuosina 1998 ja 2015. Viimeisimmässä uudistuksessa pyrittiin parantamaan eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä korostamaan terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa. Liikuntalaki on liikuntahallinnon keskeisin ohjaaja ja sen lain tarkoituksena on sen 1§:n mukaisesti edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikuntaan, väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä fyysistä toimintakykyä. Lisäksi sen tarkoituksena on

edistää liikunnan kansalaistoimintaa, huippu-urheilua sekä lasten ja nuorten kehitystä. Tämän lisäksi vielä edistää suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävästä kehitystä. (Sivistysvaliokunta, 2014.)

Liikuntalain (1998/1054) 2§:ssä määritellään vastuut sekä yhteistyövelvoitteet. Sen mukaan liikunnan yleisten edellytysten luominen on julkisen sektorin, valtion ja kuntien tehtävä. Valtion osalta opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntatoimen johtamisesta, kehittämisestä sekä liikunnan yhteensovittamisesta muussa valtion hallinnossa. Alueellisella tasolla tämä kuuluu aluehallintoviranomaisille ja paikallistasolla kunnille. Kunnan velvoitteena ovat, myös erityisryhmät huomioon ottaen, luoda edellytykset kuntalaisten liikunnalle. Tähän kuntien tulee pyrkiä tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntatoimintaa ja terveyttä edistävää liikuntaa.

3.7.5 Eduskunta sekä hallitusohjelma

Eduskunnan täysistunto on lainsäädäntö- ja ajankohtaisen poliittisen keskustelun keskeinen areena. Kansanedustajien istuntosalissa käyttämät puheenvuorot eroavat Noposen (1988, 167–176, 200) mukaan normaalista arkipuheesta erilaisten velvoitteiden muodossa. Esiintyessään edustajan on esiinnyttävä ”vakaasti ja arvokkaasti”, niin suullisesti, kuin kirjallisestikin. Velvollisuuksiin kuuluu myös se, että kansanedustaja pysyy tarkoin käsiteltävässä asiassa. Suomessa on Ruotsin mallin tapaan rajoittamaton oikeus puhua ja lausua mielipiteensä kaikesta keskusteluun liittyvistä asioista ja puheenvuorot on sidottu vain pyytämisyjärjestykseen. Puheenvuorojen käyttöjen määriä tulkittaessa on otettava huomioon se, että puheenvuorojen joukossa on aina myös ”viran puolesta” valiokuntien tai eduskuntaryhmien puheenjohtajilta.

Kansanedustajan on myös perustuslakia (11.6.1999/731) noudattaen esiinnyttävä vakaasti ja arvokkaasti, sekä loukkaamatta toista henkilöä. Mikäli kansanedustaja puheenvuorossaan rikkoo näitä sääntöjä, voi puhemies huomauttaa asiasta tai kieltää edustajaa jatkamasta puhetta. Huomautukset ovat eduskunnan lähihistoriassa hyvin harvinaisia, sillä viimevuosien aikana puhemiesneuvosto on antanut niitä vain kolmesti (Helsingin sanomat 10.4.2014). Niukat rangaistukset tarkoittavat sitä, että kansanedustajat

voivat esittää rohkeastikin omaan arvomaailmaansa pohjautuvia mielipiteitä, vaikka ne saattavat loukata muita edustajia ja kansalaisia.

Hallitusohjelma on hallituksessa olevien puolueiden toimintasuunnitelma tulevalle hallituskaudelle. Se sisältää hallituksen tärkeimmät tavoitteet, toimenpiteet, hankkeet ja painopisteet tehtäväalueittain, tarkoituksenaan ohjata hallituksen toimintaa. (Hallitusohjelma 2011.) Hallituksen toimintakaudella 2011–2015 on ollut kaksi hallitusohjelmaa, johtuen pääministerin vaihtumisesta pääministeri Jyrki Kataisen luovuttua Kokoomuksen puheenjohtajuudesta kesäkuussa 2014. Uuden pääministerin Alexander Stubbin hallitus aloitti 24. kesäkuuta 2014. Stubbin hallitusohjelma perustui edellisen hallituksen rakennepoliittiseen ohjelmaan ja poliittisiin linjauksiin.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa painotettiin työn ja hyvinvoinnin merkitystä menestyvän Suomen perustana. Ohjelmassa nousi esille erityisesti työurien pidentämien, työhyvinvoinnin edistäminen, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen sekä hyvinvointi- ja terveysterojen kaventaminen. Hallitusohjelman mukaisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja sisällytetään kaikkien ministeriöiden ja hallinnonalojen toimintaan. Näin ollen fyysisen aktiivisuuden lisääminen tulisi olla yhä vahvemmin mukana muiden yhteiskunnan eri sektoreiden toiminnassa, kuten esimerkiksi opetus- ja liikennesektoreilla. (Hallitusohjelma 2011; Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 11–12.)

Liikunta on hallitusohjelmassa (Hallitusohjelma 2011, 37) omana kohtanaan osana koulutus-, tiede- ja kulttuuripolitiikkaa koskevia linjauksia eli opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala. Hallitusohjelman mukaisesti poliittisessa päätöksenteossa otetaan huomioon liikunnallisen elämäntavan edistäminen koko elämänkaarella ja erityisesti huomiota kiinnitetään liikkujien määrän lisäämiseen lisäämällä arkiliikuntamahdollisuuksia ja kehittämällä yhdyskuntarakennetta sekä esteettömyyttä. Liikunnasta syrjäytyneet ja kokonaan liikuntaa harrastamattomat pyritään hallitusohjelman mukaan saamaan liikunnan pariin.

Liikunnan edistäminen on liitettävissä hallitusohjelman (Hallitusohjelma 2011) painotuksiin, joissa korostetaan työn ja yhteiskuntaa läpileikkaavan hyvinvoinnin merkitystä. Kataisen hallitusohjelma korostaa harrastusmahdollisuuksien tasa-arvoa

erityisesti lasten ja nuorten, sekä maahanmuuttajien osalta. Tarkoituksena sillä on edistää myös matalan kynnyksen seuratoiminnan kehittämistä ja lisäksi mainitaan eettisesti kestävä, yhdenvertaisen ja moniarvoisen huippu-urheilun edistäminen, myös vammaisurheilun osalta. Huippu-urheilun edistämistä tukee myös Olympiastadionin perusparannuksen kirjaaminen hallitusohjelmaan.

Jotta hallitusohjelman tavoite liikunnan lisäämisessä elämänkaaren mittaisessa perspektiivissä onnistuisi, on tärkeää ottaa huomioon eri elämänvaiheissa mukana olevien organisaatioiden mahdollisuudet sekä intressit edistää liikuntaa ja fyysistä aktiivisuutta. Näitä organisaatioita ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, perus- ja toisen asteen koulut sekä korkeakoulut, armeija, työyhteisöt ja järjestöt. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon se ryhmä, joka jää koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Tässä asiassa korostuu sosiaalipalveluiden rooli. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 11–12.)

Hallitusohjelman strategisessa toimeenpanosuunnitelmassa (2011) mainittiin liikunta-alan yrittäminen osana luovia toimialojen kehittämistoimia. Tämä liikuntapalvelujen toimintaedellytysten vahvistaminen kuului suunnitelmassa osana kolmatta strategista painopistealuetta: Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Pääministeri Aleksander Stubbin hallitusohjelma perustuu edellisen hallituksen rakennepoliittiseen ohjelmaan ja poliittisiin linjauksiin. Vaalikauden viimeistä vuotta koskevassa hallitusohjelmassa ei liikuntapoliittisia linjauksia ole muutettu tai täsmennetty. (Hallitusohjelma 2011.)

4. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Tutkimusaineisto koostuu liikuntapoliittista keskustelua sisältävistä eduskunnan täysistuntopuheenvuoroista eduskunnan toimikaudelta 2011–2015. Koko aineisto on peräisin eduskunnan internetsivuilta (eduskunta.fi), jossa on saatavilla kaikkien täysistuntojen pöytäkirjat vuodesta 1999 lähtien. Aineisto on rajattu käyttäen sivuston asia- ja asiakirjahaku -palvelua hakusanalla ”liikunta”. Haulla löytyi yhteensä kuusikymmentäkolme kappaletta täysistuntopöytäkirjoja. Olen poiminut liikuntapoliittista keskustelua sisältäneistä pöytäkirjoista ne keskustelut, joissa puhutaan nimenomaisesti riittämättömästä liikunnasta sekä siihen liittyvästä problematiikasta.

Lopullinen tutkimusaineisto valikoitui seuraavasti: Tutkimuksen pääaineistona on keskustelupöytäkirja ajankohtaiskeskustelusta liikunnan ja urheilun edistämisestä (PTK 19/2014). Tämä eduskunnan toimikauden merkittävin liikuntapoliittinen keskustelu käytiin kansanedustaja Leena Harkimon aloitteesta (KA 15/2013) ja se sisälsi yhteensä viisikymmentäviisi puheenvuoroa.

Aineistoa täydentävät pöytäkirjat (PTK 101/2014) lähetekeskustelusta hallituksen esityksestä eduskunnalle liikuntalaiksi (HE 190/2014), joka sisälsi seitsemäntoista puheenvuoroa, yleiskeskusteluista koskien hallituksen talousarvioesityksiä vuosille 2012–2015 (HE 59/2011, HE 95/2012, HE 93/2013, HE 131/2014) sekä keskustelua nuorten syrjäytymisestä (M 3/2014) ja koulutuspolitiikasta (HE 12/2014). Viimeiseksi mainitut puheenvuorot eivät kuitenkaan tuoneet enää lisäarvoa ensisijaiselle aineistolle, vaan aineisto alkoi kyllääntyä, eli toistamaan itseään, joten analyysi pohjautuu suurimmaksi osaksi kahteen ensimmäiseen pöytäkirjaan.

Olen valinnut eduskunnan toimikauden 2011–2015 siksi, että katson yhden eduskuntakauden tarkastelun tarjoavan riittävästi materiaalia pro gradun kokoiselle tutkielmalle. Viimeisimmän toimikauden olen valinnut myös siksi, että minulla on paras näkemys tämän hetkisestä liikuntapoliittisesta toimikentästä, sillä liikuntapolitiikkaa olen eniten seurannut luonnollisesti tämän eduskunnan toimikauden aikana, mikä on lähes sama ajanjakso, kuin oma opiskeluaikani yliopistossa.

Olen valinnut tutkittavaksi aineistoksi eduskunnan täysistuntokeskustelut, sillä pidän kiintoisana istuntosalissa tapahtuvia puheenvuoroja, jotka ovat ikään kuin poliittista teatteria. Täysistunnoissa kuullaan esimerkiksi paljon hedelmällisiä perusteluja perustuen edustajien omakohtaisiin kokemuksiin liikunta-asioissa. Eduskunnan liikuntapoliittisista puheista ei ole myöskään tehty vielä tutkimusta, joten uusi aluevaltaus tuo lisämielenkiintoa tutkielmalle.

Uskon pääseväni eduskunta-aineistolla liikuntapoliittisen keskustelun ytimeen, sillä moni aiheeseen kantaaottava edustaja on taustaltaan liikuntavaikuttaja tai -toimija. Analyysini tuo siis tietoa paitsi poliittisten päätöksentekijöiden, niin myös liikunta-alan asiantuntijoiden näkökulmasta.

4.1. Aineiston analyysi

4.1.1. Kvalitatiivinen tutkimus

Tämän tutkielman analyysi toteutettiin kvalitatiivisin eli laadullisin keinoin. Yksinkertaisimmillaan kvalitatiivista tutkimusta voidaan pitää aineiston ja sen analyysin muodon kuvauksena. Sen yhtenä keskeisenä ajatuksena on tutkijoiden (Ronkainen ym. 2011, 81–82) mukaan merkityksien löytäminen. Ihmisen toimintaa voidaan pitää merkitysvälitteisenä, eli todellisuutta ei kohdata sellaisenaan vaan erilaisten merkityksellistävien käytäntöjen osana. Kieli, symbolit, keskustelut, kulttuurit sekä instituutiot ovat osa paitsi ihmisten kokemusta, niin myös siitä kertomista.

Toinen kvalitatiivisen tutkimuksen ominaispiirre on subjektiivisuus, jossa korostetaan ihmistä toimijana, kokijana ja havainnoijana. Nämä havainnot, toiminnot ja kokemukset ovat suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. Osa laadullisen tutkimuksen perinteistä korostaa sitä, että puhdasta ihmisen kokemusta ei voida tavoittaa. Tutkimus täytyisi näin ollen suunnata ihmisten tuottaman puheen analysointiin, eli siihen kuinka ihminen kertoo tutkittavasta ilmiöstä. (Ronkainen ym. 2011, 81–82.)

Kolmantena kvalitatiivisen tutkimuksen piirteenä pidetään tutkijakeskeisyyttä, jolloin tutkija on tutkimuksen keskeinen väline. Tutkija kirjoittaa tutkimuksellaan ikään kuin tarinaa ja hän vaikuttaa itse tuottamaansa tietoon. Tutkijalle jää varaa tutkimukselliselle

mielikuvitukselle ja hän joutuu kamppailemaan usein erilaisten menetelmiin ja kirjoitusmuotoihin liittyvien ongelmien parissa. Näistä ongelmakohdista tutkijan on syytä raportissaan kertoa myös lukijalle, jotta tutkimuksen luotettavuus olisi arvioitavissa. (Eskola & Suoranta 2000, 13–21; Ronkainen ym. 2011, 81–82.)

Eskolan ja Suorannan mukaan (2000, 21–22) kvalitatiiviseen tutkimukseen vaikuttavat myös tutkijan ennako-oletukset tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Näitä ennako-oletuksia ohjaavat niin sanotut maalaisjärjen mukaiset päättelyketjut. Kvalitatiivisia menetelmiä käyttävää tutkijaa onkin kuvattu verkon kutojaksi, joka parsii revenneen verkon pitäväksi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on tietystä määrin subjektiivinen näkemys tutkittavasta ilmiöstä, mutta se ei tee tutkimusta yhtään tieteellisesti vähäpätöisemmäksi. Päinvastoin kvalitatiiviset menetelmät antavat oivalliset työkalut yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen.

Olen itse liikuntaihmissä, joita on vuosien saatossa moitittu liiallisesta subjektiivisuudesta sekä liikunnan itseisarvon korostamisesta. Pyrin analyysia tehdessäni kuitenkin välttämään liiallisia ennako-oletuksia aineistoa kohtaan ja tarkastelemaan sitä mahdollisimman kriittisellä otteella. Tutkijalle luonnolliset ennako-oletukset pyrin käyttämään hyödykseni siten, että liikunta-alan pohjatietoni antaisivat analyysille uusia näkökulmia.

4.1.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Varsinaisena aineiston analyysin keinona tutkielmassa käytettiin aineistolähtöistä teemoittelevaa sisällönanalyysia. Seitamaa-Hakkaraisen (1999, 1–7) mukaan sisällönanalyysin tehtävänä on kuvata ja analysoida erilaisten sisällöllisten luokittelujen avulla tutkittavaan ilmiöön liittyviä sisältöjä ja rakenteita. Siinä pyritään yksinkertaisesti ilmaisuna siis sanallisesti kuvaamaan analysoitavan aineiston sisältöä. Toisin sanoen sisällönanalyysin avulla pyritään systemaattisesti ja kattavasti kuvaamaan tutkimuksen aineiston sisältö.

Sisällönanalyysini on aineistolähtöinen, sillä tutkittavan ilmiön taustalle on verrattain hankala löytää pätevää teoriaa ohjaamaan analyysia, koska samankaltaista tutkimusta ei ole aiemmin tehty. Eskolan & Suorannan mukaan (2000, 19–20) Aineistolähtöinen analyysi antaa tutkijalle mahdollisuuden lähteä liikkeelle ikään kuin puhtaalta pöydältä. Tämä

tarkoittaa sitä, että teoria rakennetaan empiirisestä aineistosta käsin, ikään kuin alhaalta ylös. Tällöin on tärkeää rajata aineisto tutkittavan kokoiseksi, sillä laadullinen aineisto ei käytännössä lopu koskaan. *Hypoteesittomuudessa* on kyse siitä, että tutkijalla ei ole varsinaisia ennakko-oletuksia tutkimuskohteesta tai tuloksista. Tämä on lähtökohtaisesti haastavaa, sillä jokainen havaintomme on latautunut aikaisemmillä kokemuksillamme, kuten aiemmin esitin.

Tuomen & Sarajärven (2009, 95–108) mukaan absoluuttisesti aineistolähtöistä tutkimusta tuskin on olemassa lainkaan. Aineiston tarkasteluun ei voi olla vaikuttamatta edellä esitetyt teorit ja taustoitukset. Myös omat mielikuvat ja ajatukset liikunta- ja urheilupolitiikkaa pitkään seuranneena vaikuttavat varmasti analyysin kulkuun. Tarkoitus on kuitenkin luoda aineistosta objektiivinen kokonaiskuva ja tiivistys, jonka jälkeen etsiä esille nousevia teemoja. Analyysin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä eli sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon esitettynä, kuitenkin kadottamatta tutkimuksen kannalta keskeistä informaatiota.

Sisällönanalyysini pohjautuu kolmivaiheiseen *teemoitteluun*. Teemoittelussa pyritään tuomaan esiin aineistosta esiin nousevia, tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin aineistosta voidaan poimia keskeisten aiheita ja niistä voidaan luoda erilaisia kysymyksenasetteluja ja teorioita. (Eskola & Suoranta 2000, 174–175.) Tarkoitukseni on teemoittelun avulla tuoda tutkimuskysymyksen kannalta olennainen tieto esille tiivistetysti ja jäsenellysti esitettynä, muodostaen aineistosta selkeitä asiakokonaisuuksia.

Ensimmäisessä teemoittelun vaiheessa aineisto *reduoidaan* eli *pelkistetään*. Aineiston pelkistämässä analysoitavasta datasta eli informaatiosta karsitaan epäolennainen. Pelkistämistä ohjaavat tutkimustehtävä sekä aineiston koodaaminen, jolla etsitään olennaiset ilmaukset aineistosta. Toisessa vaiheessa samankaltaiset pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään eli luokitellaan alaluokiksi. Tätä vaihetta kutsutaan *klusteroinniksi* eli *ryhmittelyksi*. Klusterointi luo pojan tutkimuksen perusrakenteelle ja analyysin seuraavalle vaiheelle. Kolmas vaihe on aineiston *abstrahointia* eli käsitteellistämistä, jossa ryhmiteltyjä alaluokkia yhdistellään yläluokiksi ja lopulta pääluokiksi. Pääluokkien avulla muodostetaan yhdistäviä luokkia sekä muodostetaan tutkimuksen kannalta olennaisia teoreettisia käsitteitä, malleja tai aineistoa kuvaavia teemoja, mitkä esitellään tuloksissa. Pääluokkia myös verrataan taustoituksessa esiintyviin teorioihin ja aiempiin tutkimuksiin

ja tästä tehdään johtopäätöksiä. (Miles & Huberman 1994, 248–252; Eskola & Suoranta 2000, 108–113.)

4.1.3. Aineiston kvantifiointi ja retoriikka

Aineiston *kvantifioinnilla* pyritään aineiston määrällisyyden hyödyntämiseen. Vaikka tässä tutkielmassa en tule käyttämään varsinaisia tilastollisia analyysitapoja, niin kvantifiointi antaa mahdollisuuden kuvata tutkimuskohdetta yleisemmin ja ryhmien sekä tilanteiden välillä voidaan huomata eroja. (Ronkainen ym. 2011, 83-84.)

Kvantifiointi eli tilastointi antaa Eskolan & Suorannan mukaan (2000, 164–165) tutkijalle mahdollisuuden päästä liikkeelle aineiston analyysissä ja saada alkutuntuma aineiston hallintaan. Taulukoista ja luetteloista voi myös nousta esiin seikkoja, jotka muuten olisivat voineet jäädä huomaamatta. Olen tuonut aineiston määrällisyyttä esille esitellessäni sisällönanalyysin vaiheita (Taulukko 2). Pelkistettyjen ilmausten ja luokkien määrät kertovat myös aineistossa useimmin esiintyneet aihealueet.

Koska aineistoni on Suomen poliittisen areenan päänäyttämöltä, on tutkielmassa syytä käsitellä edes pintapuolisesti retoriikkaa, sillä täysistunnoissa käydyt puheenvuorot ovat poliittisia esityksiä, joissa käytetään retoriikan keinoja. Varsinaisena analyysin keinona retorista analyysia tässä tutkielmassa ei käytetä, mutta näen asian niin, että retoriikkaan tutustumalla ymmärrän aineistoa paremmin ja sen lopullisesta tulkinnasta tulee näin ollen monimuotoisempaa.

Retoriikka, puhetaito, on alun perin yksi klassisen filosofian osa-alue, mutta nykyisin sillä viitataan ns. *uuteen retoriikkaan*, jonka mukaan puhe ja tekstit ovat politiikan teon ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineitä. Retorisessa analyysissä ollaan kiinnostuneita nimenomaan niistä konsteista, joilla ihmisiä vakuutetaan ja siitä millaisia seurauksia niillä on yhteiskunnallisesti tai poliittisesti. Retorisessa analyysissä pyritään käytännössä erittelemään käsitteellisiä valintoja kielellisiä käytäntöjä ja väittämien perustelemisen tekniikoita, joilla yhteiskuntaa ja ihmisen toimintaa koskevaa tietoa synnytetään ja vakiinnutetaan. (Summa 1995, 70–74; Ronkainen ym. 2011, 96–97.)

Summan (1995, 74–75) mukaan Aristoteleen tekemä jako vaikuttamisen keinojen kolmeen keskinäisessä vuorovaikutuksessa olevaan osatekijään on edelleen kelpo tapa hahmottaa sitä, miten sanoilla vaikutetaan. Näistä hän on käyttänyt nimityksiä *eetos*, *paatos* ja *logos*. Käsitteiden yhteenkietoutuneisuus perustuu sille ajatukselle, että perustelun vakuuttavuus ei johdu pelkästään asiasisällöstä, vaan siihen vaikuttaa puhujan ja yleisön välinen suhde. *Eetos* voidaan käsittää puhujan ”esittäytymiseksi yleisölle”, eli niinä tapoina, joilla ”minä” tekee itsensä uskottavaksi yleisölleen ja puhumisen oikeutetuksi. Eli sitä, miksi puhuja on tärkeää ottaa huomioon tässä asiassa. *Paatos* on yleisön ”valmistelua” ja ”virittelyä” puheeseen esimerkiksi liittämällä puheeseen tunteita. Tässä tilanteessa puhuja voi hakea yleisönsä kanssa yhteisiä asioita ja kokemuksia puhuttavaan ilmiöön liittyen. *Logos* on puolestaan se osa argumentista, joka on riippumaton puhujan ja yleisön välisestä suhteesta. Se on siis abstraktio, joka on irrotettu väittämien loogisen sisällön yhteydestä.

Argumentointi on tavallisimmin tarkoitettuna väitteiden esittämistä ja niiden perustelua eli yleisemmin päättelyä. Olennaista argumentaatiossa on *osoitteellisuus*, eli argumentaatio on aina osoitettu jollekin yleisölle, jolloin osapuolten välillä on myös jonkinlainen ajatus yhteisyydestä. (Summa 1995, 75–88.) Tässä tutkielmassa argumentointi nähdään laajempaan käsitteeseen, eli näkökulmana, jolla tarkastellaan sosiaalisia prosesseja. Olen argumentaation kannalta kiinnostunut erityisesti siitä, mihin liikuntapoliittisen puheen vakuuttavuus perustuu ja mitä keinoja perusteluissa käytetään. Oleellista tässä aineistossa on liikuntapoliittisen puheen kohdeyleisö, eli se kenelle argumentit ovat tarkoitettu.

4.2. Teemoittelun vaiheet

Ennen tulosten esittämistä, havainnollistan edellä kuvatun analyysiprosessin eri vaiheet. Tämän havainnollistamisen tarkoituksena on näyttää konkreettisesti se prosessi, jonka kautta tutkielman tulokset ovat saaneet lopullisen muotonsa.

4.2.1. Pelkistetyt ilmaukset ja alaluokat

Tein aineiston sisällönanalyysin edellisessä luvussa esitellyllä kolmivaiheisella prosessilla. Aluksi tein aineistolle redusoinnin eli pelkistämisen, jossa karsin liikuntapoliittisista puheenvuoroista riittämättömään liikuntaan liittyvät keskustelut. Poimin aineistosta virke

kerrallaan lauseita tai lausepareja, jotka kuvaavat mahdollisimman tarkasti esitetyn asian. Karsin siis tekstistä epäolennaisuuksia pois. Pyrin tekemään tämän karsimisen pitäen mielessäni tutkimuskysymyksen, jotta en lähtisi analyysissäni sivuraiteille. Pelkistetyt lauseet listasin erikseen ja aloin muodostamaan niistä alustavasti ryhmiä teemoittain. Pelkistettyjä ilmauksia sain yhteensä 270 kappaletta.

Redusointia tehdessäni huomasin, että samankaltaisia ilmaisuja ja samaan asiaa tarkoittavia lauseita tuli listaukseeni paljon, vivahde-eroista huolimatta. Samaa tarkoittavien ilmausten listaaminen auttoi kuitenkin hahmottamaan tärkeimpiä temaattisia kokonaisuuksia. Usein samassa virkkeessä tai jopa samassa lauseessa mainittiin kerralla useampi pelkistetty ilmaisu tai suoraan alaluokkaan kuuluva ilmaisu.

Havaitsin myös aineistoa redusoidessa useasti aiemmin esitettyyn ilmaukseen. Tällöin lisäsin ilmauksen listaukseeni suoraan alaluokkana, sillä aineistoni alkoi toistaa itseään melko nopeasti ja näin ollen tein tietoisin päätöksen tehdä sekä pelkistämistä, että alaluokkien muodostamista päällekkäin. Myös monet puheenvuoroissa esitetyistä asioista esitettiin suoraan omassa listauksessani alaluokkaan kuuluvana ilmauksena. Nämä tiivistetyt ja suoraan alaluokkiin kuuluvat ilmaisut tulivat yleensä entiseltä urheilijalta tai urheiluvaikuttajalta, joilla on liikuntapoliittisiin keskusteluihin jo valmiiksi vankka tietämys.

Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen alaluokkiin kävi suhteellisen helposti, sillä jo aineistoon tutustuessani sekä aiempaa analyysivaihetta tehdessäni minulle alkoi hahmottua keskusteluiden pääteemat. Alaluokkia sain muodostettua yhteensä viisikymmentä kappaletta ja niitä muodostaessani havaitsin, että toiset alaluokat muodostavat huomattavan määrän samansuuntaisia pelkistettyjä ilmauksia ja toiset taas vain muutaman. Tästä voi tehdä hieman suuntaa-antavia johtopäätöksiä keskeisimmiksi nousseista teemoista. Seuraavissa taulukoissa esitän esimerkin alaluokan muodostumisesta sekä eniten pelkistettyjä ilmauksia saaneet alaluokat.

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistetyn ilmauksen sekä alaluokan muodostumisesta

ALKUPERÄINEN AINEISTOSITAATTI	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
<i>”Kuntien vastuista tuottaa liikuntapalveluja pitäisi säätää esitettyä tarkemmin”</i>	Kuntien ohjaus liikuntapalveluiden tuottamisessa	Liikuntapoliittisen ohjauksen lisääminen
<i>”Ehkä meidän tulisikin pyrkiä jopa työlainsäädännöllä tai jollakin ohjauksella palkitsemaan niitä työnantajia, jotka arkipäiväistävät työpaikkaliikunnan”</i>	Työnantajien ohjaaminen työlainsäädännöllä	
<i>”Sanat eivät riittävästi ohjaa toimintaa, mutta raha ohjaa”</i>	Ohjaaminen rahoituksella	
<i>”liikuntalaissa ei päästetä nyt pois sitä mahdollisuutta, että sinne on sisään rakennettu sellainen yhteistyö-mekanismi, joka ohjaa kaikki muutkin ministeriöt kantamaan vastuunsa tästä tavoitteesta”</i>	Ministeriöiden ohjaaminen	
<i>”ministeriöitten yhteinen politiikkaohjelma, jota sitten myöskin tiiviisti seurattaisiin, niin että meillä olisi yhteinen tahto koko liikuntapolitiikan linjoista tuleville vuosille ja jopa vuosikymmenille. Näin tiedettäisiin, mihin ollaan menossa.”</i>	Liikunnan politiikkaohjelma	

TAULUKKO 2. Eniten pelkistettyjä ilmauksia saaneet alaluokat

ALALUOKKA	PELKISTETTYJÄ ILMAUKSIA (KPL)
Lasten ja nuorten riittämätön liikunta	13
Liikuntapoliittisen ohjauksen lisääminen	12
Vaikutukset kansantalouteen	12
Kuntien vastuu	12
Poikkihallinnollisuuden merkitys	11
Vaihtoehtojen tarjoaminen lapsille ja nuorille	11
Huippu-urheilu esimerkkinä ja innostajana	10

4.2.2. Yläluokat ja pääluokat

Alaluokkia yhdistämällä ja erottelemalla muodostin yhteensä yhdeksän yläluokkaa, jotka muodostavat jo merkittävässä määrin sisällönanalyysini perustan. Pysin kuitenkin jatkamaan luokkien yhdistämistä ja sain tiivistettyä kaksi pääluokkaa, jotka muodostavat kaksi temaattista kokonaisuutta.

Tässä vaiheessa ylempien luokkien muodostaminen oli jo verrattain hankalaa, sillä osa yläluokista, alaluokkien tapaan, sopisi suoraan pääluokaksi. Toinen ongelma oli se, että muodostaessani pääluokkia, jokin pelkistettyjen ilmausten lukumäärän perusteella merkittäväksi teemaksi noussut asia uhkasi menettää merkitystään luokkia yhdistäessä. Lopullinen sisällönanalyysin tulos muodostuu yläluokkien ja pääluokkien yhdistelmään, jolloin varmistan puheenvuoroissa useimmin mainittujen aiheiden nostamisen riittävän hyvin esille analyysissäni.

TAULUKKO 3. Esimerkki yläluokan muodostamisesta

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Vaikutukset kansanterveyteen Vaikutukset kansantalouteen Uhka Suomen maanpuolustukselle Haaste hyvinvointiyhteiskunnalle	Riittämätön liikunta haasteena Suomen tulevaisuudelle

Alaluokista muodostetut yläluokat ovat sinänsä jo käsiteltäviä teemakokonaisuuksia. Yläluokat ovat kuitenkin järjestettävissä vielä kahteen pääluokkaan, riittämättömän liikunnan ilmiön määrittelemiseen ja siihen johtaneisiin syihin sekä ongelman ratkaisuehdotuksiin.

Temaattisen analyysin tulokset on esitetty seuraavassa luettelossa siten, että kaksi tulososiota on pääluokkia ja tummennetut otsikot yläluokkia. Yläluokkien alle on sijoitettu merkittävimmät alaluokat. Sisällönanalyysin tulokset esitetään tutkielman seuraavissa luvuissa tämän jaottelun mukaisesti.

TAULUKKO 4. Temaattisen analyysin tulokset

<p>TULOKSET I, RIITTÄMÄTÖN LIIKUNTA YHTEISKUNNALLISENA ONGELMANA</p>
<p>1. Riittämättömän liikunta uutena aiheena poliittisessa keskustelussa 2. Haaste Suomen tulevaisuudelle Merkittävä vaikutus kansanterveydelle sekä -taloudelle Uhka maanpuolustuskyvylle Haaste hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudelle 3. Yhteiskunnan polarisaatio ja eriarvoisuus liikunnassa 4. Nyky-yhteiskunnan riittämättömän liikunnan tukeminen</p>
<p>TULOKSET II, KUINKA SUOMALAISET SAADAAN LIIKKUMAAN RIITTÄVÄSTI?</p>
<p>1. Poikkihallinnollinen yhteistyö Ministeriöiden välinen yhteistyö Sosiaali- ja terveydenhuoltosektori 2. Valtion roolin tarkentaminen Valtion ohjauksen vähentäminen Liikuntapoliittisen ohjauksen lisääminen Julkisen sektorin läpinäkyvyys, arviointi ja seuranta Aluepolitiikka 3. Kenen vastuu? Liikunta osana kunnallisia peruspalveluita Valtion merkitys liikunnan rahoittajana Työnantajat mukaan talkoisiin Järjestösektoriin kohdistuvat odotukset Poliitikot vastuunkantajina</p>

Kodin ja vanhempien vastuu
Arkiliikunnan merkitys ja yksilön vastuu
Huippu-urheilu innostavana esimerkkinä

4. Liikunnan lisääminen elämän eri vaiheissa

Lapset ja nuoret
Koulumaailma
Työelämän merkitys
Seniори- ja erityisliikunta
Kaikki elämänvaiheet

5. Perinne- ja harrasteliikunta

Perinteiset liikuntamuodot
Harrasteliikunta

5. TULOKSET I, RIITTÄMÄTÖN LIIKUNTA YHTEISKUNNALLISENA ONGELMANA

Tulososiossa I käsitellään ensimmäistä tutkimuskysymystä, eli millaisena yhteiskunnallisena ongelmana riittämätön liikunta nähdään eduskunnan liikuntapoliittisissa keskusteluissa. Luvuissa 5.1. sekä 5.2 selvennetään sitä, miten riittämätön liikunta koetaan ongelmana suomalaisessa yhteiskunnassa ja kuinka sitä määritellään käsitteellisesti sekä keskustelun aiheena. Luvuissa 5.3. sekä 5.4. käydään puolestaan lävitse ongelmaan johtaneita syitä, joita keskusteluissa nostettiin esille.

5.1. Riittämätön liikunta uutena aiheena poliittisessa keskustelussa

Suomalaisten riittämätön liikunta sekä siitä kumpuavat yhteiskunnalliset haasteet koettiin keskusteluissa yleisesti tervetulleeksi ja tärkeäksi aiheeksi. Edustaja Leena Harkimon keskustelualoitetta sekä muiden edustajien puheenvuoroja keuhuttiin toistuvasti. Vaikka näkemyseroja ongelmaan johtaneista syistä tuli esille eri näkökulmista, niin keskustelussa ongelman vakavuudesta sekä ajankohtaisuudesta säilyi kuitenkin poliittinen yksimielisyys. Perinteisiä poliittisia vastakkainasetteluja ja näkemyksellisten ristiriitojen hakemista esimerkiksi oikeiston ja vasemmiston välillä ei nähty juuri lainkaan.

Yhdyn myös niihin kiitoksiin tämän liikunnan ja urheilun edistämisen aiheen keskustelusta täällä eduskunnassa. (Markku Rossi /kesk PTK 19/2014)

Keskustelu liikunnan ja urheilun edistämisestä on ajankohtainen ja tärkeä, sillä valtaosa suomalaisista ei liiku tarpeeksi. (Mika Niikko /ps PTK 19/2014)

Haluan osaltani yhtyä kiitoksiin edustaja Harkimolle ja puhemiesneuvostolle. On hienoa, että ajankohtaiskeskusteluissa on jälleen aktivoitunut, ja täällä salissa selvästi on tänään liikuttava yksimielisyys siitä, että liikkumattomuus on meille kaikille iso ja yhteinen haaste. (Outi Mäkelä /kok PTK 19/2014)

Myös istuvaa hallitusta arvosteltiin niukasti ja perinteisesti kovaa arvostelua oppositiosta saavaa ministeriäkin arvosteltiin liikunta-asioissa maltillisesti. Toimikauden ensimmäinen urheilu ja liikunta-asioista vastaava ministeri Paavo Arhinmäki sai hänen politiikkaansa puoltavia puheenvuoroja myös ideologisesti erilaisten puolueiden edustajilta. Suomalaisten riittämätön liikunta yhteiskunnallisena ongelmana näyttää aineiston perusteella

muodostavan merkittävää konsensusta edustajien ja ideologioiden välille, sekä ikään kuin yhdistävän eduskuntaa yhteisesti tunnustetun ongelman äärellä.

Olen positiivisesti yllättynyt siitä, että ministeri Arhinmäki kiinnitti huomiota siihen, että liikuntapaikat olisivat kouluissa eivätkä esimerkiksi koulujen ulkopuolella, jotta sitä liikuntaa harjoitettaisiin välitunneilla ja koulujen jälkeen. (Mika Niikko /ps PTK 19/2014)

Se, missä haastan ministeriä hieman, on se, mikä arvo annetaan esimerkiksi valtion liikuntaneuvostolle määrärahojen jaossa, kun se joutuu moniarvoisesti näitä asioita pohtimaan ja painottamaan... (Ilkka Kanerva /kok PTK 19/2014)

Kysyisin oikeastaan ministeriltä, kun hän aivan oikein täällä korostaa sitä, että... (em.)

Aihe on poliittisessa keskustelussa verrattain uusi, joten luonnollisesti puheenvuoroissa pyrittiin määrittelemään käsiteltävää asiaa sekä sen yhteiskunnallista merkitystä. Puheenvuoroissa pyrittiin useasti määrittämään asian ydintä, sitä miksi riittämätön liikunta on yhteiskunnallinen ongelma ylipäätään. Keskustelua herätti myös *liikunta* -käsitteen määrittely ja usein vaadittiinkin *liikunnan* erottamista *urheilusta* sekä *fyysisen aktiivisuuden* erottamista *tavoitteellisesta liikunnasta*. Tähän aiheen määrittelyyn liittyvään keskusteluun aktiivisesti osallistuneita edustajia yhdisti heidän vahva urheiluvaikuttajan taustansa. Näiden niin sanottujen ”*urheilupuolueen*” edustajien puheenvuoroissa oli selkeästi laajempi tietämys ilmiöstä, sekä sen käsitteellisestä pohjasta verrattuna muihin keskusteluun osallistuneisiin edustajiin.

Liikuntapoliittisessa keskustelussa joutuu joskus, ehkä aikaisemmin enemmän kuin nykyään, torjumaan väitteitä siitä, että huippu-urheilu ja tämä perustason junioriurheilu, ruohonjuuritason liikunta, olisivat jotenkin vastakkaisia elementtejä. (Stefan Wallin /r PTK 19/2014)

Oleellisin asia tämänpäiväisessä keskustelussa on ymmärrys siitä, että väestön fyysinen aktiivisuus ei ole sama asia kuin urheilu, ei sama asia kuin liikuntaharrastus eikä edes sama asia kuin terveysliikunta tai kuntoilu. (Leena Harkimo /kok PTK 19/2014)

Toisaalta joissain puheenvuoroissa liikuntaa ja sen terveyttä sekä kansantaloutta edistäviä vaikutuksia pidettiin itsestään selvinä ja liikunta nähtiin itseisarvona. Ongelmaa määriteltäessä liikunnan edistäminen liitettiin myös muihin yhteiskunnan kannalta

myönteisiin asioihin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen lisäksi. Esimerkiksi eräässä puheenvuorossa tuotiin esille liikunnan integroiva vaikutus maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa.

...kyllä liikuntaharrastus, urheilu, on äärimmäisen tärkeä tapa integroida paitsi maahanmuuttajalapset myös heidän koko perheensä tiiviimmin osaksi yhteiskuntaa. (Markus Mustajärvi /vr PTK 19/2014)

Muistutan lopuksi, että liikunta on itseisarvo sinänsä. Nämä välineet, että pidetään terveydestä, työkyvystä huolta ynnä muuta, ovat välineellisiä arvoja, siinä mukana, sillä liikunta on mukavaa, Se on hauskaa ja sitä pitää harrastaa ihan sinä itsenään myöskin. (Sirpa Paatero /sd: PTK 19/2014)

Aiheen uutuuden vuoksi vertailukohtia haettiin myös muista länsi- ja teollisuusmaista, joissa kamppaillaan saman ongelman parissa. Hakemalla esimerkkejä ulkomailta, aiheelle haettiin lisää uskottavuutta ja oikeutusta. Suomalaisten liian vähäisen liikkumisen todettiin usein olevan ongelmana kiireellinen ja asian ratkaisemiseksi perättiin nopeaa toimintaa. Keinot ongelman ratkaisemiseksi täytyy edustajien mukaan löytää nopeasti, sillä ”kello käy”.

Sama kehitys koskee muitakin länsimaita ja nousevia kansantalouksia. Yhdysvalloissa vähäisen liikunnan kustannusten arvioidaan kaksinkertaistuvan ja kehittyvissä talouksissa, kuten Kiinassa ja Intiassa, kasvavan jopa 500 prosenttia seuraavien 20 vuoden aikana. (Leena Harkimo /kok PTK 19/2014)

5.2. Haaste Suomen tulevaisuudelle

5.2.1. Merkittävä vaikutus kansanterveydelle sekä -taloudelle

Aineiston perusteella suomalaisten riittämättömän liikunnan merkittävämpänä ongelmana eduskuntakeskusteluissa pidetään ilmiön mukanaan tuomien uhkien vaikutusta Suomen tulevaisuudelle. Useiden puheenvuorojen aluksi todettiin se, kuinka vakava uhka riittämätön liikunta on ensiksi yksilölle itselleen ja kuinka se vaikuttaa negatiivisesti kansanterveyteen ja sitä myöten kestävyysvajeen kanssa kamppailevaan kansantalouteen.

Useat puheenvuorot tästä aiheesta olivat toistoa jo aiemmin esitetyistä argumenteista ja moni edustajista mainitsikin asian tulleen esille aiemmin. Tämä kertoo osaltaan myös aiheen laajasta yhdenmielisyydestä tämän poliittisen kysymyksen parissa. Liikunnan merkitystä nimenomaan sairauksia ennaltaehkäisevänä keinona korostettiin ja liikuntaa

pidettiin usein kustannustehokkaana hyvinvoinnin edistäjänä sekä sijoituksena tulevaisuuteen. Yleisesti keskusteluissa korostettiin riittämättömän liikunnan tuomia sairaanhoidon kustannuksia sekä työvoiman tuottavuuden laskua.

Täällä on todettu monessa puheenvuorossa edustaja Harkimosta lähtien, että tässä on kysymys aika isoista kansanterveyteen ja myös kansantalouteen vaikuttavista asioista. Liikkumaton kansa on sairas, ja se on sitten myös kallis yhteiskunnalle. (Seppo Kääriäinen /kesk PTK 19/2014)

Nyt kun ajatellaan, että tulevaisuudessa työelämässä pitäisi jaksaa mahdollisesti jopa 67 ikävuoteen saakka, on aivan välttämätöntä, että meillä kouluissa varttuu mahdollisimman terveitä nuoria, jotka jaksavat työelämässä tehdä työuran loppuun asti ilman, että joutuvat jäämään sairauseläkkeelle. (Pirkko Ruuhonen-Lerner /ps PTK 79/2014)

Riittämättömän liikunnan seurauksena nähtiin useasti sen aiheuttamat merkittävät kustannukset. Esimerkiksi edustaja Leena Harkimo toteaa ajankohtaiskeskustelun laajassa ja yksityiskohtaisessa avauspuheenvuorossaan konkreettisella esimerkillä riittämättömän liikunnan tuomat huomattavat kustannukset Suomen kansantaloudelle. Hän painottaa vielä puheenvuoronsa lopuksi liikkumattomuuden sekä kansantalouden välistä yhteyttä, mainiten asian kaipaavan myös lisää tutkimusta.

Liikkumattomuus on vaivihkaa johtamassa myös kansantalouden kannalta kestämättömään tilanteeseen. Kymmenessä vuodessa terveydenhuollon menot ovat kasvaneet noin 60 prosenttia. (Leena Harkimo /kok PTK 19/2014)

Liikkumattomuuden hinta pelkästään diabeteksen osalta on Suomessa noin 700 miljoonaa euroa...Liikkumattomuudesta aiheutuvien kustannusten ja toimenpiteiden kansantaloudellista merkitystä sekä kustannusvaikuttavuutta on tutkittu toistaiseksi riittämättömästi. Lisänäyttöä siis kaivataan. (em.)

Samalla linjalla olivat myös useat muut edustajat, sekä toimikauden ensimmäinen kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki. Kansantalouskysymys nousi esille poliittisen kentän eri puolilta vasemmistosta oikeistoon.

Se on kansantaloudellinen kysymys, se on jokaisen yksilön psyykkisen ja fyysisen kunnon ja työkyvyn kannalta ihan keskeinen kysymys. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki vas PTK 19/2014)

Kansantalouden kannalta liikunta on äärimmäisen tärkeää. (Lasse Hautala /kesk PTK 19/2014)

5.2.2. Uhka maanpuolustuskyvyille

Monissa puheenvuoroissa tuotiin esille varusmiesten historiallisen heikko kunto ja tämän merkitys maanpuolustuskyvyille. Riittämättömän liikunnan todettiin muutamissa puheenvuoroissa olevan uusi haaste maanpuolustuspoliitikalle ja uhka jopa koko Suomen puolustuskyvyille.

Näettekö, että tämä liikkumattomuus on johtanut palvelukseen kelpaamattomuuteen, joka sitten taas omalta osaltaan saattaa vaarantaa puolustuspoliittikkaan liittyvän ajatuksen yleisestä asevelvollisuudesta ja jopa koko maan puolustamisesta? (Pauli Kiuru /kok PTK 19/2014)

Tähän ajatukseen yhtyivät monet, kuten esimerkiksi entinen puolustusministeri Seppo Kääriäinen. Vaikka aihetta voidaan pitää vakavana, niin valtaosin liikuntapoliittisten keskusteluiden henki oli monien puheenvuorojen osalta positiivinen ja asiaa käsiteltiin usein huumoria apuna käyttäen.

Ihan loppuun: edustaja Kiuru oli oikeassa siinä, että läski on kaikkein pahin maanpuolustuksemme uhka. (Naurua) (Seppo Kääriäinen /kesk PTK 19/2014)

5.2.3. Haaste hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudelle

Pelkästään aiemmin esitetyt riittämättömän liikunnan negatiiviset vaikutukset kansantalouteen, kansanterveyteen sekä maanpuolustuskykyyn riittäisivät jo perustelemaan ilmiön vaikuttavan kansanedustajien mukaan koko yhteiskuntaan. Siitä huolimatta usein erikseen mainittiin liikkumattomuuden vaarantavan jopa koko hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden. Riittämättömän liikunnan todettiin olevan keskeisin liikuntapoliittinen haaste sekä merkittävä yhteiskunnallinen kysymys. Usein oltiin huolissaan kansalaisten henkilökohtaisesta hyvinvoinnista, mutta lopulta painotettiin riittämättömän liikunnan merkitystä koko yhteiskunnalle.

Yhteiskunnan kokonaisedun vuoksi on huolestuttavaa, että liikkuminen kaikissa ikäluokissa - lapsilla, nuorilla, työikäisillä niin kuin ikäihmisilläkin - on terveyden kannalta riittämätöntä ja aiheuttaa ihmisille henkilökohtaisesti suuria menetyksiä mutta myöskin koko yhteiskunnalle. (Sirpa Paatero /sd: PTK 19/2014)

Riittämätöntä liikuntaa pidettiin eräässä puheenvuorossa huonona asiana jopa koko suomalaiselle kulttuurille. Useimmiten suomalaista kulttuuria enemmän huolta kannettiin

kuitenkin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta, kuten kansanedustaja Sinuhe Wallinheimo toteaa seuraavasti:

Vastaavasti on päivänselvää, että jos suomalaisten liikkumattomuudesta johtuva jaksamisvaje jätetään huomioitta, meidän hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuus on suuressa vaarassa. (Sinuhe Wallinheimo /kok PTK 19/2014)

5.3. Yhteiskunnan polarisaatio ja eriarvoisuus liikunnassa

Aineiston mukaan Suomen poliittisessa päätöksenteossa yhtenä keskeisimpänä syynä riittämättömän liikunnan ongelmaan nähdään yhteiskunnan polarisaatio sekä eriarvoistumiskehitys. Aineistossa tuli esille usein yhteiskunnan hyväosaisten ja kouluttautuneiden liikkuvan jo riittävästi, kun taas yhteiskunnan huonompiosaiset eivät liiku terveytensä kannalta tarpeeksi ja ovat siten myös huonokuntoisimpia suorittamaan työtehtäviään. Riittämättömän liikunnan todettiin jopa lisäävän polarisaatiota, sillä huonompiosaisten huono kunto heikentää heidän työkykyään edelleen ja lisää näin huonovointisuutta, joka luo edellytyksiä syrjäytymiselle.

Keskusteluissa nostettiin esille myös merkittävästi kasvaneet liikunnan harrastamisen kustannukset. Merkittävästi kohonneet maksut luovat esteitä liikunnan harrastamiselle varsinkin kooltaan suuremmissa ja vähävaraisimmissa perheissä.

Täällä on ansiokkaasti puhuttu myöskin liikuntaan liittyvästä eriarvoisuudesta. Sehän on aika lailla kiinteästi kytköksissä myöskin koko terveydenhuollon eriarvoisuuteen. Työssä olevat pystyvät yleensä liikkumaan työnantajansa kustannuksella halvemmin kuin työttömät, aivan samalla tavalla kuin köyhien lapset pystyvät paljon huonommin osallistumaan harrastuksiin kuin paremmin toimeentulevien. (Erkki Virtanen /vas PTK 19/2014)

On ikävää, että tänä päivänä erityisesti meidän nuorissa on kaksi äärilaitaa: on erittäin hyväkuntoiset ja sitten huonokuntoiset nuoret. Nuorten yleinen liikkuvuus on menetetty, ja se on suomalaiselle kulttuurille erittäin huono asia. (Eeva-Maria Maijala /kesk PTK 101/2014)

Toisaalta varsinkin lasten ja nuorten osalta liikunnan harrastaminen nähtiin useasti ratkaisuna polarisaatiokehitykselle. Mikäli syrjäytymisvaarassa oleva nuoret ja heikompiosaiset saataisiin liikkeelle, se lisäisi heidän hyvinvointiaan sekä osallistuvuuttaan yhteiskunnan muilla sektoreilla.

Minäkin haluan kiinnittää huomiota liikuntaharrastuksen ja yleensä harrastustoiminnan syrjäytymiskehitystä torjuvaan vaikutukseen lasten ja nuorten elämässä. (Sauli Ahvenjärvi /kd PTK 19/2014)

Keskusteluissa tuli myös vahvasti esille teoriataustassakin esille tuotu ilmiö liikuntakulttuurin hajaantumisesta. Aineiston mukaan useat kansanedustajat ratkaisivat riittämättömän liikunnan ongelman siten, että jokaiselle tarjottaisiin mahdollisuus harrastaa mieleistä lajiaan. Mainittiin, että lapsilla ja nuorilla täytyy olla vaihtoehtoja ja jokaisella täytyisi olla mahdollisuus harrastaa liikuntaa haluamallaan tavalla. Todettiin myös, että liikunnasta täytyy saada tehtyä lapsille mielekästä ja liikuntatapahtumia tulisi järjestää nuorten omien tavoitteiden ja kiinnostusten mukaan. Eräänlaisena vastauksena esitetään siis, että jokaiselle liikkujalle tulisi tarjota vaihtoehtoja kunkin omien mieltymysten mukaan.

Siksi on ensiarvoisen tärkeää, että kaikille lapsille ja nuorille voitaisiin taata perheen tulotasosta riippumatta mahdollisuudet harrastaa juuri sitä lajia, jota he haluavat - täällä salissa on tänään käytetty monta ansiokasta puheenvuoroa tästä aiheesta. (Katja Taimela /sd PTK 19/2014)

Elikkä haaste on kova, että kaikilla, erityisesti lapsilla ja nuorilla, olisi mahdollisuus halutessaan harrastaa liikuntaa haluamallaan tavalla. Kari Uotila /vas PTK 19/2014)

5.4. Nyky-yhteiskunnan riittämätön liikunnan tukeminen

Toisena merkittävänä syynä riittämättömään liikuntaan pidettiin yhteiskunnan rakenteita ja yhteiskunnallisen kehityksen tuomia elämisen olosuhteita, jotka mahdollistavat fyysisesti passiivisen elämäntavan. Myös liikunnan rahoitusongelmat koettiin merkittävänä haasteena.

5.4.1. Yhteiskunnan kehitys ja sen liikunnan kannalta haasteellinen nykytila

Toisena merkittävänä riittämättömään liikuntaan johtaneina tekijänä aineiston mukaan pidetään nyky-yhteiskuntaan johtanutta kehitystä, joka ei tue liikuntaa riittävästi. Maailman todettiin muuttuneen ja siihen täytyisi vastata uudella tavalla. Teknologisen kehityksen, automatisoitumisen ja autoistumisen nähtiin vaikuttavan merkittävästi liikunnan määrään. Länsimaisesta ihmisestä on tullut passiivinen. Mainituksi tuli myös elintason kohoaminen sekä työn muutos yleisesti länsimaissa. Joidenkin edustajien mukaan

fyysisen työn vähentyminen on merkittävin tekijä edesauttamaan elämäntapaa, jossa ei liikuta riittävästi.

Samalla autoistuminen, työn muutos ja tietotekninen kehitys ovat vaivihkaa tehneet ihmisestä fyysisesti passiivisen. (Leena Harkimo /kok PTK 19/2014)

...kansanterveydelliset ongelmat ovat aina vain kasvamassa elintason nousumme myötä. (Matti Saarinen /sd PTK 132/2014)

Nykyihmisen arki on petollinen fyysisen aktiivisuuden kannalta. Fyysisen työnteon määrä on jo vuosikymmeniä vähentynyt. (Ritva Elomaa /ps PTK 101/2014)

5.4.2. Ongelmat liikunnan mahdollistamisen rahoittamisessa

Julkisen sektorin rahoituksen vähyden todettiin olevan syynä esimerkiksi seurojen tukemiseen sekä liikuntapaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon. Mainituksi tulivat myös kevyenliikenteen väylien puutteellinen rahoitus sekä rahoituksen puute vanhushuollossa ja sitä myöten ikäihmisten riittävästä liikuttamisesta

Nykyrahoituksella kevyen liikenteen väyliä voidaan toteuttaa vain kourallinen. (Johanna Karimäki /vihr: PTK 101/2014)

Vanhuslaissahan on todellakin määritelty ja korostettu kuntoutuksen ja toimintakyvyn ylläpitoa liikunnan keinoin, mutta resurssejahan siellä ei todellisuudessa ole, ei meillä ole kuntohoitajia laitoksissa. (Arja Juvonen /ps PTK 101/2014)

Kuntien tiukka taloustilanne nähtiin myös haasteena, sillä talousongelmissa painiskelevat kunnat eivät pysty täyttämään niille tarkoitettuja lakisääteisiä tehtäviä ja ne joutuvat pyytämään sekä seuroilta että yksittäisiltä liikkujilta yhä suurempia liikuntapaikkojen käyttömaksuja. Kysymykset rahoituksesta aiheuttivatkin eniten erimielisyyksiä oppositio- ja hallituspuolueiden välillä muuten niin konsensushakuisessa liikuntapolitiikassa.

Nyt on käymässä niin, osittain myöskin hallituksen syystä, että peruskunnat joutuvat tinkimään budjeteistaan, mikä tarkoittaa myös sitä, että hyvin usein asetetaan erilaisille liikuntapaikoille, -halleille entistä korkeampia vuokria, ja tämä menee tietenkin urheiluseurojen, jotka niitä halleja käyttävät, jäsenmaksuihin. (Kauko Tuupainen /ps PTK 101/2014)

Myös puolta riittävälle rahoitukselle oli ja ongelmaksi nähtiin tällöin puutteet rahoituksen ohjaamisessa ja seurannassa. Liikunnan mahdollistajien onnistunut rahoitus vaatii tällöin poikkihallinnollista yhteistyötä.

...täälläkin ovat jo aiemmat puhujat sanoneet, että tämä asia ei ratkea pelkästään sinänsä ihan hyvinkin resursoidulla liikuntapolitiikalla ja opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntapuolen toiminnalla vaan tarvitaan kaikkien ministeriöiden toimintaa, tarvitaan kuntien toimintaa. (Tuija Brax /vihr PTK 101/2014)

Puutteita liikunnan rahoittamisessa nähtiin myös niissä periaatteissa ja painotuksissa, joita valtio myöntää liikunnan edistämiseen. Vastakkainasettelua nähtiin esimerkiksi sukupuolten ja eri urheilulajien välillä. Puheenvuoroissa oli havaittavissa, että toiset painottivat tuen ohjaamista harrastajamäärien mukaan, kun taas toiset puolsivat Suomessa perinteisesti suosittuja lajeja. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, kuinka valtio on kasvattanut osuuttaan huippu-urheilun tukemisessa viime vuosina, jolloin valtion tuet ovat pois harrasteliikunnasta.

Kyse on ennen kaikkea eri lajien tasavertaisuudesta suhteessa julkiseen tukeen ja aitojen valinnanmahdollisuuksien luomisesta. Eri lajien tasapuoliseen huomioimiseen suhteessa harrastajamääriin pitäisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. (Sofia Vikman /kok PTK 19/2014)

Keskustelu kääntyi usein lasten ja nuorten liikuntaan. Erityisen tärkeänä pidettiin nuorten harrastamisen mahdollisuuksia ja seurojen kallistuneet harrastusmaksut nähtiin usein ongelmana. Liikuntaharrastukset yhtäältä eriarvoistavat nuoria, että estävät heitä liikkumasta kokonaan. Esille tuotiin myös se, että palveluiden kysyntä ja tarjonta eivät ole tasapainossa. Pohjois-Suomessa liikuntapalveluiden saatavuus on huonoa ja etelässä esteenä ovat kustannukset.

...tänä päivänä lähes kolmasosa vanhemmista sanoo, että lapsen ja nuoren harrastuksen esteenä ovat kustannukset. (Paavo Arhinmäki /vas PTK 19/2014)

Kuntien ja valtion toimenpiteistä johtuen kustannuspaine seuramaksuineen on kohdistunut kohtuuttomasti perheisiin. Tästä syystä yhä useampi nuori syrjäytyy harrastuksista niiden kalleuden vuoksi. (Matti Saarinen /sd PTK 19/2014)

Pitkät perinteet omaavaa suomalaista järjestökenttää kehuttiin kautta linjan liikuntapalvelujen järjestämisestä, mutta se sai osaltaan myös kritiikkiä. Esimerkiksi liikuntajärjestöjen hallintokustannuksia pidettiin liian suurina.

Rahaa pitää tulevaisuudessa pystyä ohjaamaan enemmän rakenteista itse liikunnan toimintaan... Liikuntajärjestöt tekevät arvokasta työtä, mutta rahaa menee edelleen liikaa hallintoon. (Timo Heinonen /kok: PTK 19/2014)

Keskustelu rahoituksesta vei keskustelua myös yritysmaailman suuntaan. Puheenvuoroissa todettiin, että vaikka yritykset tarjoavat liikuntapalveluja usein varsin edullisestikin, niin niiden intressinä ei kuitenkaan ole kansanterveyden parantaminen ja siksi vastuuta kansakunnan liikuttamisesta ei pidä jättää yrityksien varaan. Suomessa liikunnan ja urheilun kaupallinen rahoitus pohja on esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna pientä.

Me emme koskaan saa sellaista elinkeinoelämän panostusta kuin on esimerkiksi Pohjoismaissa¹⁰. Siksi yhteiskunnan pitää tulla vastaan. (Markku Rossi /kesk PTK 19/2014)

Syy riittämättömään liikkumiseen nähtiin siis paitsi fyysiseen passiivisuuteen kannustavassa nyky-yhteiskunnan kehityksessä, sekä liikuntatoiminnan rahoittamisen ongelmallisuudessa. Riittämätön julkinen tuki, rahoituksen ohjaus tai kalliit harrastusmaksut nähtiin useimmiten esteenä riittäväälle liikunnalle.

Huomionarvoista tässä on se, että vaikka ajankohtaiskeskustelun avauspuheenvuorossa ongelman ratkaisemiseksi painotetaan hyötyliikuntaa tai arkisen toimeliaisuuden kautta tulevaa fyysisen aktiivisuuden lisäämistä, niin organisoidun liikuntatoiminnan puutteet koettiin suurimmaksi ongelmaksi. Seuraavassa tulososiossa käsitellään teemoja, joita liikuntapoliittisissa keskusteluissa on ehdotettu ongelman ratkaisemiseksi.

5.5. Yhteenveto tulososioista I

Suomalaisten riittämätön liikunta oli uusi keskustelun aihe eduskunnan täysistunnoissa ja se sai myönteisen vastaanoton poliittisen keskustelun päänäyttämöllä. Aluksi tämä hiljattain yhteiskunnalliseksi ongelmaksi tunnustettu ilmiö vaati kuitenkin runsaasti perusteluja liikuntapolitiikkaan enemmän perehtyneiltä kansanedustajilta ja riittämättömän liikunnan -ilmiön määrittelyyn käytettiin useita puheenvuoroja. Keskustelun aiheena riittämätön liikunta muodosti merkittävää poliittista yksimielisyyttä.

Temaattisen analyysin perusteella riittämätön liikunta nähdään parlamentaarisisessa keskustelussa vakavasti otettavana yhteiskuntapoliittisena ongelmana sekä merkittävänä liikuntapoliittisena kysymyksenä. Riittämätöntä liikuntaa pidetään kansanterveyttä, -

¹⁰ Edustaja Rossi viittaa puheenvuorossaan Pohjoismaiden suuria eroja urheilusponsoroinnissa. Vuonna 2012 ruotsalaiset yritykset käyttivät urheilusponsorointiin 500 miljoonaa euroa, norjalaiset 364 miljoonaa euroa, kun taas Suomessa vastaava luku oli 91 miljoonaa euroa. (Yleisradio 25.3.2014)

taloutta sekä pahimmillaan koko hyvinvointivaltion tulevaisuutta uhkaavana ongelmana. Syynä ongelmaan pidetään väistämätöntä yhteiskunnan kehitystä, kuten kaupungistumista ja arkea helpottavaa teknologiaa, mikä ei tue liikuntamahdollisuuksia ja liikunnallista elämäntapaa riittävästi. Myös tiukka taloustilanne aiheuttaa omat haasteensa liikuntapalveluiden järjestämiselle ja liikuntapaikkojen ylläpitämiselle.

6. TULOKSET II, KUINKA SUOMALAISET SAADAAN LIKKUMAAN RIITTÄVÄSTI?

Tulososion toinen teema käsittelee liikuntapoliittisissa keskusteluissa ilmenneitä ratkaisuehdotuksia suomalaisten liikunnan lisäämiseksi. Ensimmäinen alaluku painottaa poikkihallinnollisen toiminnan lisäämistä julkishallinnossa. Toinen alaluku pureutuu valtion roolin hahmottamiseen, sillä toisten edustajien mukaan valtion kontrollia liikuntapolitiikassa tulisi vähentää, kun taas toiset edustajat peräävät valtion ohjauksen lisäämistä. Kolmannessa alaluvussa tuodaan esille keskustelu yhteiskunnan sektoreiden vastuusta, jota puheenvuoroissa painotettiin. Neljännessä alaluvussa hahmotellaan keskusteluissa vahvasti esille tullut näkökulma siitä, minkä ikäisiin ja minkälaisissa elämäntilanteissa oleviin ihmisiin ongelman ratkaisussa pitäisi erityisesti keskittyä. Viides ja viimeinen alaluku käsittelee useissa puheenvuoroissa painotettua perinteisten liikunnan muotojen, kuten luonnossa liikkumisen merkitystä.

6.1. Poikkihallinnollisen yhteistyö

Yksi eniten esille tulleista ratkaisuehdotuksista koski poikkihallinnollisen yhteistyön lisäämistä julkisella sektorilla. Poikkihallinnollisuuden tarve liikunnan edistämiseksi on joidenkin puheenvuorojen mukaan ollut tiedossa jo pidemmän aikaa, mutta riittäviä toimenpiteitä ei ollut tähän mennessä tehty. Keväällä 2015 voimaan astuneessa uudistetussa liikuntalaissa poikkihallinnollisuutta korostettiin, mutta se aiheutti kuitenkin epäilyksensä, että kuinka laki tulee käytännössä edistämään liikuntaa.

Tulevaisuutta ajatellen kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on pidettävä itsestään selvänä hallinnonalojen yhteistyötä liikunnan ja liikkumisen voitoksi. (Katja Taimela /sd PTK 19/2014)

Paljon hyvää saataisiin aikaan jo sillä, että erinäisten selvitysten tekemisen sijasta pelkästään valtionhallinnon poikkihallinnollisesta liikuntayhteistyöstä tulisi vihdoinkin totta. Tarve liikunnan poikkihallinnolliselle edistämiseksi on tunnustettu jo vuosikymmeniä, ja sitä on määrätietoisesti pyritty edistämään, mutta tulokset ovat olleet silti laihoja. (Sinuhe Wallinheimo /kok PTK 19/2014)

Liikuntapolitiikkaa perättiin kaikille hallinnonaloille kuuluvaksi asiaksi ja tämä pitäisi saada juurrutettua suomalaiseen hallintokulttuuriin. Eräässä puheenvuorossa mainittiinkin, että liikunnan edistäminen täytyisi saada mukaan kaikkeen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Esille tuotiin myös julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön lisäämisen tarve, pohdittaessa erityisesti julkisten määrärahojen jakamista.

Minä toivon, että liikuntaneuvoston arvovalta, asema ja rooli tässä rahan jaossa olisi sellainen, jota ministeri oikeasti arvostaa ja noudattaa sen mukaisia toimia, sillä siihen perustuu myös se, millä tavoin saadaan julkinen ja yksityinen puoli toimimaan hyvässä synkronissa toinen toisensa kanssa. (Ilkka Kanerva /kok PTK 19/2014)

6.1.1. Ministeriöiden välinen yhteistyö

Yleisemmällä tasolla käytävän poikkihallinnollisen yhteistyön lisäämisen ohella keskusteluissa painotettiin erityisesti ministeriöiden välistä yhteistyötä, mikä on aiemmin ollut verrattain vähäistä. Liikunnan edistämiseen kerrottiin tarvittavan kaikkia ministeriöitä ja ongelman koettiin olevan koko valtioneuvoston yhteinen asia.

Siihen tarvitaan mukaan työ- ja elinkeinoministeriötä, siihen tarvitaan mukaan liikenne- ja viestintäministeriötä, siihen tarvitaan sosiaali- ja terveysministeriötä. Yksikään ministeriö ei yksin näitä pysty hoitamaan. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki /vas. PTK 19/2014)

Koska liikkumattomuus on pitkälti syntynyt osana yhteiskunnan laajempaa kehitystä, myös toimet sen ehkäisemiseksi vaativat laaja-alaisuutta. Vaikka opetus- ja kulttuuriministeriö toimii liikunnan keskushallinnon viranomaisena ja liikuntayksikkö sen liikunnan moottorina, on kaikissa ministeriöissä jokin linkki olemassa siihen, miten ihmiset liikkuvat. (Leena Harkimo /kok PTK 19/2014)

6.1.2. Sosiaali- ja terveydenhuoltosektori

Eniten osallisuutta liikunnan edistämiseen vaadittiin sosiaali- ja terveyssektorilta. Liikunnan mainittiin edesauttavan sosiaalista integraatiota sekä vähentävän syrjäytymistä, joten liikuntapolitiikan tulisi olla vahvemmin osana sosiaali-palvelujärjestelmää. Eräässä puheenvuorossa esitettiin harrastussetelien käyttöönottamista osana sosiaalitoimesta maksettavaa perusturvaa.

...liikunta on peruspalvelua. Silloin liikutaan hyvin pitkälle sosiaalipolitiikan ja terveyspolitiikan rajapinnassa, hyvin keskeisissä ihmisenä olemisen kysymyksissä. (Kimmo Kivelä /ps PTK 101/2014)

Aineiston mukaan liikunnan edistäminen täytyisi saada myös osaksi terveydenhuoltoa ja keskustelua herätti erityisesti liikuntaresepti, jota terveydenhoitosektori käyttäisi lääkereseptien tavoin.

Toisena haluaisin nostaa esiin liikuntareseptin, josta täällä on ollut puhetta, ja siitä on ollut puhetta jo vuosia, ja toivottavasti vihdoin puhe muuttuu laajemmin teoiksi ja tässäkin asiassa päästään eteenpäin. (Outi Mäkelä /kok 19/2014)

Liikunnan edistäminen liitettiin myös toimikauden lopussa runsaasti keskustelua herättäneeseen ja mediahuomiota saaneeseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutokseen. Huolta herätti liikunnan edistämisen vähäinen huomio uudistuksessa ja eräässä puheenvuorossa todettiin, että ”sote-asiantuntijat” eivät anna liikunnalle riittävää painoarvoa sairauksien ennaltaehkäisemisessä. Liikunta täytyisi saada ”sote-uudistuksen” valmisteluiden piiriin yhä näkyvämmiin

Sote-uudistus on tällä hetkellä minun mielestäni vikaraiteella. Meidän täytyisi saada sitä enemmän juuri tähän ennakoivaan ja liikuntapuoleen liittyviin asioihin. Se on tärkein osa meidän terveydenhoidosta. Me käsittelemme tällä hetkellä oikeastaan vain sairaanhoitoasioita. (Arto Pirttilahti /kesk PTK 19/2014)

6.2. Valtion roolin tarkentaminen

Valtion roolia pidettiin keskeisenä ongelmaa ratkaistaessa, mutta tämä aihe nosti esiin kuitenkin monenlaisia mielipiteitä. Toisissa puheenvuoroissa valtion ohjausta haluttiin lisättävän ja toisissa taas vähennettävän. Valtion toiminnan ja ylipäättänsä julkisen sektorin toimien seuranta haluttiin monissa puheenvuoroissa lisättävän.

6.2.1. Valtion ohjauksen vähentäminen

Aineiston perusteella osa kansanedustajista näkee yhteiskunnan puuttuvan liikaa liikuntapoliittisiin asioihin ja näin jarruttavan liikunta-alan toimijoiden toimintamahdollisuuksia. Yleishyödyllisten yhdistysten toimintaa katsottiin häiritsevänä liiallisella byrokratiaviidakolla. Esimerkiksi talkoovoimin järjestettäviä tapahtumia

verotetaan liian ankarasti ja liikuntatapahtumien järjestämiseen vaaditaan liikaa erilaisia lupia. Myös tapahtumien sponsorikäytäntöjen koettiin olevan epäselviä. Anne Kalmarin puheenvuoro kiteyttää tässä olennaisen:

Lähes 40 prosenttia suomalaisista osallistuu säännöllisesti näitten yhdistysten toimintaan, ja meillä tulee monta lainsäädäntöä, mikä vaikeuttaa tätä yhdistystoimintaa. Kuten rahankeräyslain kohdalla kuulumme, moni seura hakee 11 lupaa järjestääkseen ihan tavanomaisen kesätapahtuman. Näistä meidän on päästävä eroon. Meidän on hoidettava asiat niin, että (Puhemies koputtaa) kulukorvauksista ei jatkossa mene veroja ja tällaiset sosiaalietuudet eivät kärsi, jos osallistuu vapaaehtoistoimintaan. (Anne Kalmari /kesk PTK 19/2014)

6.2.2. Liikuntapolitiittisen ohjauksen lisääminen

Valtion aiempaa vahvempi puuttuminen liikuntapolitiikkaan oli aineistossa kuitenkin ohjauksen vähentämistä suositumpi keino. Varsinkin vielä aineiston keruaikaan päivytyksen alla ollutta liikuntalakia pidettiin tärkeänä ohjauskeinona. Eräässä puheenvuorossa pohdittiinkin liikuntalain riittävää ohjausvaikutusta kuntiin nähden. Liikuntalakiin toivottiin myös ministeriöiden toimintaa ohjaavaa yhteistyömekanismia, joka ohjaisi kaikkia ministeriöitä, erityisesti valtionvarainministeriötä kantamaan vastuuta liikkumisen edistämiseksi.

...mutta nostaisin tässä puheessa valtiovarainministeriön roolin erityisesti ja toivoisin, että liikuntalain yhteydessä valtiovarainministeriö pakotetaan katsomaan sitä totuutta silmiin, minne se on epäselvillä linjauksillaan ajanut seuratoiminnan, kun on kysymys verovapaudesta tai verollisuudesta. (Tuija Brax /vihr PTK 19/2014)

Liikuntapaikkojen rakentamisen ohjaukseen sekä työlainsäädäntöön haluttaisiin myös joidenkin puheenvuorojen perusteella enemmän valtion säätelyä. Työlainsäädännön ohjauksella eräässä puheenvuorossa tarkoitettiin sitä, että työnantajia voitaisiin palkita liikuntaa edistäviä työnantajia esimerkiksi verohelpotuksilla. Valtion ohjauskeinojen lisäämistä ehdotettiin myös suoraan ja ehdotuksia tuli muun muassa liikuntaan suunnattujen avustusten määrittävästä jakosuhdelaista sekä liikunnan politiikkaohjelmasta. Avustusten ohjaamista ja kontrolloimista pidettiin muutenkin tärkeänä ja eräässä puheenvuorossa todettiinkin rahan ohjaavan paremmin kuin sanojen.

...olisinkin esittänyt tällöistä ehdotusta ministerille, että voisiko valtio jollakin tavalla säädellä sitä, että näitä liikuntapaikkoja rakennettaisiin kouluihin, koska useat liikuntapaikat saavat valtion avustusta. (Mika Niikko /ps PTK 19/2014)

Mitä sitten tulisi valtion puolelta ohjauskeinoina käyttää? Yksi versio siitä on se, voisiko rakentaa liikunnan sisälle oman jakosuhtelaimen... (Sirpa Paatero /sd PTK 19/2014)

6.2.3. Julkisen sektorin läpinäkyvyys, arviointi ja seuranta

Vaikka aineiston perusteella eduskunnassa kannatetaan enemmän valtion ohjauksen lisäämistä liikuntapolitiikassa, niin samanaikaisesti perätään julkisen sektorin toiminnan läpinäkyvyyttä sekä arviointia varsinkin rahoituksen osalta. Valtion liikuntaneuvoston rooli tässä arviointiprosessissa nostettiin esille useasti ja liikuntaneuvoston arviointiprosessia haluttiin laajennettavan. Myös kuntasektorilta vaadittiin tulosten mittaamista ja liikuntapoliittisen toiminnan kriittisempää arviointia.

Minä kaipaen liikunnan rahoitukseen avoimuutta. Minä kaipaen liikunnan rahoitukseen läpinäkyvyyttä. Ja se ohjausvaikutus, joka tämän lain jälkeenkin jää opetus- ja kulttuuriministeriölle ja -ministerille, on erittäin suuri. (Juha Rehula /kesk PTK 101/2014)

6.2.4. Aluepolitiikka

Liikunnan aluepolitiikka on muuttunut merkittävästi viime vuosikymmeninä lääninhallintojen lakkauttamisen myötä. Liikunnan saralla aluetoiminta on kuitenkin perinteisesti ollut aktiivista ja esimerkiksi erilaiset piiri- ja aluejärjestöt ovat olleet merkittävässä roolissa valtakunnan liikuntapolitiikassa. Aineistossa kävi ilmi huoli näiden aluejärjestöjen tulevaisuudesta sillä uusi liikuntalaki ei antanut aluejärjestöille samanlaista painoarvoa, joka niillä on ollut menneisyydessä. Pelättiin liiallisen julkisen vallan keskittymisen opetus- ja kulttuuriministeriöön olevan haitallista liikunnan edistämisen kannalta.

Meillä on Suomessa erittäin toimiva liikunnan aluejärjestöjen toiminta. Ne toimivat monipuolisesti kehittämällä yhteiskuntavastuullista kansan liikuttamista vauvasta vaariin niin päivähoitossa, kouluissa kuin työyhteisöissä ja useissa

tapauksissa yhteistyössä kuntien kanssa. (Anne-Mari Virolainen /kok PTK 101/2014)

Eli ei toivottavasti käy niin, että raha ja valta keskittyvät tänne opetusministeriöön ja vastaavasti sellainen alueellinen toiminta jää vähemmälle. (Anu Urpalainen /kok PTK 101/2014)

6.3. Kenen vastuu?

Yksi keskusteluiden keskeisimmäksi noussut teema oli kysymys vastuusta. Ulrich Beckin (1990) riskiyhteiskuntateoriaan viitaten riittämätön liikunta voidaan nähdä uhkana, yhtenä modernin riskiyhteiskunnan haasteista. Näiden haasteiden tunnusmerkkeinä voidaan pitää epätietoisuutta siitä, kuinka haasteeseen pitäisi vastata ja kenellä siitä on vastuu. Aineistossa vastuuta vaaditaan kaikilta yhteiskunnan toimijoilta, jopa kansanedustajilta itseltään. Beckin mukaan (1990) vastuun perääminen kaikilta johtaa siihen, että vastuu ei ole todellisuudessa ole kellään.

6.3.1. Liikunta osana kunnallisia peruspalveluita

Yhtenä keskeisimpänä vastuunkantajana nähtiin kunnat. Tämä on luonnollista sen perusteella, että liikuntaa painotettiin osana kuntien järjestämiä peruspalveluita. Myös liikuntalaki (20.11.2009/902) velvoittaa kuntia luomaan edellytykset terveyttä edistävälle liikunnalle.

Se, miten entistä useampi suomalainen saadaan lenkipolulle tai jumppasaleihin, lepää käytännössä kuntien vastuulla. (Ritva Elomaa /ps PTK 101/2014)

Kolmas seikka on se, että kuntien roolia halutaan tässä vahvasti painottaa, sitä, että edellytykset paikallistason liikuntatoimintaan ovat kuitenkin kunnissa. Me emme täältä eduskunnasta käsin sitä pysty, vaikka paljon pystymme, tekemään. Kunnissa kuitenkin ne olosuhteet, ne lähtökohdat, luodaan yhdessä seurojen kanssa. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki /vas PTK 19/2014)

Liikunta haluttiin osaksi kuntien sosiaalitoimen palveluja siten, että liikuntapalvelut lisättäisiin harkinnanvaraiseen toimeentulotukeen. Vähävaraisia perheitä haluttiin tuettavan liikuntaharrastusten mahdollistamiseksi.

Kuntien on otettava kaikki toimet käyttöön, yksi on esimerkiksi harkinnanvarainen toimeentulotuki, yksi seuratyön tukeminen... (Johanna Karimäki /vihr PTK 19/2014)

...sosiaalitoimen harkinnanvaraiseen tukeen tulisi jokaisessa kunnassa varata euroja perheiden lapsille, jotta liikunnan eriarvoisuudesta päästään perheissä eroon. (Mika Niikko /ps PTK 19/2014)

Vaikka yleisesti oltiin tyytyväisiä liikuntapaikkojen lukumäärään ja laatuun, niin kuntien vastuuta vaadittiin edelleen liikuntapaikkojen rakentamisessa. Erityisesti lähiliikuntapaikoista oltiin huolissaan, sillä kuntaliitosten ja kuntien heikon taloustilanteen vuoksi liikuntapaikat saattavat sijaita usein ratkaisevan kaukana käyttäjistään.

Ei saa syntyä sellaisia syrjäisiä alueita, joilla liikuntapalveluiden heikentymisen riski on suuri vain kuntaliitosten takia. Nämä lähiliikuntapaikat ovat nimittäin erittäin tärkeitä kaikilla tasoilla... (Katri Komi /kesk PTK 19/2014)

Jyväskylän yliopistossa on tehty tutkimus, jossa todetaan, että lähiliikuntapaikat ovat lapsiperheille ja pienituloisille tärkeitä mutta muut liikuntapalvelut tavoittavat heidät huonosti. (Anneli Kiljunen /sd PTK 19/2014)

Kuntien vastuuta kaivattiin koko elämänkaaren mittaisessa liikunnan tukemisessa. Ehdotuksia tuli liikunnallisen elämäntavan tukemisesta neuvolavaiheesta aina vanhainkotiin asti. Ongelmana tässä nähtiin se, että kunnissa liikuntaa ei ymmärretä osana peruspalveluja vaan ylimääräisenä toimintana. Asiaan kiinnitettiin huomiota liikuntalakia uudistaessa, mutta ongelmaksi muodostuu tässäkin tapauksessa rahoitus. Kunnat kamppailevat jo muutenkin määrärahojen riittävyyden kanssa lakimääräisten peruspalvelujen toteuttamiseksi.

Tässä laissa on myös pyritty siihen, että on voitu alleviivata liikunnan peruspalvelu-luonnetta etenkin kunnallisissa palveluissa. Tässä tosin on haasteena se, että on samalla pyritty siihen, että kuntien tehtäviä ei lisätä, koska olemme kaikki varmasti yhtä mieltä siitä, että kunnilla on aivan tarpeeksi tehtäviä jo ennestään. (Puolustus- ja urheiluministeri Carl Haglund PTK 101/2014)

6.3.2. Valtion merkitys liikunnan rahoittajana

Kuntien vastuu liikunnan edistämisessä esitettiin useimmin, mutta puheenvuoroissa painotettiin paljon myös valtion vastuuta, jonka rooli ongelman ratkaisussa tuli esiin

monista eri näkökulmista. Tämä on kytköksissä aiemmin esitettyyn tulokseen, jonka mukaan valtion ohjausta haluttiin lisätä ja toisaalta siitä haluttiin läpinäkyvämpää. Monissa puheenvuoroissa painotettiin myös koko julkisen sektorin vastuuta eikä kuntia ja valtiota lähdetty erittelemään.

Valtion vastuu nähtiin usein epäsuorana ja usein korostettiin liikunnan edistämisen olevan riippuvainen valtion ohjaamasta rahoituksesta. Eräessä puheenvuorossa mainittiin, että valtion täytyisi rohkaista työnantajia tukemaan työntekijöiden liikkumista. Monissa muissa puheenvuoroissa nähtiin valtion rooli erityisesti kuntien sekä kolmannen sektorin vahvana tukijana ja järjestöjen toiminnan edellyttäjänä.

Jos työnantaja maksaa kaikki liikuntakulut, niin se tulee monelle työnantajalle moninkertaisesti takaisin. Tällaiseen innovatiivisuuteen ja esimerkkiin olisi syytä valtionkin rohkaista. (Mika Niikko /ps PTK 19/2014)

Toinen asia on sitten se, millä tavalla vapaaehtoistoimijat, järjestökenttä, ovat mukana liikuttamassa meitä, ja siinä mielessä katse kääntyy tietysti valtiovallan suuntaan. (Anu Urpalainen /kok PTK 19/2014)

6.3.3. Työnantajat mukaan talkoisiin

Aineistossa tuli esille työnantajien vastuu ihmisten liikunnan lisäämisessä. Joidenkin edustajien mukaan liikunnan edistäminen täytyisi aloittaa ensisijaisesti työpaikoilta, joissa ihmiset viettävät jo muutenkin ison osan ajastaan. Aineistossa toivottiin myös työnantajien vastuun ulottamisesta työmatkoihin. Toisissa puheenvuoroissa puolestaan työmatkaliikunta nähtiin yksilön vastuuna osana arkiliikuntaa, josta kukin vastaa itse. Työnantajien panostaminen työntekijöidensä liikuntaan parantaisi työn tuottavuutta ja alentaisi työkyvyttömyydestä ja sairauspoissaolojen kautta tulevia kustannuksia.

Työssä käyvien ihmisten osalta on tärkeää myöskin, että nostettaisiin esille sellaisia malleja, mitä yrityksissä on ihmisten liikuttamiseksi, koska työikäisten kunnon heikentyminen vaikuttaa olennaisesti myöskin työnantajan tuloksiin. (Lasse Hautala /kesk PTK 19/2014)

Se, että yrityksessä henkilöstö liikkuu, liikuttaa itseään, voi hyvin, tuo tietenkin mukanaan jaksamista, hyvää oloa koko sille henkilökunnalle, työhyvinvointia, työnantajalle muun muassa alenevia vakuutusmaksuja, joissain tilanteissa tuottavuutta lisää ja yrityksen pärjäämistä paremmin tässä koko ajan kovenevassa kilpailussa. (Jukka Kärnä /sd PTK 19/2014)

Työpaikolla tapahtuvasta liikunnasta nostettiin myös esille huomio työpaikkaliikunnan suunnittelun merkityksestä. Suunnittelun täytyisi tapahtua yhteisesti, eikä esimerkiksi ylemmältä taholta tulevana ”päälle liimattuna” toimintana. Liikunnan siis täytyisi olla omaehtoista sekä yhteisöllistä. Työpaikkaliikunta täytyisi suunnitella siten, että se sopisi kaiken tasoisille ja ikäisille, jotta se ei lisäisi eriarvoisuutta erilaisia liikuntataustoja omaavien työntekijöiden välille.

Kiinnitän huomiota tässä liikunta-asiassa yhteen liikuntamuotoon, ja se on työelämässä ja työpaikoilla edistettävä sekä yhdessä suunniteltu ja myöskin yhdessä osittain toteutettu liikunta palkansaaajille, työntekijöille, ja nimenomaan sellainen liikunta, jota tarjotaan yhdessä sopien kaikille työntekijäryhmille, kaikille ikäryhmille myöskin. (Jukka Kärnä /sd PTK 19/2014)

6.3.4. Järjestösektoriin kohdistuvat odotukset

Liikuntatoiminta on Suomessa perinteisesti järjestetty erilaisten urheilu- ja liikuntaseurojen toimesta. Myös liikunnan edistämisessä kohdistetaan järjestösektoriin suuret odotukset. Talousasioita lukuun ottamatta aineiston harvat ministeriä haastavat puheenvuorot koskivat liikuntaseurojen toimintaedellytyksien mahdollistamista. Järjestösektori toimii pääasiassa vapaaehtoistyön voimin, joten vapaaehtoisten toimijoiden merkitystä korostettiin.

Seurojen palkattoman vapaaehtoistyön laskennallinen arvo on yli 1,1 miljardia euroa. Merkittävästä asiasta on siis kaiken kaikkiaan yhteiskunnallisesti kysymys (Pauli Kiuru /kok PTK 101/2014)

Toteutuksessa voidaan hyödyntää monipuolisesti kolmannen sektorin toimijoita, urheiluseuroja, kerhoja, järjestöjä, seurakuntia. (Sauli Ahvenjärvi /kd PTK 19/2014)

Järjestökentän merkitystä painotettiin usein ja aineistossa mainittiin, kuinka järjestöt omaavat valtavan määrän sosiaalista pääomaa, joka täytyy hyödyntää. Perinteisten kyläyhteisöjen katoaminen ja vapaaehtoisten määrän pieneminen aiheuttaa kuitenkin tulevaisuudessa omat haasteensa järjestökentälle. Yleisesti ottaen järjestökentälle toivottiin toimintavapauksia ja verohelpotuksia, jottei esimerkiksi vapaaehtoistyöstä saatavia kulukorvauksia verotettaisi.

Itse haluan korostaa tässä keskustelussa sitä, miten arvokasta ja pyyteetöntä työtä Suomessa tehdään erilaisissa urheiluseuroissa. Sitä vapaaehtoistyön tunti- ja työmäärää kun pysähtyy hetkeksi miettimään, niin ymmärtää, missä

mittakaavassa tämä toiminta pyörii ja mikä sen merkitys tälle yhteiskunnalle oikeasti on. (Katja Taimela /sd PTK 19/2014)

6.3.5. Poliitikot vastuunkantajina

Aineistosta löytyivät siis kaikki yhteiskunnan sektorit, joiden täytyisi ottaa hoitaakseen suomalaisten liikunnan lisääminen riittävälle tasolle. Tämän lisäksi poliitikot peräsivät vastuuta myös itseltään ja täysistuntokeskusteluissa pidettiin poliitikkojen panostusta ongelman ratkaisussa merkittävänä. Epäilijöitäkin tosin oli joukossa ja he pohtivat poliittisten ratkaisujen vaikuttavuutta käytännön tasolla. Eräessä puheenvuorossa esimerkiksi haluttiin liikunnan edistäminen hallituksen kehysriihen tavoitteeksi. Esille tuli myös poliittisen tahdon olevan tässä asiassa rahallista panostusta tärkeämmässä roolissa.

Kyynikot ovat toki oikeassa siinä, että meidän poliittisten päättäjien tai julkisen vallan välineet puuttua näihin megaluokan ongelmiin ovat rajatut. Mitä me voimme tehdä?...Yksikään näistä toimista ei tarvitse isoja taloudellisia satsauksia, ainoastaan poliittista tahtoa ja sitoutumista. (Sinuhe Wallinheimo /kok PTK 19/2014)

Kolmas seikka on se, että kuntien roolia halutaan tässä vahvasti painottaa, sitä, että edellytykset paikallistason liikuntatoimintaan ovat kuitenkin kunnissa. Me emme täältä eduskunnasta käsin sitä pysty, vaikka paljon pystymme, tekemään. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki /vas PTK 19/2014)

Poliitikkojen poliittista toimintaa suosittumaksi puheenaiheeksi tuli kuitenkin edustajien oman liikunnan riittävyys. Pohdittiin kuinka kansanedustaja liikkuu työpäivän aikana ja kuinka eduskunta työpaikkana mahdollistaa sen. Kansanedustajat vaativat puheenvuoroissaan sekä itseltään se toisiltaan käytännön esimerkkejä liikunnan lisäämiseen. Edustajat korostivat omaa liikunta-aktiivisuuttaan käytännön esimerkein.

Poliitikot monesti sanovat: älkää tehkö niin kuin minä teen, vaan niin kuin minä sanon. Ja kun on kysymys liikunnasta ja arkiliikunnasta, se koskettaa erityisen paljon ministereitä. (Sari Sarkomaa: Se lisää jaksamista, hyvä!) ...sain sellaisen mukavan hetken, että pääsi rauhassa kävelemään Helsingin keskustan läpi ja tekemään pienen lenkin, kun aikaa oli. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki /vas PTK 19/2014)

Useissa puheenvuoroissa kaivattiin eduskuntaan parempia kuntoilumahdollisuuksia ja useasti ehdotettiin mahdollisuuksia lisätä hyötyliikuntaa eduskuntatyöskentelyn aikana. Esimerkiksi edustaja Erkki Virtanen ehdotti valiokuntien kokoukset pidettäviksi

seisaaltaan, ”jotta kokoukset saattaisivat lyhentyä ja terveys merkittävästi parantua”. Huolissaan oltiin myös joidenkin edustajien heikosta kunnosta ja mahdollisesti siitä johtuvista sairauspoissaoloista. Keskustelu kansanedustajien omasta liikuntaaktiivisuudesta aiheutti vilkasta keskustelua ja se oli yksi värikkäimmistä puheenaiheista, poliittista teatteria parhaimmillaan.

Tämän salin kansanedustajat tahtovat hellyttävän yksimielisesti edistää liikuntaa kaikkialla Suomessa, kuten myös ministeri. Sarkastisesti voisi sanoa, että on se kumma, kun tämä porukka ei ole saanut aikaan sitä, että meillä täällä eduskunnassa olisi yksi huone, jossa olisi kuntosalilaitteet, vaan joudumme juoksemaan tuolla juoksumatoilla pitkin käytäviä ja pakokaasun katkussa joutuu punttisaliharjoitusta tekemään. (Välihuutoja) Eli me voisimme aloittaa vaikkapa täältä, ja tämä on viesti ihan ministerillekin. (Anne Kalmari /kesk PTK 19/2014)

Osa puheenvuoroista painotti poliitikkojen välitöntä tarttumista asiaan oman esimerkin voimin. Eräässä puheenvuorossa ei keskitytty arvosteluun tai kehumiseen, vaan myönnettiin oman liikunnan riittämättömyys toteamalla, että kansanedustajankaan työtä ei huonokuntoisena jaksa.

Meistä jokainen voi osallistua talkoisiin, ja se lähtee itsensä huolen pitämisestä. Katsotaan peiliin, otetaan pieni happihyppy ulkona. (Eeva-Maria Maijala /kesk PTK 19/2014)

6.3.6. Koti ja vanhemmat

Sekä poliittisessa päätöksenteossa, että yleisimminkin riittämättömästä liikunnasta ollaan huolissaan erityisesti lasten ja nuorten osalta. Tällä hetkellä kasvuiässä olevan sukupolven riittämätöntä liikuntaa pidetään erittäin merkittävänä ongelmana ja tilanteen pelätään suorastaan räjähtävän käsiin. Lasten ja nuorten riittämätöntä liikkumista käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa, tämän osion keskittyessä kodin ja koulun vastuuseen nuorison liikuttamisessa.

Aikuisten ja kodin vastuuta ongelman ratkaisemiseksi vaadittiin puheenvuoroissa usein. Eräässä puheenvuorossa vaadittiin kunnalta resurssien ohjaamista koteihin vähävaraisten perheiden liikunnan edistämiseksi. Kodin ja vanhempien vastuuta kaivattiin myös paitsi esimerkin näyttäjänä ja liikunnallisen elämäntavan opettajana, niin myös liikkuvan elämäntavan mahdollistajana. Kodin vastuu mainittiin usein myös samassa yhteydessä

koulun kanssa. Joko niin, että kodin täytyi ottaa vastuuta jaettavaksi koululta tai päinvastoin.

Itse kuitenkin näen niin, että kun elämme tämmöistä hektistä aikaa, jossa on aina kiire, niin kyllä tämä kotien ja vanhempien merkitys lasten liikunnan harrastuksen tukemisessa on ensiarvoisen tärkeä ja kaikkea ei koulujen syliin voida kaataa. Eero Reijonen /kesk: PTK 19/2014)

Asenne ja esimerkki ratkaisevat. Siinä vaiheessa, kun otetaan ensi askeleet, se, millä tavalla vanhemmat kotona toimivat ja kasvattavat lasta - eivät ylisuojele, antavat lapsen kokeilla, kiipeillä, toimia ja telmiä - näyttää suuntaa siihen, mihin elämä sitten liikunnankin osalta vie. (Anu Urpilainen /kok PTK 19/2014)

6.3.7. Arkiliikunnan merkitys sekä yksilön vastuu

Yhteiskunnan eri sektoreiden ja instituutioiden lisäksi aineistossa nousi esille yksilön vastuu omasta liikkumisestaan erityisesti arki- ja hyötyliikunnan avulla. Merkittävää hyötyliikunnan korostamisessa on se, että vaikka useissa puheenvuoroissa on painotettu yhteiskunnallisten toimijoiden vastuuta ihmisten liikuttamisesta, niin keskusteluissa palataan usein yksilöön itseensä ja harrasteliikunnan ulkopuolella tapahtuvan fyysisen aktiivisuuden lisäämiseen päivittäisessä arjessa.

Sauvakävelijää lämmitti edustaja Harkimon puheenvuoron arki- ja hyötyliikuntaa korostava lähestymistapa (Seppo Kääriäinen /kesk PTK 19/2014)

Yhtenä asiana tulisi muistaa se, että ei meidän mitään huippu-urheilijoita tarvitse täällä olla, sekin, että muistamme jokapäiväisen liikkumisen, esimerkiksi nuo portaat, sen että ei tulla hissillä ylös, vaan kävellään portaita. (Eeva-Maria Maijala /kesk PTK 101/2014)

Merkittävimpinä arkiliikkumisen muotoina aineistossa esiin nousi kävely ja pyöräily, joita tulisi suosia erityisesti työ- ja koulumatkoilla. Vaikka yksilö tekee omasta liikunta-aktiivisuudestaan päätöksen itse, on julkisen sektorin vastuulla aktiivisen liikunnan mahdollistavat olosuhteet.

Hyvä kaupunkisuunnittelu mahdollistaa arkiliikunnan, kävelyn ja pyöräilyn. Turvallinen ja kauniissa maisemissa kulkeva kevyen liikenteen väylästä houkuttelee liikkumaan. (Johanna Karimäki /vihr PTK 19/2014)

Eräässä puheenvuorossa korostettiin, liikkumisen ottamista takaisin luonnolliseksi osaksi elämäämme, kuten se on joskus ollut. Erittely esimerkiksi arki- tai hyötyliikuntaan olisi

näin ollen tarpeetonta. Kuitenkin tämä puheenvuoro oli kiinnostavuudestaan huolimatta poikkeuksellinen ja tavallisimmin hyötyliikunnasta puhuttiin erillisenä toimintana, jota täytyy tehdä kunnossa pysyäkseen.

Niin. – Jos haluaa liikkua, niin pitää erikseen mennä pururadalle, erikseen varata se aerobic-tunti. Liikunta ei ole enää luonnollinen osa meidän elämäämme. Jos katsoo vaikka 50 vuotta taaksepäin, niin tällöinen aihe, liikkumattomuus, olisi ollut todella vieras aihe. (Raija Vahasalo /kok: PTK 19/2014)

6.3.8. Huippu-urheilu innostavana esimerkkinä

Varsinkin miespuolisten kansanedustajien puheenvuoroissa, nousi esille huippu-urheilun ja urheilijoiden esimerkin voima liikunnan edistämisessä. Näissä huippu-urheilumyönteisissä puheenvuoroissa ei harrasteliikuntaa ja huippu-urheilua nähty toisiaan vastaan kilpailevina vaan pikemminkin toisiaan tukevinä tekijöinä. Tosin usein haluttiin tehdä selvä ero kilpaurheilun ja harrasteliikunnan välillä.

Jatketaan Sotšista. Muutama viikko sitten suomalaisia kerääntyi ruudun äärelle noin 2 miljoonaa, parhaimmillaan 2,5 miljoonaa. Siis urheilu todellakin liikuttaa isoja massoja tässä valtakunnassa, ja haluaisin alleviivata sitä, että se, että suomalaiset lähtevät liikkeelle, kokevat yhdistäviä kokemuksia, ei tietenkään ole mitenkään vastakkainen harrasteurheilulle. (Tuomo Puumala /kesk: PTK 19/2014)

Puheenvuoroissa korostettiin huippu-urheilijoiden sekä suurien urheilutapahtumien innostavaa vaikutusta suomalaisten keskuudessa. Esimerkkinä käytettiin usein juuri päättyneitä Sotšin olympialaisia sekä niissä hyvin menestyneitä suomalaisurheilijoita. Huippu-urheilun rahallista panostusta korostettiin, jotta saisimme edelleenkin idoleita ja esimerkkejä urheilun saralla.

Rahaa pitää suunnata vahvasti harraste- ja kuntoliikuntaan, mutta samaan aikaan me tarvitsemme panostuksia myös huippu-urheiluun. Sotšin tapahtumat Enni Rukajärven¹¹ johdolla osoittivat taas sen, mikä merkitys menestyksellä on myös kannustavana esimerkkinä. Kuinka monta nuorta tyttöä ja poikaa lähtikään tuon Rukajärven menestyksen myötä laskettelu-rinteeseen ja sai uuden kipinän liikkumiseen? (Timo Heinonen /kok 19/2014)

¹¹ Suomalainen lumilautailija Enni Rukajärvi voitti olympiahopeaa naisten lumilautailun slopestylessä Sotšin olympialaisissa vuonna 2014.

Eräissä puheenvuorossa peräänkuulutettiin YLE:n velvollisuutta näyttää tulevaisuudessakin merkittävimmät urheilutapahtumat televisiosta.

Näin Ylen hallintoneuvoston jäsenenä täytyy todeta, että urheilun on oltava kaikille saatavilla myös television, internetin ja radion kautta. Nämä tärkeät urheilukilpailut on säilytettävä yleisillä televisiokanavilla.
(Katri Komi /kesk 19/2014)

Huippu-urheilu sai paljon tukevia puheenvuoroja ja huippu-urheilun asemaa sekä siinä menestymistä haluttiin tuettavan laajasti muilta yhteiskunnan sektoreilta. Huippu-urheilun roolia kuitenkin myös kyseenalaistettiin ja esimerkiksi liikuntalain uudistus sai kriittisen kommentin huippu-urheilun korostamisen osalta. Urheilun pohdittiin olevan yhä enemmän liiketoimintaa ja elämysteollisuutta, joten sen mahdollisuuksia kansan liikuttajana epäiltiin.

Mihin on menossa maailma huippu-urheilun osalta? Onko se bisnestä, onko se elämysteollisuutta vai onko se kaiken kansan liikuttamista? (Juha Rehula /kesk PTK 101/2014)

6.4. Liikunnan lisääminen elämän eri vaiheissa

Aineistosta oli löydettävissä selkeitä teemakokonaisuuksia liittyen ihmisen eri elämän vaiheisiin, joissa liikuntaa täytyisi lisätä. Keskustelu kattoi kaikki elämänvaiheet aina lasten liikuntakasvatuksesta ikääntyneiden liikkumiseen. Osaa ikäkausiteemoista on sivuttu aiemmissa kappaleissa, mutta näen aineiston ja tulosten perusteella myös tämän keskustelun merkittävänä teemakokonaisuutena. Usein keskustelu riittämättömästi liikkuvista liitettiin johonkin iän perusteella määriteltyyn ryhmään kuten lapset, vanhuksat tai työkäiset.

Tällä hetkellä liikuntaa ei riittävästi tapahdu siellä, missä lapset, työkäiset, ikäihmiset viettävät aikaa, esimerkiksi päivähoitossa, koulussa, työpaikalla, vanhainkodissa. (Leena Harkimo /kok PTK 101/2014)

6.4.1. Lapset ja nuoret

Riittämätön liikunta lapsuudessa ja nuoruudessa nousi aineistossa keskeisimmäksi elämänvaiheeksi. Usein mainittiin liian monen suomalaisen lapsen ja nuoren liikkuvan tällä hetkellä terveytensä kannalta riittämättömästi. Riittämättömällä liikunnalla todettiin olevan vaikutusta esimerkiksi lasten ja nuorten kehitykseen sekä henkiseen ja fyysiseen

hyvinvointiin. Tämän elämänvaiheen katsottiin olevan ensisijainen ongelma, sillä uhkana on kokonainen ”liikkumattomien sukupolvi” ja nuorimpaan ikäpolveen panostamisella vaikutukset olisivat kauaskantoisimmat.

Mistä löytyvät ne tulevaisuuden pidemmän työuran tekijät, jos nyt jo alle 7-vuotiaista lapsista yhä suurempi osa on liikalihavia. (Sinuhe Wallinheimo /kok 19/2014)

Eriyisen huolestuttavaa on se, että valtaosa suomalaisista lapsista ei liiku riittävästi oman terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta. (Sari Sarkomaa /kok: 19/2014)

Jos katsomme sitä, mistä ikäryhmästä tulisi lähteä liikkeelle, niin kyllä se on ilman muuta lapset ja nuoret, koska siellä sillä on kaikista pitkäaikaisimmat vaikutukset (Lasse Hautala /kesk 19/2014)

Nuorinta sukupolvea kuvailtiin usein jyrkin sanakääntein. Puhuttiin liikalihavuudesta sekä asenneongelmista. Eräässä puheenvuorossa todettiin nyky-yhteiskunnan holhoavan liikaa liikunta-asioissa, sillä ennen ”ei höylätty latuja metsiin”. Jyrkät näkemykset nykylasten ja nuorten liikkumisesta viestivät myös suurista sukupolvien välisistä näkemyseroista eroista liikuntakulttuurissa.

Tässä on myös pyritty huomioimaan liikunnan ja urheilun kentän muutoksia ja etenkin nuorten omatoimista liikuntaa, joka on kasvamaan päin, joskin ei sitten koko väestön osalta, vaan osa nuorista liikkuu enemmän omavaraisesti eikä perinteisin muodoin. (Puolustus- ja urheiluministeri Carl Haglund rkp/PTK 101/2014)

Lasten ja nuorten kohdalla puhuttiin myös liikuntakasvatuksesta, jossa liikunta otettaisiin mukaan osana kasvatustoimintaa kotona, kouluissa ja päiväkodeissa. Yhä enemmän huomiota täytyisi kiinnittää varhaiskasvatukseen, sillä mitä aiemmin ongelmaan puututaan, sen parempia tuloksia voidaan odottaa. Kaikkein radikaaleimmassa ehdotuksessa lapset täytyisi pakottaa liikkumaan. Nuorten riittämätön liikunta liitettiin myös osaksi nuorten syrjäytymisilmiötä sekä eriarvoistumista. On niitä jotka liikkuvat paljon, sekä niitä, jotka eivät liiku lainkaan.

Huolestuttavaa on myös, että erot paljon ja vähän liikkuvien nuorten välillä kasvavat. Liikunnan pienellä määrällä on havaittu myös yhteys syrjäytymiseen. (Lea Mäkipää /ps 19/2014)

Erittäin tärkeää ja arvokasta on kadotettujen liikkuvien sukupolvien kiinni saamiseksi se, miten lapset ja nuoret saadaan liikkumaan, (Sari Palm /kd PTK 19/2014)

No, ensimmäinen asia tietysti on se, että lapsena ja nuorena opitaan - tai ollaan oppimatta - liikunnallinen elämäntapa. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki/vas PTK PTK 19/2014)

6.4.2. Koulumaailma

Liikunnan profiilia haluttiin nostettavan peruskouluissa nostamalla liikunta yhdeksi sen kärkiarvoista. Koulutuspolitiikan epävarmuudesta ja koulujen lakkauttamisista oltiin huolissaan ja niiden pelättiin huonontavan liikunnan asemaa. Eräässä puheenvuorossa haluttiin yhdeksi koulun päätehtäväksi liikuntaa edistävä elämäntapakasvattaminen.

Koululiikuntaa mainittiin oleva riittämättömästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Koululiikunnan merkitystä korostettiin esimerkiksi sen tuomalla sisäisellä motivaatiolla liikkumiseen sekä liikuntamyönteisyyden lisäämisellä. Toki koululiikuntaan on panostettu valtakunnallisesti esimerkiksi *Liikkuva koulu*¹² -ohjelmalla, mutta sen vaikutukset eivät ole riittäviä joidenkin edustajien mukaan.

Koululiikunta luo liikunnallisen pohjan koko elämäksi. Mutta on myös tutkittu, että alakoululaisista puolet ja yläkoululaisista yli 80 prosenttia liikkuu alle tunnin, eli asenteissa on korjaamisen varaa. (Lea Mäkipää /ps PTK 19/2014)

Koulun liikuntatuntien lisäksi aineistossa tuli esille välituntien aikana tapahtuva liikunta-aktiivisuus. Pelkät koulujen liikuntatunnit siis eivät riitä, vaan tarvittaisiin aktiivisuutta ja liikkumista koko koulupäivän aikana sekä välitunneilla. Myös muiden oppituntien aikana tapahtuva liikuntatoiminta nostettiin esille ja eräässä puheenvuorossa kehuttiin muun muassa kertotaulujumppaa ja toisessa ehdotettiin liikuntaläksyjen käyttöönottamista.

Meillä on Liikkuva koulu -hanke, noin 500 koulua on mukana. Ajatus on se, että koulupäivän aikana liikutaan välitunneilla enemmän kuin aikaisemmin. Meidän pitää saada koulujen pihat niin vetäviksi, niin houkutteleviksi, että luonnollisesti lapset lähtevät liikkumaan. (Kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäki/vas PTK 19/2014)

Pidän kaikkein kiireellisimpänä sitä, että ennakkoluulottomasti löydämme uusia tapoja edistää liikuntaa. Toistan ehdotukseni ottaa kouluissa käyttöön liikuntaläksyt. (Sari Sarkomaa /kok PTK 19/2014)

¹² Liikkuva koulu on poikkihallinnollisesti järjestetty ja koulujen toteuttama ohjelma, jonka tavoitteena on liikkumisen keinoin toteutettu aktiivisempi ja viihtyisämpi koulupäivä. Jokainen koulu toteuttaa ohjelmaa omalla tavallaan. Ohjelman rahoituksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. (Turpeinen ym. 2013, 47.)

Koulumatkat tulivat myös esille ja puhe koulumatkoista oli osana keskustelua kevyenliikenteen edistämisestä. Koulumatkoja täytyisi kannustaa kuljettavaksi jalan tai pyörällä ja yhteiskunnan tehtävän on taata kaikille turvalliset kevyen liikenteen väylät.

Ja viimeisenä haluaisin vielä kiinnittää huomion koulumatkoihin. Koulumatkat ovat yksi luontevimmista päivittäisistä liikkumisen hetkistä koululaisille... (Outi Mäkelä /kok PTK 19/2014)

Aineistosta kävi ilmi edustajien olevan huolissaan myös ammattikouluissa tapahtuvasta liikunnan määrästä, joka on selvästi pienempi kuin lukioissa. Ammattikoululaisista oltiin huolissaan ensisijaisesti siksi, että heidän täytyy tulevaisuudessa olla raskaan fyysisen työn tekijöitä, joilta vaaditaan hyvää kuntoa. Korkeakoululiikunta jäi aineistossa vähälle huomiolle, mutta se nousi esille kuitenkin pariin otteeseen.

Lukioissa liikuntaa on 114 tuntia, mutta ammattioppilaitoksissa olisi vain 16 tuntia. Myös terveystiedon opetus on pienempää ammattikouluissa. Siinä mielessä tämä eriarvoistava asia on otettava vakavasti, sillä kyllä myös ammattikouluissa opiskelevat tarvitsevat liikuntaa ja terveystietoa. (Mika Niikko /ps PTK 75/2014)

Liikuntalakiin pitää saada myös korkeakoulujen liikunnasta kirjaukset. Ne ovat tärkeä osa ja yksi sellainen ryhmä, joka Suomessa on liikkumaton. (Timo Heinonen /kok PTK 19/2014)

6.4.3. Työelämän merkitys

Kuten aiemmin on todettu, riittämättömästä liikunnasta ollaan huolissaan ensisijaisesti työkyvyn näkökulmasta. Aineistossa työelämä kaikkine osa-alueineen nousi esille vahvasti sillä työn fyysinen kuormittavuus on vähentynyt huomattavasti palvelu- ja informaatioyhteiskuntaan siirryttäessä. Eräs puheenvuoro korostikin työpaikkojen merkitystä liikuntakasvattajana.

Mielestäni, entisen kokemuksen perusteella, se liikunnan tarjoaminen ja liikuntakasvatus pitää aloittaa siellä työpaikoilla muodossa tai toisessa aika aikaisessa vaiheessa. (Jukka Kärnä /sd: 19/2014)

Työpaikkaliikuntaa ja työmatkojen hyödyntämistä liikkumisen tukemisessa ehdotettiin usein. Tämä asia korostui työnantajien vastuuta käsittelevässä osiossa, mutta asia koskee myös työelämää osana ihmisen elämänvaiheita.

Työpaikkaliikunta on yksi erinomainen asia, jolla pystytään työhyvinvointia ja työurien pituutta korostamaan ja sitä kautta tehdään yhteiskunnalle suuri palvelus.(Jari Myllykoski /vas19/2014)

6.4.4. Seniori- ja erityisliikunta

Puheenvuorot ikääntyneiden riittämättömästä liikunnasta liittyivät laajempaan keskusteluun vanhustenhuollon resurssipulasta. Usein mainittiin fyysisen aktiivisuuden tukemisen positiivisista vaikutuksista terveyden, toimintakyvyn sekä elämänlaadun kannalta.

Ikääntyneen mahdollisuus liikkumiseen ja lihaskunnan ylläpitämiseen pitäisi ottaa ehdottomasti ykkösasiaksi sekä pitkäaikaishoidossa että kotiin annettavissa palveluissa. (Aila Paloniemi /kesk: 19/2014)

Ikääntyneet eivät kykene useinkaan vaikuttamaan riittävästi omaan liikuntaaktiivisuuteensa, joten riittävän liikunnan turvaaminen vanhuksille koettiin ihmisoikeuskysymyksenä. Senioriliikunnan huomiointi koettiin tärkeäksi osana koko kansan liikunnan lisäämisen kokonaisuutta. Tällä hetkellä keskustelu aiheen ympärillä koskee vahvasti työikäisiä ja nuoria, mutta vanhimpien ikäluokkien kasvamisen vuoksi ikä ihmisten liikuntaa haluttaisiin käsitellä enemmän.

Kun käsitelimme eduskunnassa vanhuspalvelulakia, palautteessa nousi runsaasti esille se, ettei ikäihmisille suunnattua liikuntaa oltu tarpeeksi huomioitu (Johanna Karimäki /vihr PTK 19/2014)

Erityisliikunnan¹³ merkitys liikunta-alalla on sikäli merkittävä, että sen piiriin voidaan arvioida kuuluvan noin kaksikymmentä prosenttia suomalaisista. Kuitenkin erityisliikunnan merkittävyyteen verraten, oli siitä käytävä keskustelu senioriliikuntaa lukuun ottamatta vähäistä. Paralympialaiset tuotiin esille muutamissa puheenvuoroissa ja niissä menestyminen mainittiin tärkeäksi.

Ehkä neljäs pääilmansuunta voisi kuitenkin olla erityisliikuntaryhmien olemassaolo, vammaisliikunta ja siihen liittyvät tarpeet, jotka eivät nyt toistaiseksi tulleet näissä esille (Ilkka Kanerva /kok PTK 19/2014)

¹³ Erityisliikunta on sellaisten henkilöiden liikuntatoimintaa, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan vamman, sairauden, muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteensa vuoksi. Arvioiden mukaan yli miljoona suomalaista kuuluu tähän ryhmään vamman sairauden tai ikääntymisen vuoksi. (Valtion liikuntaneuvosto 2015a)

6.4.5. Kaikki elämänvaiheet

Riittämättömästä liikunnasta keskusteltiin siis käyden läpi kaikki elämänvaiheet. Joissain puheenvuoroissa todettiin, että tavoitteena yksittäisten väestöryhmien sijaan täytyisi olla koko kansan fyysisen aktiivisuuden ja kaiken ikäisten ihmisten liikunnan lisääminen.

Valtiolla ja kunnilla on pääasiallinen vastuu huolehtia kaikkien väestö- ja ikäryhmien mahdollisuudesta liikuntaan (Aino Kaisa Pekonen /vas PTK 101/2014)

Kaikkien ikäpolvien liikunnalliseen elämäntapaan kannattaa kannustaa, ja liikuntaan tulee panostaa. (Ari Torniainen /kesk PTK 19/2014)

Liikunnan edistäminen poliittisessa päätöksenteossa haluttaisiin siis kohdistaa kaikkiin väestöryhmiin. Aineiston mukaan laaja-alaiseen ja monisyiseen ongelmaan täytyy vastata laajalla rintamalla, kaikkien sektoreiden toimiessa yhteistyössä.

Yhteiskunnan kokonaisedun vuoksi on huolestuttavaa, että liikkuminen kaikissa ikäluokissa - lapsilla, nuorilla, työikäisillä niin kuin ikäihmisilläkin - on terveyden kannalta riittämätöntä ja aiheuttaa ihmisille henkilökohtaisesti suuria menetyksiä mutta myöskin koko yhteiskunnalle. (Sirpa Paatero /sd PTK 19/2014)

6.5. Perinne- ja harrasteliikunta

6.5.1. Perinteiset liikuntamuodot

Aineiston perusteella moni kansanedustaja näkee ongelman ratkaisun tulevan perinteisistä, jo hyväksi todetuista liikuntamuodoista. Esille nousi usein luontoympäristössä tapahtuva liikunta, kuten metsässä liikkuminen, hiihtäminen tai muuten luonnonympäristössä tapahtuva hyödyllinen toiminta.

Vai onko herättävä, että siellä ihan nuorena on lähde tekemään niin kuin me. Kun me olimme koulussa, oltiin marjassa, perunat kerättiin itse sieltä pelloilta - räksän pesilläkin muuten käytiin - ja puihin kiivettiin ja näin. Siinä kyllä kunto nousee. (Teuvo Hakkarainen ps/ PTK 19/2014)

Hiihtoladut alkavat olla kuin junaradat, toki lumenpuutetta on ollut osassa Suomea, siihen me emme pysty vaikuttamaan, mutta monessa kylässä on jo valaistut ladut ja niin edelleen (Eero Reijonen /kesk PTK 19/2014)

Myös talkootöiden sekä hiipuvan perinteisen seuratoiminnan merkitystä korostettiin usein. Harmitusta aiheutti seuroissa liikkuvien lasten vanhempien vähentyvä osallistuminen vapaaehtoistoimintaan. Urheiluseuroja ei pidetä enää osallistujien toimesta yhteisenä asiana kuten ennen, vaan järjestöjä kohdellaan kuten yrityksiä, joilta ostetaan palveluita. Seurojen jäsenet odottavat vastinetta rahoilleen ilman omaa panostusta. Moni edustaja kritisoi myös liikuntaseurojen muuttumista yritysmäisiksi toimijoiksi

Näin myös tämmöinen vanha alkiolainen tapa, talkoot, yhtenä liikuntamuotona, eräntyminen ja vastaavat tavat, millä kylät ja muut yhteisöt pitävät yhtä, nämä liikuntamuodot, täytyisi uudestaan nostaa henkiin. (Arto Pirttilahti /kesk PTK 19/2014)

Tänä päivänä entistä useammat vanhemmat esimerkiksi, kun vievät lapsia ja nuoria seuratoiminnan piiriin, ajattelevat, että se on vähän kuin palvelu, jota ostetaan seuroilta. Aikaisemmin tehtiin seuran eteen töitä. (Paavo Arhinmäki /vas PTK 19/2014)

Perinteisiä talkootöitä pidettiin edelleen liikuntakulttuurin perustana, jota valtio ei saisi säädellä liikaa. Urheilun vapaaehtoistoiminnan verottamisen kiristäminen vähentäisi vapaaehtoistojen määrää ja nakertaisi suomalaisen liikuntakulttuurin perustaa.

Suurin osa liikunta- ja urheiluseuroista toimii pääosin vapaaehtoisten ja hankkii varat toimintaansa pienistä puroista talkootyöllä. Siksi mielestäni seurojen talkootoiminnan verotuskäytäntöä ei saa kiristää nykyisestä. (Ari Torniainen /kesk PTK 19/2014)

6.5.2. Harrasteliikunta

Seuratoiminta sekä niissä tapahtuva harraste- ja kuntoliikunta nousi aineistossa esiin merkittävässä määrin. Useissa puheenvuoroissa painotettiin varsinkin lasten ja nuorten osalta ei-kilpailullisen liikuntaharrastetoiminnan merkitystä. Uhkana koetaan järjestöjen keskittymisen jo ennestään terveytensä kannalta riittävästi liikkuviin lahjakkaisiin nuoriin. Huipulle tähtäävästä urheilusta tuttua urheilijan polkua¹⁴ haluttiin sovellettavan myös kuntoliikkujille *kuntoliikkujan polun* muodossa.

Toinen vaihtoehto tämän kilpailukeskeisen harrastamisen rinnalla on se, että arvostetaan myös sitä kevyempää, harrastuksenomaista liikunnan harrastamista. Eivät kaikki murrosikäiset, nuoremmat tai vanhemmat halua

¹⁴ Urheilijan polku on kuvaus huipulle tähtäävän urheilijan tien päälinjoista kohti lajinsa huippua. Urheilijan eteneminen polulla suunnitellaan hänen yksilöllisten vahvuksiensa mukaisesti. (Gardin 2014.)

harjoitella välttämättä viittä kertaa viikossa - joku haluaa pysyä lajin parissa harrastamalla sitä vain yksi tai kaksi kertaa viikossa, ja myös sitä toimintaa pitää arvostaa, ja se on tosi tärkeää. (Kari Uotila /vas PTK 19/2014)

Harrasteliikunnan tulevaisuudesta oltiin huolissaan paitsi kohoavien harrastusmaksujen osalta niin myös siinä tapahtuvan sosiaalisen syrjinnän vuoksi. Aineiston perusteella huolissaan oltiin monien lajien korkeasta vaatimustasosta eli siitä että, uusia lajeja on hankala päästä kokeilemaan ilman lajitaustaa tai riittävää pohjakuntaa.

'Seurassa tämmöisiä ei kauan kattella, kun en oo nopee enkä ketterä. Synkkä homma jäädä aina viimeiseksi ja ilman paria.' Näin on pohtinut pieni poika, koululainen. Tämä toki olisi voinut olla minun omaakin pohdintaani. En ole nopea enkä ketterä. Moni meistä voi kokea tämän saman. (Sari Palm /kd PTK 19/2014)

Myös perinteistä kuntoliikuntaa ja hyötyliikuntaa, kuten kävelyä haluttiin korostaa. Puheet hyötyliikunnan merkityksestä ovat melko vanhoja ja hyötyliikunta-argumentteja on viljelty jo vuosien ajan. Siitä huolimatta kävely, pyöräily ja työmatkaliikunta, olivat merkittävässä roolissa.

Portaat päivässä, sekin on jo eteenpäin. Liikkuminen ei tarkoita mitään ihmeitä vaan pieniä asioita. Kävele kauppaan, kierrä pieni lenkki, vedä keuhkot täyteen raikasta ilmaa, hymyile ulkona itsellesi. (Eeva-Maria Maijala /kesk: PTK 19/2014)

Myös korostaisin hyötyliikuntaa. Meillä on laajat metsät, joissa voidaan harrastaa vaikka metsätöitä, sienien ja marjojen poimimista. Eli tähän perinteelliseen liikuntaan, on köyhä tai rikas, kaikilla on mahdollisuus. (Lea Mäkipää /ps: PTK 19/2014)

Perinteinen hyötyliikunta ja arjessa tapahtuva fyysinen aktiivisuus liitettiin usein osaksi luontoympäristöä tai harvaan rakennettua asuinympäristöä. Keskusteluissa esille nostetut perinteiset liikuntamuodot olivat luonteeltaan maatalousyhteiskunnasta tuttuja aktiviteetteja, kuten puiden pilkkomista tai marjojen poimintaa. Urbaani asuinympäristö jäi ratkaisuehdotuksissa vähäiselle huomiolle, vaikka kaupungeissa riittämättömän liikunnan vaikutukset väestön terveyteen on todettu olevan suurimmat ja ongelman keskeisin.

6.6. Yhteenvedo tulososiosta II

Tutkimustulosten perusteella poliittisessa keskustelussa liikunnan lisäämiseksi kaivataan ennen kaikkea poikkihallinnollista yhteistyötä niin valtioneuvoston sisällä, kuin myös yhteiskunnan eri sektoreiden ja toimijoiden välillä. Perinteisistä siilomaisista liikuntahallinnon rakenteista halutaan siirtyä kohti yhteistyöhön perustuvaa liikuntahallintoa ja liikunta halutaan yhä vahvemmin osaksi terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa.

Valtion liikuntapoliittista roolia haluttiin tarkennettavan, sillä toiset kansanedustajat lisäisivät ja toiset keventäisivät valtion liikuntapoliittista ohjausta. Uuden liikuntalain myötä valtion rooli tuleekin tarkentumaan, minkä johdosta valtion liikuntahallinnon toiminnan läpinäkyvyyttä, seuranta ja arviointia haluttiin lisättävän. Liikuntahallinnon keskittymisen osalta oltiin huolissaan liikunnan aluepolitiikan tulevaisuudesta.

Keskustelua vastuusta käytiin runsaasti. Keskeisimpänä vastuunkantajina nähtiin kunnat, joiden lakisääteisenä velvoitteena on tarjota edellytykset terveyttä edistävälle liikunnalle. Myös valtion vastuuta korostettiin rahoittajan roolissa. Vastuuta liikunnan lisäämisestä kaivattiin myös työnantajilta sekä järjestösektorilta ja lopulta jokaiselta yksilöltä itseltään. Huippu-urheilijat halutaan mukaan liikuntatalkoisiin kansaa innostavina esimerkkeinä ja poliitikkojen itsensäkin toivottiin ryhdistäytyvän oman liikunta-aktiivisuutensa osalta.

Liikunnan lisäämiseksi huomio halutaan kiinnittää kaikkiin väestöryhmiin sekä elämänkaaren eri vaiheisiin. Lasten ja nuorten, työikäisten sekä vanhusten liikunnan lisäämiseen halutaan vaikuttaa omanlaisella yhteiskuntapolitiikalla. Tähän tarvitaan tueksi työikäisten osalta yrityksiä sekä julkisen sektorin työnantajia. Lasten ja nuorten sekä vanhusten osalta avuksi tarvitaan heidät tavoittavia instituutioita kuten päiväkotia, kouluja ja vanhainkoteja.

Merkittävänä liikunnan lisääjänä nostettiin esille myös perinteinen suomalainen hyötyliikunta ja talkootoiminta sekä perinteiset liikuntamuodot kuten hiihtäminen. Liikunnan lisäämiseksi ehdotettiin usein haja-asutusalueilla tai maaseutumaisessa ympäristössä tapahtuvaa toimintaa, kaupunkimaisen ympäristön jäädessä vähemmälle huomiolle.

7. YHTEENVETO JA POHDINTA

Riittämätöntä liikuntaa koskeva eduskuntakeskustelu oli yhteiskunnalliseksi ongelmaksi tunnustettuna täysistuntokeskustelun aiheena uusi. Ilmiö koettiin puheenvuorojen perusteella tärkeäksi sekä ajankohtaiseksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi riippumatta edustajien puolue tai liikuntavaikuttajan taustasta. Huolimatta liikuntapolitiikan historiallisesta kahtiajakautumisesta (Varis 2004, 157–158; Rantala 2014, 25–26), keskusteluissa luotiin merkittävää poliittista yhdenmielisyyttä. Yhteiskunnallisena ongelmana riittämätön liikunta näyttää kokoavan kansanedustajat melko yhtenäiseksi rintamaksi yhteisen tavoitteen, liikunnan edistämisen, puolesta. Toisaalta liikuntapoliittisesta historiasta tuttu keskustelu järjestöjen sekä valtion roolista ja vastuualueista sisälsi eriäviä mielipiteitä.

Tutkielman tuloksissa todettu liikuntapoliittisen keskustelun poliittinen yhdenmielisyys vahvistaa käsityksen (Laine 2013, 66–69), jonka mukaan suomalaisessa liikuntapolitiikassa vallitsee vahva yhteisnäkemys eri toimijoiden kesken, muodostaen näin ollen monista muista politiikan aloista erilaisen poliittisen sektorin. Samankaltaisiin johtopäätöksiin on päästy myös muualla Euroopassa (Houlihan, Bloyce & Smith, 2009 5-6).

Liikuntapolitiikka vaikuttaa siis kauttaaltaan olevan yhtenäisempi ja kompromisseja hakevampi poliittinen sektori, kuin moni muu. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, että liikuntaa sinänsä pidetään varsinkin ns. liikuntaväen osalta itseisarvona (Kauravaara 2013, 14–15), jolloin liikuntaan liitetään myönteisiä kokemuksia ja arvoja muilta elämän osa-alueilta ja liikuntapoliittisiin kysymyksiin ei osata tällöin liittää eriäviä mielipiteitä.

Liikuntapolitiikan yhdenmielisyyttä voi selittää myös se, että liikuntapoliittisessa keskustelussa esille nousevat käsitteet ovat hyvin ihmisen perustoimintoihin sekä jokapäiväiseen elämään liittyviä (Caspersen ym. 1985, 126–31). Liikunnan tuottamia hyötyjä on näin ollen hankala kiistäkään sen kummemmin lääke- tai sosiaalitieteellisin kuin ”maalaisjärjenkään” perusteella.

Poliittinen yhteisymmärrys käy hyvin myös siihen kehitykseen, joka on nähtävillä koko Euroopan liikuntapoliittisessa toimintakentässä (Enjolras & Waldahl 2007, 205–207). Korporatistisesta mallista ollaan siirtymässä kohti verkostomaisempaa poliittisen toiminnan muotoa yhä laajemmin. Haluttuun lopputulokseen ei päästä enää perinteisin ylhäältä alas suuntautuvien hallintamenetelmin, vaan onnistunut liikuntapolitiikka tarvitsee uutta verkostomaista toimintaa sekä eri hallinnonalojen yhteistyötä. Nämä ovat uuden julkishallinnan ajatuksia (Hakari (2013, 33–28), joten julkishallinnan muutokset ovat selkeästi nähtävillä liikuntapoliittisessa keskustelussa.

Toisaalta keskusteluissa oli havaittavissa myös ristiriitoja. Keskusteluissa vaadittiin yhtäältä valtion ohjauksen lisäystä, mutta toisaalta kaivattiin liikuntahallinnon läpinäkyvyyttä, verotuksen keventämistä sekä valtion liikuntapoliittisen ohjauksen vähennystä. Se on kuitenkin varmaa, että liikuntakulttuuri hajaantuu jatkuvasti ja valtion on yhä vaikeampi hallita perinteisen hallinnan keinoin polarisoitunutta liikuntakulttuuria (Vasara 2004, 328–329; 334).

Tulosten perusteella voidaan pohtia myös sitä, kuinka ratkaisukeskeistä keskustelua lopulta oli? Riittämättömän liikunnan kansantaloudelliset kustannukset tuotiin keskusteluissa esille, mutta muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta keskeisimmät ratkaisuehdotukset tulivat liikuntapolitiikkaa erityisen hyvin tunnevalta liikuntaväeltä (Kauravaara 2013, 14–15). Monet liikuntapolitiikkaa vähemmän tuntevat edustajat ehdottivat usein ratkaisuksi jo aiemmin kokeiltuja perinteisiä liikuntamuotoja korostavia ratkaisuja ja he suhtautuivat käsiteltävään asiaan yllättävänkin keveästi, kenties ymmärtämättä ongelman vakavuutta tai lähtökohtia. Esimerkiksi liikunnan edistämistä tukevia yhteiskuntapoliittisia toimia kyseenalaistettiin vahvasti vedoten esimerkiksi siihen, että suomalaiset ovat historian saatossa aina huolehtineet liikunnastaan omatoimisesti yhteiskunnan asiaan puuttumatta.

Riittämätön liikunta näyttäytyy poliittisen keskustelun perusteella yhtenä riskiyhteiskunta - teoriassa kuvattuna yhteiskunnallisena haasteena (Beck 1990; Jokinen 2008, 17–20). Keskusteluissa painotettiin yhteiskunnallisten muutosten kuten kaupungistumisen sekä teknologian kehittymisen vaikututtavan negatiivisesti liikunta-aktiivisuuteen. Teknologia lisää hyvinvointia ja tuo helpotusta arkeen, mutta sen myötä fyysisen aktiivisuuden puute heikentää hyvinvointia ja heikentää esimerkiksi työpoissaolojen myötä talouskasvua. Riittämättömän liikunnan aiheuttamien kustannuksien on laskettu olevan Suomessa

miljardiluokkaa (Vasankari (2014), joten voidaan puhua merkittävästä haasteesta Suomen kokoisessa kansantaloudessa.

Ongelma ei vaikuttaisi pysyvän enää perinteisten instituutioiden hallinnassa, sillä uudenlaista poikkihallinnollista ja -tieteellistä otetta vaadittiin keskustelussa usein. Beckin (1990) mukaan riskiyhteiskunnasta maalaillaan uhkakuvia ja sen perusteella yhteiskuntaa pyritään turvallisemaan erilaisin keinoin. Useissa aineiston puheenvuoroissa esille nostettiin riittämättömän liikunnan aiheuttavan tällaisia Beckin mainitsemia uhkakuvia esimerkiksi maanpuolustuskyvyn pettämisestä ja koko hyvinvointivaltion synkästä tulevaisuudesta. Erilaiset liikuntasuositukset ja -reseptit (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 36–38; 48–50) vaikuttavat tällaisilta turvallisamisen keinoilta uhkakuvien varjolla.

Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että liikuntapolitiikassa keskustellaan usein vastuun jakamisesta ja esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat kaipaavat yksilöiden ottavan enemmän vastuuta omasta liikunnan lisäämisestään (Rantala 2014, 29–38). Aineiston mukaan parlamentarisessa keskustelussa vastuuta liikunnan lisäämisestä hajautetaan melko tasaisesti kaikille yhteiskunnan sektoreille, mutta lisäksi myös yksilöille itsellensä. Se millä yhteiskunnan toimijalla lopullinen vastuu lopulta pitäisi olla, jäi tässä keskustelussa epäselväksi. Myös riskiyhteiskuntateoriaan sisältyy vastuunkantamisen kysymykset (Jokinen 2008, 17–20). Teorian mukaan vaarana vastuun hajauttamisessa on se, että vastuuta kanna lopulta kukaan. Näin voi käydä liikunnan edistämisen osalta lähitulevaisuudessa.

Koska parlamentarisessa keskustelussa ollaan epävarmoja, kuka riittämättömän liikunnan ongelman lopulta ratkaisee herää kysymys, voidaanko yhteiskuntapolitiikan keinoin lopulta saada ihmiset liikkumaan riittävästi? Samaa on pohdittu myös liikuntasosiologian tutkimuksissa (Kokkonen 2012, 235). Ihmiset liikkuvat kuitenkin lopulta omaehtoisesti, eivätkä liikuntasuositukset tai yhteistyö terveydenhuoltosektorin kanssa takaa liikunnan lisäämistä.

Yhteiskunnan medikalisoitumisessa terveysindikaattoreilla ja muilla lääketieteellisillä perusteluilla pyritään vaikuttamaan yksilön käyttäytymiseen tarkoituksena sosiaalinen hallinta (Lahelma 2003, 1863–1865; Kauravaara 2013, 12–14). Liikuntapoliittisessa keskustelussa korostuivat usein liikunnan terveysvaikutukset sekä erilaiset

terveysindikaattorit, jotka kertovat näin ollen osaltaan medikalisoituneesta yhteiskunnasta. Keskustelu oli paikoitellen hyvinkin holhoavaa ja riittämättömästi liikkuvat ihmiset esitettiin ikään kuin yhteiskunnallisena ongelmana. Perustelun keinoina käytettiin sairauksia, kuten diabetesta. Lisäksi keskustelussa tuli esille runsaasti muita terveysindikaattoreita, kuten terveydenhuoltokustannuksia, sekä elintapojen ja muiden yksilöllisten vaaratekijöiden määritelmiä.

Näen liikuntapoliittisessa keskustelussa myös merkkejä biovallasta (Foucault 1980), sillä keskusteluissa korostettiin usein sitä millainen ihmisen ruumiin tulisi olla. Sen tulisi liikuntapoliittisen keskustelun perusteella olla riittävän liikunnan avulla harjoitettu riittävän terveeksi, jotta yksilön yhteiskunnalliset velvoitteet, kuten työnteko onnistuisi toivotulla tavalla. Ihminen nähtiin keskusteluissa usein siis tuotantovoimana, kuten Foucault (1980, 39–40) on määritellyt. Biovalta-ajatukseen käy myös se, kuinka riittämätöntä liikuntaa perustellaan usein asiantuntija-argumentein ja varsinkin lääketieteellisin perustein. Voidaan siis todeta liikuntapoliittisen keskustelun sisältävän merkkejä medikalisoituneesta biovallasta. Riittämättömästi liikkuvia myös moralisoitiin aineistossa usein ja terveytensä kannalta riittävästi liikkuvasta pyrittiin rakentamaan yhteiskunnallisesti hyväksyttävää normia, ”elämisen normaalimallia” johon kaikkien tulisi pyrkiä.

Liikunnan edistämispolitiikka näyttää liittyvän yhä vahvemmin osaksi hyvinvointi-ideologiaa (Miller & Rose 1997, 121–122), jonka mukaan kansalainen pyritään ”vastuullistamaan” tarjotun hyvinvointijärjestelmän vastapainoksi. Aineistosta nousi esille merkittävässä määrin näitä yksilön vastuullistamisen ajatuksia siten, että jokaiselta kansalaiselta vaaditaan vastuuta omasta riittävästä liikunnastaan vastineeksi tarjotusta hyvinvointijärjestelmästä. Tämä tukee ajatusta siitä käsityksestä, jonka mukaan asiantuntijatieto muodostaa erityisen suhteen tiedon sekä hallinnan välille ja sillä pyritään vaikuttamaan yksilöiden elämänhallintaan (Miller & Rose 1997, 120–121).

Hyvinvointivaltiota rakennettaessa liikunta oli osana sosiaali- ja terveystalouden sektorin kasvua 60-luvulla ja silloin julkisten palvelujen laajentamista perusteltiin (Kuusi 1961) Keynesiläisellä talouspolitiikalla. Samankaltaisiin talouspoliittisiin perusteluihin pohjautuvia argumentteja on havaittavissa tämä hetken liikuntapoliittisessa keskustelussa. Keskustelun mukaan liikunnan edistämisen keskeisimpiä hyötyjä yhteiskunnan kannalta

ovat työkyvyn parantuminen sekä sairauksista johtuvien poissaolojen väheneminen, mikä johtaa kansantalouden sekä kilpailukyvyn parantumiseen.

Aineiston perusteella tämän hetkinen liikuntapoliittinen keskustelu saa paljon vaikutteita Suomen liikuntapoliittisesta historiasta, sillä esimerkiksi perinteisesti vahvan liikuntapoliittisen aseman omaava kolmas sektori nostettiin usein esille. Liikunta-alan järjestöt esiteltiin usein ratkaisevana tekijänä liikunnan lisäämiseksi ja kolmannelle sektorille vaadittiin lisää rahoitusta sekä sen toimintaa haittaavan byrokratian vähentämistä. Tämä vahvistaa käsitystä (Ojajarvi ym. 2013, 23) suomalaisen liikuntapolitiikan vahvoista siteistä omaan historiaansa sekä siitä, kuinka merkittävä osa suomalaista liikuntapolitiikkaa kolmas sektori on.

Mikäli resursseja liikunnan edistämiseksi lisätään 1990-luvun tyyliin (Kokkonen 2012, 136; Rantala 2012, 26–29) jo olemassa oleville kansalaisjärjestöille, on vaarana, että lisärahoitus menee jo ennestään riittävästi liikkuvien ihmisten liikuntatoimintaan. Liikuntajärjestöjen toimijat kuuluvat pääosin aiemmin mainittuun ”liikuntaväkeen”, joten heidän intressinsä tai osaamisensa ei välttämättä riitä tarpeellisiin toimenpiteisiin riittämättömästi liikkuvien aktivoimiseksi.

Liikunta on ollut historiallisesti osana muita yhteiskunnallisia muutoksia sekä osana kansallisvaltioidentiteettiä (Vasara 2004, 11–12; Rantala 2014, 25–26). Keskusteluissa painotettiin liikunnan vahvaa merkitystä paitsi terveyttä edistävänä voimana, niin myös kansallista hyvinvointia vahvistavana tekijänä. Puheenvuoroissa olikin usein hyvin kansallismielinen asenne ja liikuntapoliittista keskustelua tukivat hyvinkin nationalistiset ilmaisut, kuten: ”Suomen kansan tulevaisuus” tai ”hyvinvointivaltiomme uhka”. Liikuntakulttuurilla ja kansallisvaltiolla näyttäisi siis olevan myös tämän päiväisessä liikuntapoliittisessa keskustelussa vahva yhteys, aivan kuten aiemminkin on todettu (Rantala 2014, 39–49).

Keskusteluissa tuotiin esiin useaan otteeseen tieteellisiä faktoja, tilastoja sekä numeraalisuutta, jotka ovat myös retorisen argumentoinnin keinoja. Numeroita ja faktoja esittämällä puhujat tekivät itsensä oikeutetuksi kohdeyleisölleen antamalla itsestään asiantuntevan vaikutuksen. (Summa 1995 75–88.) Nämä perustelun keinot liikunnan edistämiseksi ovat säilyneet pitkälti samana vuosikymmenestä toiseen. Lisäksi liikunnan

lisäämisellä todettiin olevan vaikutusta työkykyyn, kuten aiempina vuosikymmeninäkin. (Juppi & Aunesluoma 1995 73–74; Kokkonen 2012, 12–17.)

Liikunnan edistämisen taloudelliset vaikutukset olivat keskusteluiden pääaiheena. Liikunnan ja kansantalouden suora yhteys on hankalasti määriteltävissä (Alanen 2006, 18–21) ja edustajien perustelut liikunnan ja kansantalouden yhteydestä perustuivatkin usein epäsuoriin vaikutuksiin. Epäsuorissa ja välillisissä yhteyksissä on aina epävarmuustekijöitä mukana, eikä ole olemassa varmuutta siitä, että valtion panostus liikunnan edistyksessä tuottaa sellaisia tuloksia, joita laskennallisesti saadaan.

Kuntien on liikuntalain (20.11.2009/902) mukaan luotava liikuntatoiminnan olosuhteet ja myös aineistossa kunnilta vaadittiin vastuunkantoa liikunnan edistämiseksi. Kunnat on asetettu tässä hankalaan asemaan, sillä tiukka taloustilanne aiheuttaa haasteensa tavoitteiden toteuttamiselle. Sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta tilanne on ratkaistu kuntayhtymillä, joka vie peruspalvelut suuriin asukaskeskittyymiin yhä kauemmas käyttäjistä. Jos samaa mallia joudutaan soveltamaan liikuntapalveluiden kanssa, on tilanne hankala. Mikäli kuntalainen joutuu matkustamaan pitkiä matkoja moottoroiduilla ajoneuvoilla päästäkseen liikuntapalveluiden pariin, lisää se istumistamme sekä vähentää arjen fyysistä aktiivisuutta. Tällöin hyödyt jäisivät mahdollisesti haittoja pienemmiksi.

Ihmisten liikunta ja fyysinen aktiivisuus liittyy lopulta niin laaja-alaisesti kaikkiin elämän osa-alueisiin, että yhden sektorin politiikalla siihen on hankala päästä käsiksi. Liikunta on myös käsitteenä niin laaja ja moniulotteinen (Fogelholm ym. 2007, 21), että poliittisen keskustelun voi olla hankalaa tarttua siihen. Esimerkiksi tupakointiin ja alkoholin kulutukseen on pystytty vaikuttamaan terveystoimittisilla linjauksilla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 36–38; 48–50.), mutta liikunnan suhteen tilanne on erilainen. Liikunnan lisäämiseksi yhteiskunnassa ihmisiltä ei pidä ottaa mitään pois tai rajoittaa jonkin hyödykkeen käyttöä. Päinvastoin, liikunnan lisäämisessä on kyse ihmisten saamisesta tekemään omaehtoisesti jotain enemmän tai eri tavalla kuin aiemmin.

Riittämättömästi liikkuvien ihmisten tavoittamiseksi tarvitaan yhä enemmän eri toimijoiden yhteistyötä. Jo olemassa olevien instituutioiden vahvistaminen liikunnan lisäämisen valmiuksilla voisi olla käänteen tekävä ratkaisu. Näin onkin jo tehty esimerkiksi Liikkuva koulu -hankkeen osalta (Turpeinen ym. 2013, 47). Mikäli nykyisiä olevia, yhä

niukkenevia resursseja saataisiin ohjattua esimerkiksi päiväkotien, koulujen sekä vanhainkotien tueksi, saataisiin jo olemassa olevia toimijoita yhä vahvemmin liikunnan edistämisen palvelukseen.

Eduskuntakauden 2011–2015 aikana liikuntapoliittista keskustelua oli moniin muihin politiikan sektoreihin nähden niukasti verrattuna siihen, kuinka merkittävänä ongelmana riittämätöntä liikuntaa pidetään. Liikunnan lisäämiseksi riittävälle tasolle, tarvitaan jatkossa yhä laajempaa ja näkyvämpää liikuntapoliittista keskustelua, jotta liikuntasektorin resurssien lisääminen saisi tukea taakseen ja yhä useammat toimijat lähtisivät mukaan liikunnan lisäämiseen.

Keskusteluissa välittyi vahvasti huoli tarpeellisten muutosten kiireisestä aikataulusta. Yhteiskuntapoliittisia toimenpiteitä liikunnan lisäämiseksi täytyisi tehdä välittömästi. Ehkäpä totaalinen liikuntaa tukevan toimintakulttuurin muutos saadaan aikaan kun pahimmat skenaarit toteutuvat ja riittämättömän liikunnan mahdolliset haitat näkyvät yhteiskunnassamme vieläkin voimakkaammin.

Nykykeskustelun valossa liikuntapolitiikan tarkkaa suuntaa on haasteellista arvioida sillä riittämätön liikunta on vasta viime aikoina tunnustettu yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi, joten uusia liikunnan lisäämispolitiikan suuntaviivoja sekä vastuunkantajia vasta hahmotellaan. Odotettavissa on kuitenkin yhä laajempaa useamman sektorin yhteistyössä toteuttamaa poikkihallinnollista liikuntapolitiikkaa, jossa siilomaisista rakenteista sekä kapeista näkökulmista luovutaan ja siirrytään ratkaisemaan yhä horisontaaliseen suuntaan laajenevaa ongelmaa yhteistuumiin.

Loppusanat

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tehdä kuvaileva tutkimus keskustelusta, jota käydään tämän hetken yhdestä keskeisimmästä liikuntapoliittisesta kysymyksestä ja merkittävästä yhteiskuntapoliittisesta ongelmasta, riittämättömästä liikunnasta. Taustoituksessa pyrin esittelemään riittämättömän liikunnan ilmiötä useista eri näkökulmista ja liittämään sen osaksi laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, sekä muita yhteiskuntapoliittisia keskusteluja. Tutkielman pääpaino oli kuitenkin sen empiirisessä aineistossa, josta

selvitettiin riittämättömästä liikunnasta käydyn parlamentaarisen keskustelun keskeinen sisältö.

Tutkielmaa tehdessäni haasteeksi muodostui aiemman yhteiskuntapoliittisen tutkimuksen puute ja sen johdosta pyrkimys liittää liikunta- ja terveystieteellinen keskustelu osaksi yhteiskuntapoliittista keskustelua sekä teoriapohjaa. Koen, että riittämättömän liikunnan ongelman liittäminen ajankohtaiseen yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun vaatii laajaa tietoutta ennen kaikkea terveys- ja liikuntasosiologiasta, joista allekirjoittaneella ei ennen tämän tutkielman tekoa tietoa juuri ollut. Tutkielmani onkin opintojen loppuvaiheessa liikunta- ja terveystieteistä innostuneen yhteiskuntapoliittikan opiskelijan taidonnäyte.

On selvää, että liikunta- ja terveystieteet kaipaavat lisää tutkimusta yhteiskuntapoliittikan näkökulmasta. Tarpeen olisikin selvittää esimerkiksi suomalaisen liikuntahallinnon muutosta uuden julkisjohtamisen käsitteillä tai jatkaa liikuntapoliittikan tarkastelua biovalta- tai riskiyhteiskuntateorioiden kautta. Laajemmalla yhteiskuntapoliittisella tutkimuksella voitaisiin päästä käsiksi rakenteellisiin ongelma-kohtiin, jotka mahdollisesti ovat tähän asti olleet esteenä riittävän liikunnan saavuttamiseksi yhteiskunnassa. Tutkittavana ilmiönä sekä yhteiskuntapoliittisena ongelmana riittämätön liikunta tulee joka tapauksessa herättämään uusia kysymyksiä myös tulevaisuudessa.

LÄHDELUETTELO

Kirjalliset lähteet

Aaltonen, Kimmo (2004). Liikuntalainsäädäntö. Teoksessa: Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä. Aaltonen, Kimmo (toim.), Tietosanoma Oy, Helsinki, 17–31.

Aho, Timo (2009). Lihavuuden biopoliittinen haltuunotto. Suomen Lääkärilehden tekstit lihavuudesta vuosilta 1995–2008 medikalisoituneessa kulttuurissa. Pro gradu -tutkielma, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Alanen, Aku (2006). Liikunnan osuus taloudesta nousussa. Artikkelit aikakauslehdessä: Tieto & trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus. Aikakausjulkaisu 10/2006. Tilastokeskus, 18–21.

Beck, Ulrich (1990). Riskiyhteiskunnan vastamyrryt. Organisoitu vastuuttomuus. Tampere: Vastapaino.

Borodulin, Katja; Helakorpi, Satu; Sulander, Tommi; Puusniekka, Riikka; Prättälä, Ritva (2007). Sosioekonomisiin terveyseroihin vaikuttavat tekijät ja niissä tapahtuneet muutokset. Liikunta. Julkaisussa: Terveyden eriarvoisuus Suomessa. Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Sosiaali- ja terveysministeriö 2007:23, 159–164.

Carlsson, Bo; Nordberg, Johan R; Persson, Thomas R (2011). The governance of sport from a Scandinavian perspective. Julkaisussa: International Journal of Sport Policy and Politics. No. 3, November 2011. Department of Sport Science, Malmö University, Sweden, 305–309.

Caspersen, CJ; Powell, KE; Christenson, GM (1985). Physical activity, exercise and physical fitness: definitions for health-related research. Julkaisussa: Public Health reports. 1985, March–April Vol. 100 No. 2. Division of Health Education, Center for Health Promotion and Education, Centers for Disease Control, Atlanta, 126–131.

Eheman, Christie; Henley, Jane; Ballard, Rachel (2012). Annual Report to the Nation on the status of cancer, 1975–2008, featuring cancers associated with excess weight and lack of sufficient physical activity. Julkaisussa: Cancer, Volume 118, Issue 9, May 2012, American Cancer society, 2338–2366.

Enjolras, Bernard & Waldahl, Ragnhild-Holmen (2007). Policy-making in sport - The Norwegian Case. Julkaisussa: International review for the sociology of sport, Volume 42, Issue 2, 2007, 201–216.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2001). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus.

Fagerlund, Emilia (2012). Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Vuoden 2011 kehittämisavustusten seuranta ja arviointi. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 265. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES -tutkimuskeskus.

Fogelholm, Mikael; Paronen, Olavi; Miettinen, Mari (2007). Liikunta – hyvinvointipoliittinen mahdollisuus. Suomalaisten terveystuokunnan tila ja kehittyminen 2006. Sosiaali- ja terveystuokministeriön selvityksiä 2007:1.

Foucault, Michel (1980). Tarkkailla ja rangaista. Nivanka, Eevi (suom.) Keuruu. Otava.

Green, Mick (2009). Podium or participation? Analysing policy priorities under changing modes of sport governance in the United Kingdom. Institute of Sport and Leisure Policy, Loughborough University. Julkaisussa: International Journal of Sport Policy and Politics, Vol. 1, Issue 2, 2009, 121–144.

Hakari, Kari (2013). Uusi julkinen hallinta – kuntien hallinnonuudistusten kolmas aalto? Tutkimus Tampereen toimintamallista. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Haukilahti (2013). Aluejärjestöselvitys 2013. Liikunnan aluejärjestöt, Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry, URPO-hanke.

Heinilä, Kalevi (1959). Vapaa-aika ja urheilu: sosiologinen tutkimus miesten vapaa-ajan käytöstä ja urheiluharrastuksesta. Porvoo, WSOY.

Heinonen, Sirkka (2008). Riskikäsitteen moniulotteisuus tulevaisuudentutkimuksessa. Artikkelijulkaisu Futurassa, 4/2008, 5–16.

Houlihan, Barrie (2000). Sporting excellence, schools and sports development: The politics of crowded policy spaces. Julkaisussa: European Physical Education Review. June 2000, Vol. 6 Issue 2, 171–193.

Houlihan, Barrie; Bloyce, Daniel; Smith, Andy (2009). Developing the research agenda in sport policy. Julkaisussa: International Journal of Sport Policy and Politics, Vol. 1, No. 1, March 2009, 1–12.

Hossain, Tarik; Suortti, Kalevi; Kallio, Matias (2013). Urheiluseurat kunniaan Liikunnan ja urheilun rahoituksen painopisteeksi perustaso – lapset ja nuoret. Valtion liikunta-neuvoston julkaisu 2013:7.

Itkonen, Hannu (2012). Liikuntasosiologia urheilun, liikunnan ja ruumiillisuuden jäljillä. Teoksessa: Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Toim. Kalervo Ilmanen & Hanna Vehmas. Yliopistopaino, Jyväskylä 2012, 7–20.

Jokinen, Pekka (2008). Riskiyhteiskunta nyt? Neljännesvuosisata Beckin aikalaisdiagnoosia. Artikkelijulkaisu Futurassa 4/2008, 17–25.

Juppi, Joel & Aunesluoma, Juhana. Valtiovalta ja liikunta 1920–1994. Teoksessa: Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919–1994. Joel Juppi; Heikki Klemola; Kalervo Ilmanen; Juhana Aunesluoma (toim.). Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 142. Helsinki 1995, 7–147.

Kauravaara, Kati (2013). Mitä sitten jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä. Liikunnan yhteiskuntatieteiden väitöskirja Jyväskylän yliopisto. LIKES-tutkimuskeskus. Jyväskylä 2013.

Kiiskinen, Urpo; Vehko, Tuulikki; Matikainen, Kristiina; Natunen, Sanna; Aromaa, Arpo (2008). Terveyden edistämisen mahdollisuudet Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:1.

Kohl, Harold W; Craig, Cora Lynn; Lambert, Estelle Victoria; Inoue, Shigeru; Alkandari, Jasem Ramadan; Leetongin, Grit; Kahlmeier, Sonja (2012). The pandemic of physical inactivity: global action for public health. Julkaisussa: Lancet, July 2012; Volume 380, No. 9838, Lancet Physical Activity Series Working Group, 294–305.

Kokkonen, Jouko (2012). Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Julkaisija: Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 2. Otavan kirjapaino Oy.

Kolu, Päivi; Vasankari, Tommi; Luoto, Riitta (2014). Liikkumattomuus ja terveydenhuollon kustannukset. Julkaisussa: Suomen Lääkärilehti, 12/2014 vsk. 69, 885–886.

Kosonen, Hanne & Tiikkaja, Anna (2008). Liikunta-alan yritys- ja seuratoiminnan selvitys – Loppuraportti. Luovien alojen kehittämissyhdystys Diges ry.

Kosonen, Hanne (2010). Liikunta- ja elämispalvelut Uudellamaalla – ennakointityö, Diges ry. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 2010:14.

Kuusi, Pekka (1961). 60 – luvun sosiaalipolitiikka. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 6. WSOY, Porvoo.

Lahelma, Eero (2003). Medikalisaation juurilta nykypäivään. Julkaisussa: Duodecim 2003; 119, 1863–1868.

Laine, Kirsti (2013). Tieto tehokäyttöön päätöksenteossa. Julkaisussa: Liikunta & tiede, 4/2013, 66–69.

Lehtonen, Kati & Hakonen, Harto (2013). Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. LIKES -tutkimuskeskus. Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:6.

Markkola, Pirjo (2007). Menneisyyden ymmärtäminen. Julkaisussa: Historiallinen aikakauskirja 3/2007, 273–274.

McKercher, Charlotte; Patton, George C.; Schmidt, Michael D. (2013). Physical Activity and Depression Symptom Profiles in Young Men and Women With Major Depression. Julkaisussa: Psychosomatic Medicine, May 2013, Volume 75, Issue 4, 366–374.

Miles, Matthew B. & Huberman, Michael A. (1994). Qualitative Data Analysis. Second edition. Arizona State University. SAGE Publications.

Miller, Peter & Rose, Nikolas (1997). Köyhiä ohjelmoimassa: Köyhyyslaskelma ja asiantuntijatieto. Teoksessa: Biovallan kysymyksiä. Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen (toim.) Gaudeamus. Tampere, 7–27.

Mäkinen, Jarmo; Lämsä, Jari; Viitasalo, Jukka; Kujanpää, Ville (2009). Urheilun rahoitus Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Huippu-urheilukeskustelu, Suomi Areena, Pori 17.7.2009 klo 11.00–12.15. Pohjustusdokumentti. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.

Niiniluoto, Ilkka (2003). Ihminen medikalisaation pihdeissä. Julkaisussa: Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim, 2003 Vol. 119, 1857–1862.

Noponen, Martti (1988). Kansanedustajan toimi, sen hoitotapa ja kehitys. Teoksessa: Noponen, Martti (Toim.) Suomen kansanedustusjärjestelmä. Juva ja Porvoo: WSOY, 165–224.

Ojajärvi, Sanna; Valtonen, Sanna; Pyykkönen, Teijo (2013). Liikuntalaiva tietomerellä – navigointia politiikan ja julkisuuden tuulissa. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro 27. Liikuntatieteellinen seura, Helsinki.

Ojala, Anna-Liisa (2012) Kenen vastuu, kenen kunnia? Artikkelijulkaisussa: Liikunta & tiede 2-3/2012, 55–56.

Olympiakomitea (2014) Suomen olympiakomitea ry toimintasuunnitelma ja talousarvio 2015.

Rantala, Maria (2014). Sata vuotta toistoa. Liikunnan asemointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosia 1909–2013. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissektori LIKES. Jyväskylä 2014.

Ronkainen, Suvi; Pehkonen, Leila; Lindblom-Ylänne, Sari; Paavilainen, Eija (2011). Tutkimuksen voimasanat. WSOYpro Oy, Helsinki.

Räty, Kirsi (2012). Seminaarikalvot. Nuori Suomi. Liikunta osallisuuden edistäjänä esimerkkejä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa tehtävästä liikuntatyöstä. Turvallinen ja eheä Suomi -seminaari. Lahti. 25.1.2012.

Summa, Hilikka (1995). Retoriikka ja argumentaatioanalyysi yhteiskuntatutkimuksessa. Teoksessa: Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Leskinen, Jaakko (toim.), 67–90.

Suomen kuntoliikuntaliitto (2010). Kansallinen Liikuntatutkimus 2009–2010. Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 6/2010.

Tiihonen, Arto (2014). Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Tuomioja, Erkki (2002). Pekka Kuusi ja 60 -luvun sosiaalipolitiikka Suomen suunnannäyttäjänä. Aikakausjulkaisussa: Janus - Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Vol. 10, 4/2002, 308 – 320.

Turpeinen, Salla; Lakanen, Laura; Hakonen, Harto; Havas, Eino & Tammelin, Tuija. (2013) Matkalla kouluun. Peruskoululaisten koulumatkat ja aktiivisten kulkutapojen edistäminen. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 271. Jyväskylä 2013.

Valtonen, Hannu; Rissanen, Pekka; Pekurinen, Markku (1993). Liikunta-Talous-Kulttuuri. Liikunta taloudessa, Talous liikunnassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 137. Helsinki 1993.

Vasankari, Tommi (2014). Luentokalvot. II Kansallinen liikuntafoorumi 2014. Tommi Vasankari. UKK-instituutti.

Vasara, Erkki (2004). Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157 – Helsinki.

Zacheus T.; Koski P.; Mäkinen S. (2011) Naiset paitsiossa?– maahanmuuttajanaisten liikunnan tunnuspiirteitä Suomessa. Julkaisussa: Liikunta & Tiede 48; 2011, 63–70.

Zacheus, Tuomas; Koski, Pasi; Rinne, Risto & Tähtinen, Juhani (2012). Maahanmuuttajat ja liikunta. Liikuntasuhteen merkitys kotouttamiseen Suomessa. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A:212, Kasvatustieteiden laitos, Turun yliopisto.

Valtion hallinnon asiakirjat ja julkaisut

Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi (HE 190/2014 vp).

Hallitusohjelma (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. 22.6.2011.

Hallitusohjelman strateginen toimeenpanosuunnitelma (2011) – kärkihankkeet ja vastuut. Valtioneuvoston periaatepäätös 5.10.2011.

Opetusministeriö (2008). Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:14.

Opetusministeriö (2010a). Raportti kuntien erityisliikunnan tilanteesta vuonna 2009. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17.

Opetusministeriö (2010b). Kehittämishjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:16.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Suomalaisten liikuntajärjestöjen ja ulkomaisten peliyhtiöiden yhteistyö. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:26.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015a). Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:1.

Sivistysvaliokunta (2014). Artikkelit. Uusi liikuntalaki korostaa terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). Muutosta liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10.

Valtion liikuntaneuvosto (2013). Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. Kati Lehtonen & Harto Hakonen, LIKES-tutkimuskeskus.

Valtion liikuntaneuvosto (2013). Liikunnan kansalaistoiminta tutkimustiedon valossa. Kannanotot ja lausunnot 22.10.2013.

Valtion liikuntaneuvosto (2014). Valtion liikuntaneuvoston lausunto vuoden 2015 talousarviosta 9.10.2014.

Elektroniset lähteet

Aluehallintovirasto (2015). Liikunta.

<https://www.avi.fi/web/avi/liikunta#.VTziQyGvHDc>

[viitattu 26.4.2015]

Autio-Sarasmo, Sari (2008). Historian tutkimus, tutkimusprosessi

<http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimusprosessi>

[viitattu 25.4.2015]

Etelä-Suomen liikunta ja urheilu (2015). ESLU - alueensa osaaaja.

<http://eslu.fi/eslu>

[viitattu 26.4.2014]

Gardin, Markku (2014). Urheilijan polku. Mentaalinen ja sosiaalinen tuki urheilu-uran valinta- ja erikoistumisvaiheessa. Artikkelit 11/2014.

<http://www.mentaalivalmennusgardin.fi/mit%C3%A4-se-mentaalitoiminta-mit%C3%A4-silloin-teen>

[viitattu 15.5.2015]

Helsingin sanomat (28.9.2014) UKK-instituutin johtaja: Liikkumattomuuden hinta 1-2 miljardia euroa.

<http://www.hs.fi/kotimaa/a1411872000948>

[viitattu 25.5.2015]

Helsingin sanomat (10.4.2014). Malttinsa menettänyt Pertti "Veltto" Virtanen sai huomautuksen.

<http://www.hs.fi/politiikka/a1397097260512>

[viitattu 5.2.2014]

KKI (2015). Kunnossa kaiken ikää –ohjelma.

<http://www.kkiohjelma.fi/kki-ohjelma>

[viitattu 9.2.2015]

Lappalainen (2006). Ruumiin valta - vallan ruumis.

<http://megafoni.kulma.net/index.php?art=372&am=1>

[viitattu 19.5.2015]

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2011). Tiedote 8.9.2011. Uusi valtion liikuntaneuvosto asetettu.

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2011/09/valtion_liikuntaneuvosto.html?lang=fi

[viitattu 21.5.2015]

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015b). Ministeriö ja hallinnonala.
http://www.minedu.fi/OPM/Ministerioe_ja_hallinnonala/index.html
[viitattu 27.1.2015]

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015c). Liikuntapolitiikka.
<http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/?lang=fi>
[viitattu 27.1.2015]

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015d). Liikunnan kansalaistoiminta.
<http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/kansalaistoiminta/?lang=fi>
[viitattu 6.4.2015]

Olympiakomitea (2014). Olympiakomitea.
<http://www.sport.fi/olympiakomitea>
[viitattu 6.4.2015]

Seitamaa-Hakkarainen, Pirita (1999). Kvalitatiivinen sisällön analyysi.
http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/02_metodiartikkelit/seitamaa_kvalitatii_vinen_sisallon_analyysi/kooste
[viitattu 25.5.2015]

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2015). Terveystieteiden edistäminen.
http://www.stm.fi/hyvinvointi/terveydenedistaminen/liikunta_ja_ravinto/liikunta
[viitattu 6.4.2015]

Suomalainen Lääkärisseura Duodecim (2015). Liikunta on lääke.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=khp00077
[viitattu 6.7.2015]

Suomen kuvalehti (11/2013). Eduskunnassa vaikuttaa urheilupuolue – joka kolmannella kansanedustajalla on urheilutausta.
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/eduskunnassa-vaikuttaa-urheilupuolue-joka-kolmannella-kansanedustajalla-on-urheilutausta/>
[viitattu 21.5.2015]

UKK – instituutti (2012). Liikuntaelimityksen toimintakykyä voidaan ylläpitää ja parantaa liikkumalla.
http://www.ukkinstituutti.fi/tietoa_terveysliikunnasta/liikunnan_vaikutukset/tuki_ja_liikuntaelimitys/liikuntaelimityksen_toimintakyky
[viitattu 2.3.2015]

UKK – instituutti (2014). Liiallinen istuminen on terveydelle vaarallista.
http://www.ukkinstituutti.fi/tietoa_terveysliikunnasta/liikunnan_vaikutukset/liikkumattomuuden_haittoja
[viitattu 20.4.2015]

Yleisradio (25.3.2014). Suomessa yritykset kaukana muista pohjoismaista urheilusponsoroinnissa.

http://yle.fi/urheilu/suomessa_yritykset_kaukana_muista_pohjoismaista_urheilusponsoroinnissa/7155300

[viitattu 16.3.2015]

Valo ry (2014). Sote-uudistus suuri mahdollisuus liikunnalle.

<http://www.sport.fi/uutiset/uutinen/sote-uudistus-suuri-mahdollisuus-liikunnalle>

[Viitattu 2.3.2015]

Valo ry (2015a). Hallinnon tunnuslukuja.

<http://www.sport.fi/valo/keita-olemme/hallinnon-tunnuslukuja>

[viitattu 15.5.2015]

Valo ry (2015b). Visio, strategia, toimintasuunnitelmat ja vuosikertomukset.

<http://www.sport.fi/valo/mita-teemme/visio-strategia-toimintasuunnitelmat-ja-vuosikertomukset>

[viitattu 6.4.2015]

Valtion liikuntaneuvosto (2015a). Erityisliikunta.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/valtion_liikuntaneuvosto/jaostot/erityisryhmien_liikunnan_jaostoyleista_erityisliikunnasta

[viitattu 24.3.2015]

Valtion liikuntaneuvosto (2015b). Valtion liikuntaneuvoston tehtävät.

http://www.liikuntaneuvosto.fi/valtion_liikuntaneuvosto/mika_on_valtion_liikuntaneuvosto

[viitattu 5.2.2015]

Valtiovarainministeriö (2015). Keskushallinnon uudistushanke.

<http://vm.fi/keskushallinnon-uudistushanke>

[viitattu 3.3.2015]

Vilkkumaa (2012). Biovalta kuntoutuksessa.

http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/ajankohtaista/tatakin_voisi_tutkia/?bid=862

[viitattu 19.5.2015]

WHO (2015). Physical Inactivity: A Global Public Health Problem.

http://www.who.int/dietphysicalactivity/factsheet_inactivity/en/

[viitattu 3.4.2015]

Lait ja asetukset

Kuntalaki 17.3.1995/365.

Liikuntalaki 18.12.1998/1054.

Liikunta-asetus 18.12.1998/1055.

Nuorisolaki 27.1.2006/72.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Terveystieteiden tutkimuslaki 30.12.2010/1326.